

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ (1992) БА МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗЫН ТӨСЛҮҮДИЙН (1991.VI.05, X.05, XI.07) ХАРЬЦУУЛАЛТ

Г.Билгээ, Д.Жигваагунсэл

ТАЙЛБАР: -үг, өгүүлбэр шинээр нэмэгдсэнийг **тод хараар** ("bold"),
-үг, өгүүлбэрийг өөрчлөн найруулсныг доогуур зураасаар ("underline"),
-үг, өгүүлбэр хасагдсаныг дүндүүр зураасаар ("~~strikethrough~~"),
-зарчмын зөрүүтэй санал орхигдсон, өөрчлөлт орсон зэргийг **тодруулав** ("**highlighting**") тус тус тэмдэглэв.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗ (ҮНДСЭН ХУУЛЬ)	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗ ⁸⁸ (Үндсэн хууль)	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ ⁹⁰ (ИХ ЦААЗ)	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗ ⁹¹ (Улсын Бага Хурлаас Ардын Их Хуралд өргөн барьсан хувь)	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ ⁹² (Батлагдсан хувь)
(Улсын Бага Хуралд өргөн барьсан хувь) 1991.04.19	(Ард түмнээр хэлэлцүүлсэн хувь) 1991.06.05	(Улсын Бага Хуралд өргөн барьсан хувь) 1991.10.05	(Улсын Бага Хурлаас Ардын Их Хуралд өргөн барьсан хувь) 1991.11.07	(Батлагдсан хувь) 1992.01.13
1-р төсөл Монголын ард түмэн; – үндэснийхээ төрт ёс, түүх, соёлын уламжлалыг нандигнан дээдэлж, – эх орныхоо тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган мандуулж, – эрх, эрх чөлөө, энэрэнгүй-ёе, эв нэгдлийг эрхэмлэн сахиж, – хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийг хүндэтгэн, – анхийг-эрхэмлэсэн-гадаад бөдлөгө-явуулахаа-ноглон ингэрийнж, – улмаар Монгол нутагт хүнлэг, иргэний ардчилсан нийгмийн тэнгэрөөр цогцлон хөгжүүлэх зорилгоор төрийн Үндсэн хууль-бодсон Улсын Их	2-р төсөл Монголын ард түмэн бид . – хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж, – төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан залгамжилж, – улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлнэ, – хүн төрөлхтөний соёл, иргэншлийг хүндэтгэн, – эх орондоо хүнлэг, ардчилсан ниймийг цогцлон хөгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Их цаазыг даяар олонд зарлан тунхаглаж байна.	3-р төсөл Монголын ард түмэн бид: – Улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж, – хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэсний эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж, – төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан залгамжилж, – хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн харганаж , – эх орондоо иргэний ардчилсан нийгмийг цогцлон хөгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын үндсэн хуулийг даяар олонд зарлан тунхаглаж байна.	4-р төсөл Монголын ард түмэн бид: – улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж, – хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж, – төр ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж, – хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж, – эх орондоо иргэний ардчилсан нийгмийг цогцлон хөгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Их цаазыг даяар олноо зарлан тунхаглаж байна.	Үндсэн хууль Монголын ард түмэн бид: – улсынхаа тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлыг бататган бэхжүүлж, – хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёс, үндэснийхээ эв нэгдлийг эрхэмлэн дээдэлж, – төрт ёс, түүх, соёлынхоо уламжлалыг нандигнан өвлөж, – хүн төрөлхтөний соёл иргэншлийн ололтыг хүндэтгэн үзэж, – эх орондоо хүмүүнлэг , иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно. Үүний учир Монгол Улсын Үндсэн хуулийг даяар олноо зарлан

⁸⁸УИХ, УИХТГ-ын архив, данс №1-91, х167-190.
⁸⁹Ардын эрх” сонин, 1991.06.05, №86 /158/.
⁹⁰УИХ, УИХТГ-ын архив, данс №1-92, х165-199.
⁹¹УИХ, УИХТГ-ын архив, данс №1-92, х200-234.
⁹²”Ардын эрх” сонин, 1992.01.14, №9 /313/.

цаазыг даяар олонд зарлан тунхаглаж байна.					тунхаглаж байна.
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ Монгол улсын бүрэн эрхт байдлыг илтгэн тунхаглах нь	Нэгдүгээр бүлэг. Монгол улсын бүрэн эрхт байдлыг илтгэн тунхаглах нь	НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН БҮРЭН ЭРХТ БАЙДАЛ	НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН БҮРЭН ЭРХТ БАЙДАЛ	НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН БҮРЭН ЭРХТ БАЙДАЛ	
1 дүгээр зүйл 1. Монгол Улс бөл-хөдөлмөрт үндэслэсэн-хүнчлэг-ардчилсан; шударга-ёсыг-эрхэмлэн дээдэлсэн, бүрэн эрхт, тусгаар тогтносон, хууль цаазаат улс мөн.	НЭГДҮГЭЭР ЗҮЙЛ Монгол улс бүрэн эрхт, тусгаар тогтносон, хууль цаазаат ардчилсан улс мөн.	Нэгдүгээр зүйл 1. Монгол Улс бол тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт, бүгд найрамдах улс мөн.	Нэгдүгээр зүйл 1. Монгол Улс бол тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт, бүгд найрамдах улс мөн.	Нэгдүгээр зүйл 1. Монгол Улс бол тусгаар тогтносон, бүрэн эрхт, бүгд найрамдах улс мөн.	
		2. Хуулийг дээдлэн сахиж, ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах нь төрийн эрхэм дээд зарчим мөн.	2. Хууль дээдлэх, ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.	2. Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.	
2 дугаар зүйл Монгол улс нь төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл байна.	ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улс нь төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл унэ байна.	Хоёрдугаар зүйл 1. Монгол улс нь төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл байна.	Хоёрдугаар зүйл 1. Монгол Улс төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл байна.	Хоёрдугаар зүйл 1. Монгол Улс төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл байна.	
түүний нутаг дэвсгэр засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.	2. Монгол улсын нутаг дэвсгэр засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.	2. Монгол улсын нутаг дэвсгэр засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.	2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.	2. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр засаг захиргааны нэгжид хуваагдана.	
3 дугаар зүйл Монгол улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна.	ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсад төрийн эрх мэдэл ард түмний мэдэлд байна.	Гуравдугаар зүйл 1. Монгол улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна.	Гуравдугаар зүйл 1. Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна.	Гуравдугаар зүйл 1. Монгол Улсад засгийн бүх эрх ард түмний мэдэлд байна.	
Монголын ард түмэн энэхүү эрхээ төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож болон өөрсдөө сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаар уламжлан хэрэгжүүлнэ.	Монголын ард түмэн энэхүү эрхээ засгийн бүх эрхэд оруулж шууд оролцох эрх-тэгш, шууд оролцох замаар болон өөрсдөө сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаар уламжлан хэрэгжүүлнэ.	Монголын ард түмэн энэхүү эрхээ засгийн бүх эрхэд оруулж шууд оролцох эрх-тэгш, шууд оролцох замаар болон өөрсдөө сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаар уламжлан хэрэгжүүлнэ.	Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож бөөн өөрсдөө сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.	Монголын ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцож, мөн сонгож байгуулсан төрийн эрх барих төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан энэхүү эрхээ эдэлнэ.	
	2. Төрийн эрх мэдлийг хууль бусаар авах, авахаар завдахыг цээрлэнэ.	2. Төрийн засаг /эрх мэдэл/-ийг хууль бусаар авах, авахаар завдахыг цээрлэнэ.	2. Төрийн эрх мэдлийг хууль бусаар авах, авахаар завдахыг хориглоно.	2. Төрийн эрх мэдлийг хууль бусаар авах, авахаар завдахыг хориглоно.	
4 дүгээр зүйл Монгол улсын нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал, улсын хил халдашгүй дархан	ДӨРӨВДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал, хил халдашгүй дархан байна.	Дөрөвдүгээр зүйл 1. Монгол улсын нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал, улсын хил халдашгүй дархан	Дөрөвдүгээр зүйл 1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал, улсын хил халдашгүй дархан	Дөрөвдүгээр зүйл 1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдал, улсын хил халдашгүй дархан	

байна. Монгол улсын торгон хилийг хуулиар бататган бэхжүүлнэ.	2. Монгол улсын ~~торгон хилийг хөрш улстай байгуулсан гэрээг үндэслэн~~ хуулиар батална.	байна. 2. Монгол улсын хилийг хуулиар бататгана.	байна. 2. Монгол Улсын хилийг хуулиар бататгана.	байна. 2. Монгол Улсын хилийг хуулиар бататгана.
Монгол Улсын Их Хурлын баталсан хуульгүйгээр Монгол улсын торгон хилийг өөрчлөх, гадаадын цэргийн хүчийг Монголын нутаг дэвсгэрт байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэхээр улсын хил нэвтрүүлэхийг хориглоно.	3. Монгол Улсын ~~Их Хурлаас баталсан~~ хуульгүйгээр Монгол улсын торгон хилийг өөрчлөх, гадаадын цэргийн хүчийг Монголын нутаг дэвсгэрт байрлуулах буюу дамжин өнгөрүүлэхээр улсын хил нэвтрүүлэхийг хориглоно.	3. ~~Монгол улсын~~ хуульгүйгээр ~~Монгол улсын торгон хилийг өөрчлөх, гадаадын цэргийн хүчийг~~ Монголын нутаг дэвсгэрт байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэхээр улсын хил нэвтрүүлэхийг хориглоно.	3. Хуульгүйгээр гадаадын цэргийн хүчийг өөрийн нутаг дэвсгэрт байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэхээр улсын хил нэвтрүүлэхийг хориглоно.	3. Хууль гаргахгүйгээр гадаадын цэргийн хүчийг Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлуулах, дамжин өнгөрүүлэхээр улсын хил нэвтрүүлэхийг хориглоно.
Монгол улс нээлттэй далай, тэнгис, сансрын уудмыг олон улсын нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчим, Монгол улсын олон улсын гэрээний дагуу эзэмших, ашиглах явдлыг өөрийн бүрэн эрхэнд хадгална.	4. Монгол улс нээлттэй далай, тэнгис, сансрын уудмыг олон улсын нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчим, Монгол улсын олон улсын гэрээний дагуу эзэмших, ашиглах явдлыг өөрийн бүрэн эрхэнд хадгална.	4. Монгол улс нээлттэй далай, сансрын уудмыг олон улсын нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчим, Монгол улсын олон улсын гэрээний дагуу эзэмших, ашиглах явдлыг өөрийн бүрэн эрхэнд хадгална.		
Тавдугаар зүйл Монгол улс эдийн засгийн түгээмэл харилцаанд үндэслэн, өөрийн орны уламжлал, онцлогийг харгалзсан эдийн засгийн бие даасан бодлого явуулна. Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, тэдгээрийн эрх тэнц, хандлагыг байдлыг хуулиар хамгаална.	ТАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улс эдийн засгийн түгээмэл харилцаанд үндэслэн, өөрийн орны уламжлал, онцлогийг харгалзсан эдийн засгийн бие даасан бодлого явуулна. 2. Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, тэдгээрийн эрх тэнц, хандлагыг хуулиар хамгаална.	Тавдугаар зүйл 1. Монгол улс нь дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц нөхцөлийг харгалзсан олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна.	Тавдугаар зүйл 1. Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц нөхцлийг харгалзсан олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна.	Тавдугаар зүйл 1. Монгол Улс дэлхийн эдийн засгийн хөгжлийн түгээмэл хандлага, өөрийн орны өвөрмөц онцлогт нийцсэн олон хэвшил бүхий эдийн засагтай байна.
Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, тэдгээрийн эрх тэнц, хандлагыг байдлыг хуулиар хамгаална.	Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, тэдгээрийн эрх тэнц, хандлагыг байдлыг хуулиар хамгаална.	2. Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална.	2. Төр өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална.	2. Төр нь нийтийн болон хувийн өмчийн аливаа хэлбэрийг хүлээн зөвшөөрч, өмчлөгчийн эрхийг хуулиар хамгаална.
Өмчлөгчийн эрхийг гагцхүү хуулиар хязгаарлаж болно.	3. Өмчлөгчийн эрхийг гагцхүү хуулиар хязгаарлаж болно.	3. Өмчлөгчийн эрхийг гагцхүү хуульд заасан үндэслэл, журмаар хязгаарлаж болно.	3. Өмчлөгчийн эрхийг гагцхүү хуульд заасан үндэслэл журмаар хязгаарлаж болно.	3. Өмчлөгчийн эрхийг гагцхүү хуульд заасан үндэслэлээр хязгаарлаж болно.
	4. Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, эдийн засгийн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн улс орныхоо эдийн засгийг зохицуулна.	4. Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, эдийн засгийн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн улс орныхоо эдийн засгийг зохицуулна.	4. Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, эдийн засгийн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн үлс орныхоо эдийн засгийг зохицуулна.	4. Төр нь үндэсний эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулна.
	5. Эдийн засгийн аливаа хэвшлийн хөгжил нь хүний эрх болон үндэсний эдийн засгийн	5. Эдийн засгийн аливаа хэвшлийн хөгжил нь хүний эрх болон үндэсний эдийн засгийн		

		аюулгүй байдлын нийцэж байвал зохино.		ашиг сонирхолд байвал		5. Мал сүрэг бол үндэсний баялаг мөн бөгөөд төрийн хамгаалалтад байна.
6 дугаар зүйл Монгол улсад газар, түүний хэвлий, ус, ой, ан амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна.	ЗУРГАДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсад газар, түүний хэвлий, ус, ой, ан амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна.	Зургадугаар зүйл 1. Монгол улсад газар, түүний хэвлий, ус, ой, ан амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна.	Зургадугаар зүйл 1. Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ус, ой, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна.	Зургадугаар зүйл 1. Монгол Улсад газар, түүний хэвлий, ой, ус, амьтан, ургамал болон байгалийн бусад баялаг гагцхүү ард түмний мэдэл, төрийн хамгаалалтад байна.	Зургадугаар зүйл 1. Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн өмч мөн.	2. Монгол Улсын иргэдэд өмчлүүлснээс бусад газар, түүнчлэн газрын хэвлий, түүний баялаг, ой, усны нөөц, ан амьтан төрийн өмч мөн.
Төрөөс газрыг Монгол улсын иргэдэд өмчлүүлж болно. Энэ нь газрын хэвлийг өмчлөхөд хамаарахгүй.	2. Төрөөс газрыг Монгол улсын иргэдэд өмчлүүлж болно. Энэ нь газрын хэвлийг өмчлөхөд хамаарахгүй.	3. Төрөөс бэлчээр, нийтийн эдэлбэрийн болон улсын тусгай хэрэгцээнийхээс бусад газрыг зөвхөн Монгол улсын иргэдэд өмчлүүлж болно. Энэ нь газрын хэвлийг өмчлөхөд хамаарахгүй.	3. Төрөөс бэлчээр, нийтийн эдэлбэрийн болон улсын тусгай хэрэгцээнийхээс бусад газрыг зөвхөн Монгол улсын иргэнд өмчлүүлж болно. Энэ нь газрын хэвлийг өмчлөхөд хамаарахгүй.	3. Бэлчээр, нийтийн эдэлбэрийн ба улсын тусгай хэрэгцээнийхээс бусад газрыг зөвхөн Монгол Улсын иргэнд өмчлүүлж болно. Энэ нь газрын хэвлийг өмчлөхөд хамаарахгүй.	3. Бэлчээр, нийтийн эдэлбэрийн ба улсын тусгай хэрэгцээнийхээс бусад газрыг зөвхөн Монгол Улсын иргэнд өмчлүүлж болно. Энэ нь газрын хэвлийг өмчлөхөд хамаарахгүй.	Иргэд хувийн өмчийнхөө газрыг худалдах, арилжих, бэлэглэх, барьцаалах зэргээр гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний өмчлөлд шилжүүлэх, түүнчлэн төрийн эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр бусдад эзэмшүүлэх, ашиглуулахыг хориглоно.
			4. Төр нь газрын эзэнд газартай нь холбогдсон үүрэг хүлээлгэх, улсын тусгай хэрэгцээг үндэслэн нөхөх олговортойгоор газрыг сольж буюу эргүүлэн авах, хэрэв уул газрыг байгаль хамгаалал, үндэсний аюулгүй байдлын ашиг сонирхолд харшаар ашиглавал хураан авч болно.	4. Төр газрын эзэнд газартай нь холбогдсон үүрэг хүлээлгэх, улсын тусгай хэрэгцээг үндэслэн нөхөх олговортойгоор газрыг солих буюу эргүүлэн авах, уул газрыг байгаль хамгаалал, үндэсний аюулгүй байдлын ашиг сонирхолд харшаар ашиглавал хураан авч болно.	4. Төр газрын эзэнд газартай нь холбогдсон үүрэг хүлээлгэх, улсын тусгай хэрэгцээг үндэслэн нөхөх олговортойгоор газрыг солих буюу эргүүлэн авах, уг газрыг хүн амын эрүүл мэнд , байгаль хамгаалал, үндэсний аюулгүй байдлын ашиг сонирхолд харшаар ашиглавал хураан авч болно.	5. Төрөөс гадаадын иргэн, ашиглавал хураан авч болно.

		Монгол улсын болон гадаадын иргэд, харьяалалгүй хүмүүст түрээсээр, түүнчлэн хуульд заасан бусад болзол, хэлбэрээр эзэмшүүлэн, эдлүүлж болно.	Мөнгөл-үлсын-болон-гадаадын-иргэн, харьяалалгүй хүнд түрээсээр-түүнчлэн хуульд заасан бусад болзол, хэлбэрээр эзэмшүүлэн, эдлүүлж болно.	хуулийн этгээд, харьяалалгүй хүнд газрыг төлбөр, хугацаатайгаар болон хуульд заасан бусад болзол, журмаар ашиглуулж болно.
7 дугаар зүйл Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйлс, шинжлэх ухаан, оюуны өв сан төрийн хамгаалалтад байна. Оюуны үнэт зүйлс бол Монгол улсын нийгмийн баялаг мөн.	Долдугаар зүйл 1. Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйлс, шинжлэх ухаан, оюуны өв сан төрийн хамгаалалтад байна. 2. Оюуны өмч бол Монгол улсын нийгмийн баялаг мөн.	Долдугаар зүйл 1. Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйлс, шинжлэх ухаан, оюуны өв сан төрийн хамгаалалтад байна. 2. Иргэдийн туурвисан оюуны үнэт зүйлс бол түүнийг зохиогчийн өмч , Монгол улсын үндэсний баялаг мөн.	Долдугаар зүйл 1. Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна. 2. Иргэний туурвисан оюуны үнэт зүйл бол зохиогчийнх нь өмч , Монгол Улсын үндэсний баялаг мөн.	
8 дугаар зүйл Монгол хэл бол төрийн албан ёсны хэл мөн. Энэ нь бусад үндэстэн эх хэлээрээ суралцах, ажил хэргээ явуулах эрхээ эдлэхэд саад болохгүй.	НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол хэл бол төрийн албан ёсны хэл мөн. 2. Монгол хэлийг төрийн албан ёсны хэл болгон хэрэглэх нь бусад үндэстэн эх хэлээрээ суралцах, ажил хэргээ явуулах эрхээ эдлэхэд саад болохгүй.	Наймдугаар зүйл 1. Монгол хэл бол төрийн албан ёсны хэл мөн. 2. Энэ зүйлийн 1-д заасан үндэслэл нь хүн амын өөр хэл бүхий үндэстний цөөнх эх хэлээрээ суралцах, харилцах, соёл, урлаг, шинжлэх ухааны үйл ажиллагаа эрхлэхэд саад болохгүй.	Наймдугаар зүйл 1. Монгол хэл бол төрийн албан ёсны хэл мөн. 2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн заалт нь хүн амын өөр хэл бүхий үндэстний цөөнх эх хэлээрээ суралцах, харилцах, соёл, урлаг, шинжлэх ухааны үйл ажиллагаа явуулах эрхийг үл хөнднө.	
9 дүгээр зүйл Монгол улсад сүм хийд, төрөөс, сургууль шашнаас тусгаар байна.	ЕСДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсад сүм хийд, төрөөс, сургууль шашнаас тусгаар байна.	Ес дүгээр зүйл 1. Монгол улсад сүм хийд, төрөөс, иргэний боловсрол шашнаас, тусгаар байна. Шашны боловсролыг шашны сургуулиар олгоно.	Есдүгээр зүйл 1. Монгол Улсад сүм хийд, төрөөс, иргэний боловсрол шашнаас тусгаар байна. Шашны боловсролыг шашны сургалтаар олгоно.	1. Монгол Улсад төр нь шашнаа хүндэтгэж, шашин нь төрөө дээдэлнэ.
Сүм хийдээс улс төрийн үйл ажиллагаа явуулахыг үл зөвшөөрнө.	2. Сүм хийдээс улс төрийн үйл ажиллагаа явуулахыг үл зөвшөөрнө.	Төрийн байгууллага нь шашны үйл ажиллагаа, сүм хийд, шашны бусад байгууллага-нь улс төрийн үйл ажиллагаа эрхлэн явуулж болохгүй.	2. Төрийн байгууллага шашны, сүм хийд улс төрийн үйл ажиллагаа эрхлэн явуулж болохгүй.	
		2. Төр нь хүний-шашин-үдтэх эрх-чөлөөг-хангах-зарчимд нийцүүлэн-төр-түүний байгууллагуудаас сүм хийд, шашны бусад байгууллагатай харилцах талаархи үйл ажиллагааг хуулиар зохицуулан хамгаана.	3. Төр, түүний байгууллагаас сүм хийдтэй харилцах үйл ажиллагааг шашин шүтэх эрх чөлөөг хангах зарчимд нийцүүлэн хуулиар зохицуулна.	
10 дугаар зүйл Монгол улс олон улсын	АРАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улс олон улсын	Аравдугаар зүйл 1. Монгол улс олон улсын	Аравдугаар зүйл 1. Монгол Улс олон улсын эрх	

нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчмуудыг түүштэй баримталж энхийг эрхэмлэсэн гадаад бодлого явуулна.	нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчмуудыг баримталж энхийг эрхэмлэсэн гадаад бодлого явуулна.	нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчмуудыг баримталж энхийг эрхэмлэсэн гадаад бодлого явуулна.	нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчмыг баримталж энхийг эрхэмлэсэн гадаад бодлого явуулна.	зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчмыг баримталж энхийг эрхэмлэсэн гадаад бодлого явуулна.
Монгол улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахиж биелүүлнэ.	2. Монгол улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахиж биелүүлнэ.	2. Монгол улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахиж биелүүлнэ.	2. Монгол улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахиж биелүүлнэ.	2. Монгол улс олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ шударгаар сахиж биелүүлнэ.
	3. Монгол улсын хууль-тогтоомж нь олон улсын нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээтэй уялдан байвал зохин.	3. Монгол улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил хүчин төгөлдөр байна.	3. Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ.	3. Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь соёрхон баталсан буюу нэгдэн орсон тухай хууль хүчин төгөлдөр болмогц дотоодын хууль тогтоомжийн нэгэн адил үйлчилнэ.
Монгол улсын бүрэн эрх, тусгаар тогтнол, ард түмний эрх ашигт харшилсан олон улсын гэрээ, бусад баримт бичгийг Монгол улс дагаж мөрдөхгүй.	3. Мөнгөл-үлсын-бүрэн-эрх, тусгаар-төтнөл, ард-түмний-эрх ашигт харшилсан олон улсын гэрээ, бусад баримт бичгийг Монгол улс дагаж мөрдөхгүй.	4. Үндсэн хуульд харшилсан олон улсын гэрээ, бусад баримт бичгийг Монгол улс дагаж мөрдөхгүй.	4. Үндсэн хуульд харшилсан олон улс Их цаазадаа харшилсан олон улсын гэрээ, бусад баримт бичгийг дагаж мөрдөхгүй.	4. Монгол Улс Үндсэн хуульдаа харшилсан олон улсын гэрээ, бусад баримт бичгийг дагаж мөрдөхгүй.
			Арван нэгдүгээр зүйл 1. Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.	Арван нэгдүгээр зүйл 1. Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.
			2. Монгол улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний зохион байгуулалт, түүнд албан хаах журмыг хуулиар тогтооно.	2. Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно.
11 дүгээр зүйл Монгол улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэ тэмдэг нь Төрийн сүлд, далбаа, дуулал мөн.	АРВАН НЭГДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэ тэмдэг нь Төрийн сүлд, далбаа, дуулал мөн.	Арван хоёрдугаар зүйл 1. Монгол улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэ тэмдэг нь Төрийн сүлд, туг, тамга, дуулал мөн.	Арван хоёрдугаар зүйл 1. Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэ тэмдэг нь Төрийн сүлд, туг, тамга, дуулал мөн.	Арван хоёрдугаар зүйл 1. Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдлын бэлгэ тэмдэг нь Төрийн сүлд, туг, далбаа, тамга, дуулал мөн.
Монголын ард түмний түүхэн уламжлал, хүсэл тэмүүлэл, эв нэгдэл, шударга ёс, цог хийморийг илэрхийлэнэ.	2. Төрийн сүлд, далбаа, дуулал нь монголын ард түмний түүхэн уламжлал, хүсэл тэмүүлэл, эв нэгдэл, шударга ёс, цог хийморийг илэрхийлэнэ.	2. Төрийн сүлд, туг, дуулал нь Монголын ард түмний түүхэн уламжлал, хүсэл тэмүүлэл, эв нэгдэл, шударга ёс, цог хийморийг илэрхийлнэ.	2. Төрийн сүлд, туг, дуулал нь Монголын ард түмний түүхэн уламжлал, хүсэл тэмүүлэл, эв нэгдэл, шударга ёс, цог хийморийг илэрхийлнэ.	2. Төрийн сүлд, туг, далбаа, дуулал нь Монголын ард түмний түүхэн уламжлал, хүсэл тэмүүлэл, эв нэгдэл, шударга ёс, цог хийморийг илэрхийлнэ.

АРВАН ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ 1. Мөнөө-үеынн Төрийн сүлд нь ариун цагаан ариун цагаан цэцэг дээр суурилуулсан “Алтан соёмбо” байна.	3. Төрийн сүлд нь ариун цагаан цэцэг дээр суурилуулсан “Алтан соёнбо” байна.	3. Төрийн сүлд нь цагаан улаан хосолсон тасман хөвөөтэй хөх цэнхэр тойрог дотор элгэндээ дөрвөлжин хөх дэвсгэр дээр эв зөийг илтгэх багц таван сумыг атгасан шонхор шувууг дүрсэлсэн байна. Сүлдний дээд хэсгээр бидний улс юу санасан есөн хүсэл бүтэхийн их бэлгэдэл есөн цагаан одыг ээлүүлэн зурсан байна.	3. Төрийн сүлд нь ариун цагаан өнгийн бадам цэцэг суурьтай, төгсгөлгүй үргэлжлэн дэлгэрэх түмэн насан хээгээр хөвөөлсөн, мөнх тэнгэрийг бэлгэдсэн дугариг хөх дэвсгэртэй байна. Сүлдний төв хэсэгт Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, цог хийморийг илтгэсэн алтан соёмбо, эрдэнийн хүлгийг хослуулан дүрсэлсэн байна. Сүлдний хүрээний магнайн хэсэгт эрт, эдүгээ, ирээдүй гурван цагийг бэлгэдсэн хүслийг хангагч чандмань эрдэнэ, доод хэсэгт эх газрыг төлөөлсөн ногоон өнгийн уулан хээ, ашид дэвжихийн өлзий хутаг оршсон хурдийг тус тус дүрсэлнэ. Хурдийг хадгаар дээдлэн сүлжсэн байна.
АРВАН ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын Төрийн далбааг үйлдэхдээ Төрийн сүлдийг үндэс болгоно.			
2. Төрийн далбааны дунд хэсэг нь тэнгэрийн хөх цэнхэр өнгөтэй, хоёр хажуу нь улаан өнгөтэй байх бөгөөд ишин талын улаан талын улаан дэвсгэрийн дунд “Алтан соёмбо” байна.	4. Төрийн тугны дунд хэсэг нь тэнгэрийн хөх цэнхэр өнгөтэй, хоёр хажуу нь улаан өнгөтэй байх бөгөөд ишин талын улаан талын улаан дэвсгэрийн дунд “Алтан соёнбо” дүрсэлсэн байна.	4. Төрийн тугийн дунд хэсэг нь мөнх хөх тэнгэрийн өнгөтэй зөв тэгш өнцөгт, 2 хажуу нь цагаан зурвасан дэвсгэрийг голлосон босоо улаан тасам байна. Цагаан зурвасуудын гадна талд хөх өнгийн босоо тэгш өнцөгт байна. Дунд талын дөрвөлжин хөх дэвсгэрийн төвд цагаан лянхуан дээр суурилсан “Алтан соёмбо” байна.	4. Монголын нэгдсэн тулгар төрийн уламжлалт Их цагаан туг нь Монгол Улсын төрийн хүндэтгэлийн бэлгэдэл мөн. 5. Монгол Улсын төрийн далбаа нь улаан, хөх, улаан хосолсон өнгөтэй байна. Далбааны гурав хуваасны нэгийн хэмжээтэй дундах хэсэг нь мөнх тэнгэрийн хөх, түүний хоёр тал нь мандан бадрахын бэлгэдэл улаан өнгөтэй байна. Далбааны ишин талын улаан дэвсгэрийн төв хэсэгт алтан соёмбо байрлуулна.
3. Төрийн далбааны өргөн, урт нь 1:2-ын харьцаатай байна.	Төрийн тугны өргөн, урт нь 1:2-ын харьцаатай байна.	Төрийн тугийн өргөн, урт нь 1:2-ын харьцаатай байна.	Далбааны өргөн, урт нь 1:2-ын харьцаатай байна.

Төрийн — судла — данбааны бүрдсэн хэв маяг дуушлын үг ая болон төрийн бэлэг тэмдгүүдийг дээдлэн хэрэглэх журмыг хуулиар бататгана.	5. Төрийн тамга нь цагаан шонхрын дүрс бүхий бариултай, дөрвөлжин хэлбэртэй, түүний голд Монгол улсын сүлдийг дүрсэлсэн, сүлдний хоёр талаар Монгол улс гэсэн үсэг бүхий бэйж ба түүнийг — Улсын Ерөнхийлөгч барина.	6. Төрийн тамга шонхрын дүрс бүхий — бариултай, дөрвөлжин хэлбэртэй, голдоо Монгол улсын сүлдтэй, сүлдний хоёр талаар Монгол Улс гэсэн бичээстэй, арслангийн дүрс бүхий бариултай байна.	7. Төрийн бэлэг тэмдгийг дээдлэн хэрэглэх журам, төрийн дууллын үг, аяыг хуулиар бататгана.	6. Төрийн тамгыг Ерөнхийлөгч барина.	7. Төрийн бэлэг тэмдгийг дээдлэн хэрэглэх журам, төрийн дууллын үг, аяыг хуулиар бататгана.
12 дугаар зүйл Монгол улсын Төрийн дээд байгууллагууд байнга орших хотыг Улсын нийслэл тооцож түүний онцгой байр суурийг хуулиар бататгана. Монгол улсын нийслэл бол Улаанбаатар хот мөн.	АРВАН ТАВ ДУГААР ЗҮЙЛ. 1. Монгол улсын Төрийн дээд байгууллагууд байнга орших хотыг Улсын нийслэл гэж тооцож түүний онцгой байр суурийг хуулиар бататгана. 2. Монгол улсын нийслэл бол Улаанбаатар хот мөн.	Арван гуравдугаар зүйл 1. Монгол улсын төрийн дээд байгууллагууд байнга орших хотыг Улсын нийслэл гэнэ.	Арван гуравдугаар зүйл 1. Монгол Улсын төрийн дээд байгууллагууд байнга орших хотыг Улсын нийслэл гэнэ.	Арван гуравдугаар зүйл 1. Монгол Улсын нийслэлийн нэр — орших газар, эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.	Арван гуравдугаар зүйл 1. Монгол Улсын нийслэлийн нэр — орших газар, эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.
Хуулийн төслийн 16-р зүйлийн 13-т тусгагдсан байна: иргэн бүр хууль ба шүүхийн иргэн бүр хууль ба шүүхийн	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХҮНИЙ ЭРХ ЧӨЛӨӨГ ИЛТГЭН ТҮНХАТГАХ НЬ 13 дугаар зүйл Хуулийн төслийн 16-р зүйлийн 13-т тусгагдсан байна:	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ Арван дөрөвдүгээр зүйл Хуулийн төслийн 14-т тусгагдсан байна:	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ Арван дөрөвдүгээр зүйл Хуулийн төслийн 14-т тусгагдсан байна:	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ Арван дөрөвдүгээр зүйл Хуулийн төслийн 14-т тусгагдсан байна:	ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ Арван дөрөвдүгээр зүйл Хуулийн төслийн 14-т тусгагдсан байна:

[illegible]

тус тус тогтооно.	хүмүүсийн эрх, үүргийг Монгол улсын хуулиар тогтооно.	хүмүүсийн эрх, үүргийг Монгол улсын хуулиар тогтооно.	хүмүүсийн эрх, үүргийг Монгол улсын хуулиар тогтооно.	байна: Монгол Улс нутаг дэвсгэртээ байгаа харьяалалгүй хүний эрх, үүргийг өөрийн хуулиар тогтооно. Үндсэн хуулийн төслийн 18-р зүйлийн 4-т тусгагдсан байна: Үзэл бодол, улс төрийн хийгээд шударга ёсны бусад үйл ажиллагааныхаа мөшгөгдсөн хавчигдан, харьяалалгүй хүн үндэслэл бүхий хүсэлт гаргавал Монгол улсад орогнох эрх олгож болно.
		4. Үзэл бодол, улс төрийн болон шударга ёсны бусад үйл ажиллагааныхаа улмаас хавчигдан, мөшгөгдсөн гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн үндэслэл бүхий хүсэлт гаргавал Монгол улсад орогнох эрх олгож болно.	4. Үзэл бодол, улс төрийн хийгээд шударга ёсны бусад үйл ажиллагааныхаа улмаас хавчигдан, мөшгөгдсөн гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн үндэслэл бүхий хүсэлт гаргавал Монгол улсад орогнох эрх олгож болно.	
16 дугаар зүйл Монгол улсын иргэд дараах үндсэн эрхийг баталгаатай эдэлнэ. 1) иргэн бүр амьдрах, эрүүл саруул орчинд аж төрөх эрхтэй. Хүний амь насыг дур зоргоор бусниулахыг хатуу цээрлэнэ;	АРВАН ЕС ДҮГЭЭР ЗҮЙЛ Монгол улсын иргэд дараах үндсэн эрхийг баталгаатай эдэлнэ. 1) иргэн бүр амьдрах, эрүүл саруул орчинд аж төрөх эрхтэй. Хүний амь насыг дур зоргоор бусниулахыг хатуу цээрлэнэ;	Арван долдугаар зүйл Монгол улсын иргэд дараах үндсэн эрхийг баталгаатай эдэлнэ: 1/ амьдрах эрхтэй. Монгол улсын Эрүүгийн хуульд заасан онц хүнд гэмт хэрэг үйлдсэний учир шүүхийн хүчин төгөлдөр тогтоолоор ялын дээд хэмжээ оногдуулснаас бусад тохиолдолд хүний амь насыг бусниулахыг хатуу хориглоно.	Арван долдугаар зүйл Монгол Улсын иргэн дараах үндсэн эрхийг баталгаатай эдэлнэ: 1/ амьд явах эрхтэй. Монгол Улсын Эрүүгийн хуульд заасан онц хүнд гэмт хэрэг үйлдсэний учир шүүхийн хүчин төгөлдөр тогтоолоор ялын дээд хэмжээ оногдуулснаас бусад тохиолдолд хүний амь нас бусниулахыг хатуу хориглоно;	Арван зургадугаар зүйл Монгол Улсын иргэн дараах үндсэн эрх, эрх чөлөөг баталгаатай эдэлнэ: 1/ амьд явах эрхтэй. Монгол Улсын Эрүүгийн хуульд заасан онц хүнд гэмт хэрэг үйлдсэний учир шүүхийн хүчин төгөлдөр тогтоолоор ялын дээд хэмжээ оногдуулснаас бусад тохиолдолд хүний амь нас бусниулахыг хатуу хориглоно;
		2/ эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, аж төрөх, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалагдах эрхтэй.	2/ эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй;	2/ эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй;
2) иргэн бүр хувийн халдашгүй эрхтэй. Хуульд заасан бусад тохиолдолд хэнийг ч нэгжих, баривчилж, хорьж үл болно. Хэнд боловч эрүү шүүлт	2) иргэн бүр хувийн халдашгүй эрхтэй. Хуульд заасан бусад тохиолдолд хэнийг ч нэгжих, баривчилж, хорьж үл болно. Хэнд боловч эрүү шүүлт тулгаж	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 13-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 13-т тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн 16-р зүйлийн 13-т тусгагдсан байна.

тулгахыг цээрлэнэ. Иргэдийн хувийн болон гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон сууц халдашгүй байна.	Иргэдийн хувийн болон гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон сууц халдашгүй байна.	3/ иргэд хувийн өмчтэй байх, түүнийгээ өвлүүлэх, аж ахуй эрхлэн хөтлөх эрхтэй. Иргэний хувийн өмчийг хууль бусаар хураан авах, төр, түүний хууль бусаар хураан авахыг байгууллага хариу төлбөргүйгээр дайчлан авахыг хориглоно;	3/ хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураан авахыг хориглоно. Төр, түүний эрх бүхий байгууллага нь нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн хувийн өмчийн эд хөрөнгийг нөхөх өлгөөртойгөөр дайчлан авбал үнийг төлөх үүрэгтэй;	3/ хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураан авахыг хориглоно. Төр, түүний эрх бүхий байгууллага нь нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн хувийн өмчийн эд хөрөнгийг нөхөх өлгөөртойгөөр дайчлан авбал үнийг төлөх үүрэгтэй;	3/ хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураан авахыг хориглоно. Төр, түүний эрх бүхий байгууллага нь нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн хувийн өмчийн эд хөрөнгийг нөхөх өлгөөртойгөөр дайчлан авбал үнийг төлөх үүрэгтэй;
4) иргэн бүр хөдөлмөрлөх, амрах, ажил мэргэжлээ сонгох, хөдөлмөрийнхөө хэр хэмжээнд тохирсон цалин хөлс авах, хөдөлмөрийн аятай нөхцлөөр хангуулах эрхтэй. Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд хэнийг ч албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй;	4) иргэн—бүр хөдөлмөрлөх, амрах, ажил мэргэжлээ сонгох, хөдөлмөрийнхөө хэр хэмжээнд тохирсон цалин хөлс авах, хөдөлмөрийн аятай нөхцлөөр хангуулах эрхтэй. Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд хэнийг ч албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй;	4/ хөдөлмөрлөх, амрах, ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох, хөдөлмөрийнхөө хэр хэмжээнд тохирсон цалин хөлс авах, хөдөлмөрийн аятай нөхцлөөр хангуулах, цалин хөлс авах, амрах, хувийн аж ахуй эрхлэх эрхтэй. Хэнийг ч хууль бусаар албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй;	4/ ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох, хөдөлмөрийн аятай нөхцлөөр хангуулах, цалин хөлс авах, амрах, хувийн аж ахуй эрхлэх эрхтэй. Хэнийг ч хууль бусаар албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй;	4/ ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох, хөдөлмөрийн аятай нөхцлөөр хангуулах, цалин хөлс авах, амрах, хувийн аж ахуй эрхлэх эрхтэй. Хэнийг ч хууль бусаар албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй;	4/ ажил мэргэжлээ чөлөөтэй сонгох, хөдөлмөрийн аятай нөхцлөөр хангуулах, цалин хөлс авах, амрах, хувийн аж ахуй эрхлэх эрхтэй. Хэнийг ч хууль бусаар албадан хөдөлмөрлүүлж болохгүй;
5) иргэд өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвараа болон тэжээгчээ алдах, ажигийдэхэд улсаас хуульд зааснаар эдийн тусламж авах эрхтэй;	5) иргэд өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвараа болон тэжээгчээ алдах, ажигийдэхэд улсаас хуульд зааснаар эдийн тусламж авах эрхтэй;	5/ өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвараа болон тэжээгчээ алдахад хуульд зааснаар эдийн тусламж авах эрхтэй;	5/ Хуульд заасны дагуу төрөөс эдийн тусламж авах эрхтэй.	5/ өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвар алдах, <u>хүүхэд төрүүлэх, асрах болон хүүхэд заасан бусад тохиолдолд</u> эд, <u>мөнгөний</u> тусламж авах эрхтэй;	5/ өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвар алдах, <u>хүүхэд төрүүлэх, асрах болон хүүхэд заасан бусад тохиолдолд</u> эд, <u>мөнгөний</u> тусламж авах эрхтэй;
6) иргэн бүр эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй. Төрөөс иргэдэд эмнэлгийн үнэ төлбөргүй тусламж үзүүлэх нөхцөл, журмыг хуулиар тогтооно;	6) иргэн бүр эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй. Иргэдэд эмнэлгийн үнэ төлбөргүй тусламж үзүүлэх нөхцөл, журмыг хуулиар тогтооно;	6/ <u>эрүүл мэндээ хамгаалуулах, эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй. Иргэдэд эмнэлгийн төлбөргүй тусламж үзүүлэх нөхцөл, журмыг хуулиар тогтооно;</u>	6/ эрүүл мэндээ хамгаалуулах, эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй. Иргэдэд эмнэлгийн төлбөргүй тусламж үзүүлэх нөхцөл, журмыг хуулиар тогтооно;	6/ эрүүл мэндээ хамгаалуулах, эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй. Иргэдэд эмнэлгийн төлбөргүй тусламж үзүүлэх нөхцөл, журмыг хуулиар тогтооно;	6/ эрүүл мэндээ хамгаалуулах, эмнэлгийн тусламж авах эрхтэй. Иргэдэд эмнэлгийн төлбөргүй тусламж үзүүлэх нөхцөл, журмыг хуулиар тогтооно;
7) иргэд сурч боловсрох мэдлэг мэргэшлээ дээшлүүлэх эрхтэй бөгөөд <u>бүх шатны сургуульд сурч боловсрох явдал иргэн бүрт нээлттэй.</u> Төрийн сургуульд бүх нийтийн суурь боловсролыг үнэ төлбөргүй олгоно.	7) иргэд сурч боловсрох мэдлэг мэргэшлээ дээшлүүлэх эрхтэй. Төрийн сургуульд бүх нийтийн суурь (ерөнхий) боловсролыг үнэ төлбөргүй олгоно. Иргэд их сургуулиас бусад хувийн сургууль байгуулж төлбөргүй олгоно.	7/ сурч боловсрох эрхтэй. Төрийн сургуульд бүх нийтийн суурь /ерөнхий/ боловсролыг төлбөргүй олгоно. Иргэд төрөөс тавих шаардлагад нийцсэн сургалт бүхий хувийн сургууль байгуулан ажиллуулж болно;	7/ сурч боловсрох эрхтэй. Төрийн сургуульд бүх нийтийн ерөнхий боловсролыг төлбөргүй олгоно. Иргэд төрөөс тавих шаардлагад нийцсэн хувийн сургууль байгуулан ажиллуулж болно;	7/ сурч боловсрох эрхтэй. Төрөөс бүх нийтийн ерөнхий боловсролыг төлбөргүй олгоно. Иргэд төрөөс тавих шаардлагад нийцсэн хувийн сургууль байгуулан ажиллуулж болно;	7/ сурч боловсрох эрхтэй. Төрөөс бүх нийтийн ерөнхий боловсролыг төлбөргүй олгоно. Иргэд төрөөс тавих шаардлагад нийцсэн хувийн сургууль байгуулан ажиллуулж болно;

Иргэд их сургуулиас бусад хувийн сургууль байгуулж болно. Хувийн сургуулийн сургалт нь төрөөс тавих шаардлагад бүрэн нийцсэн байвал зохино. Бүх сургууль төрийн хяналтад байна.	сүргэлт нь төрөөс тавих шаардлагад бүрэн нийцсэн байвал зохино. Бүх сургууль төрийн хяналтад байна.	8) иргэд соёл, шинжлэх ухааны амьдралд чөлөөтэй оролцох, соёл урлагийн бүтээл, шинжилгээ судалгааны үр дүнг ашиглах, өөрийн туурвисан шинжлэх ухаан, утга зохиол, урлагийн бүтээлийн үр шимийг хүртэх, зохиогчийн эрх, ашиг сонирхолоо хамгаалуулах эрхтэй.	8) соёл, урлаг, шинжлэх ухааны үйл ажиллагаа явуулах, бүтээл туурвих, үр шимийг нь хүртэх эрхтэй. Зохиогч, шинэ бүтээл, нээлтийн эрхийг хуулиар хамгаална;	8/ соёл, урлаг, шинжлэх ухааны үйл ажиллагаа явуулах, бүтээл туурвих, үр шимийг нь хүртэх эрхтэй. Зохиогч, шинэ бүтээл, нээлтийн эрхийг хуулиар хамгаална;	8/ соёл, урлаг, шинжлэх ухааны үйл ажиллагаа явуулах, бүтээл туурвих, үр шимийг нь хүртэх эрхтэй. Зохиогч, шинэ бүтээл, нээлтийн эрхийг хуулиар хамгаална;
9) эрэгтэй, эмэгтэйчүүд тэлш эрхтэй. Мөнгөн-унсааг гэрлэлт, гэр бүл, эх нялхас төрийн онцгой анхааралд байна.	9) эрэгтэй, эмэгтэйчүүд тэлш эрхтэй. Гэрлэлт, гэр бүл, эх нялхас төрийн онцгой анхааралд байна.	9) эрэгтэй, эмэгтэйчүүд тэлш эрхтэй. Гэрлэлт, гэр бүл, эх нялхас төрийн онцгой анхааралд байна.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 11-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 11-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 11-т тусгагдсан байна.
Хуулийн төслийн 16-р зүйлийн 12-т тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 19-р зүйлийн 12-т тусгагдсан байна:	иргэд шууд буюу төлөөлсөн байгууллагаараа уламжлан нийгэм, төрийг удирдах хэрэгт чөлөөтэй оролцох эрхтэй. Хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн иргэн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй. Сонгох эрхийг арван найман наснаас эдэлнэ. Сонгогдох насны төрийн зохих байгууллага, албан тушаалд тавих шаардлагыг харгалзан хуулиар тогтооно;	9/ шууд буюу төлөөлсөн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрхтэй.	9/ шууд буюу төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрхтэй.	9/ шууд буюу төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрхтэй.
иргэд шууд буюу төлөөлсөн байгууллагаараа уламжлан нийгэм, төрийг удирдах хэрэгт чөлөөтэй оролцох эрхтэй. Хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн иргэн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох, сонгогдох эрхтэй. Сонгох эрхийг арван найман наснаас эдэлнэ. Сонгогдох насны төрийн зохих байгууллага, албан тушаалд тавих шаардлагыг харгалзан хуулиар тогтооно;	иргэд шууд буюу төлөөлсөн байгууллагаараа уламжлан нийгэм, төрийг удирдах хэрэгт чөлөөтэй оролцох эрхтэй. Хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн иргэн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй.	иргэд шууд буюу төлөөлсөн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт чөлөөтэй оролцох эрхтэй. Хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн иргэн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй. Сонгох эрхийг арван найман наснаас эдэлнэ. Сонгогдох насны төрийн зохих байгууллага, албан тушаалд тавих шаардлагыг харгалзан хуулиар тогтооно;	Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй. Сонгох эрхийг арван найман наснаас эдэлнэ. Сонгогдох насны төрийн зохих байгууллага, албан тушаалд тавих шаардлагыг харгалзан хуулиар тогтооно;	Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй. Сонгох эрхийг арван найман наснаас эдэлнэ. Сонгогдох насны төрийн зохих байгууллага, албан тушаалд тавих шаардлагыг харгалзан хуулиар тогтооно;	Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй. Сонгох эрхийг арван найман наснаас эдэлнэ. Сонгогдох насны төрийн зохих байгууллага, албан тушаалд тавих шаардлагыг харгалзан хуулиар тогтооно;
Хуулийн төслийн 19-р зүйлийн 11-т тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 19-р зүйлийн 11-т тусгагдсан байна:	иргэд нийгмийн болон өөрсдийн ашиг сонирхол, үзэл бодлын үүднээс нам, олон нийтийн бусад байгууллага байгуулах, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхтэй. Нам, олон нийтийн бусад бүх байгууллага нийгэм, төрийн аюулгүй байдлыг сахиж, хуулийг дээдлэн биелүүлнэ.	10/ нийгмийн болоод өөрсдийн ашиг сонирхол, үзэл бодлын үүднээс нам, олон нийтийн бусад байгууллага байгуулах, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхтэй. Нам, олон нийтийн бусад бүх байгууллага нийгэм, төрийн аюулгүй байдлыг сахиж, хуулийг дээдлэн биелүүлнэ.	10/ нийгмийн болон өөрсдийн ашиг сонирхол, үзэл бодлын үүднээс нам, олон нийтийн бусад байгууллага байгуулах, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхтэй. Нам, олон нийтийн бусад бүх байгууллага нийгэм, төрийн аюулгүй байдлыг сахиж, хуулийг дээдлэн биелүүлнэ.	10/ нийгмийн болон өөрсдийн ашиг сонирхол, үзэл бодлын үүднээс нам, олон нийтийн бусад байгууллага байгуулах, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхтэй. Нам, олон нийтийн бусад бүх байгууллага нийгэм, төрийн аюулгүй байдлыг сахиж, хуулийг дээдлэн биелүүлнэ.

	аюулгүй байдал, хүн амын эрүүл энх, зан суртахууныг эрхэмлэн сахиж, Улсын—Их цаазын хүрээнд улс төрийн аргаар үйл-ажиллагаа-явуулж хуулийг дээдлэн биелүүлнэ.	Хуулийн төслийн 16-р зүйлийн 9-д тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 19-р зүйлийн 9-д тусгагдсан байна:	11/ эрэгтэй, эмэгтэйчүүд улс төр, эдийн засаг, нийгэм, соёлын салбар, гэр бүлийн харилцаанд тэгш эрх, эрх чөлөөтэй. Гэрлэлт нь хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн эрэгтэй, эмэгтэй хоёрын тэгш эрх, сайн дурын харилцаанд үндэслэнэ. Гэр бүл, эх нялхас, хүүхдийн ашиг сонирхлыг төр анхаараан хамгаална.	11/ эрэгтэй, эмэгтэй улс төр, эдийн засаг, нийгэм-соёлын амьдрал, гэр бүлийн харилцаанд эрэгтэй, эмэгтэй тэгш эрхтэй. Гэрлэлт нь хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн эрэгтэй, эмэгтэй хоёрын тэгш эрх, сайн дурын харилцаанд үндэслэнэ. Гэр бүл, эх нялхас, хүүхдийн ашиг сонирхлыг төр анхаараан хамгаална.	нэгдсэн болон гишүүний нь хувьд хүнийг ялгаварлан гадуурхах, хэлмэгдүүлэхийг хориглоно. Төрийн зарим төрлийн албан хаагчийн намын гишүүнийг түдгэлзүүлж болно;
	10) иргэд төрийн нууцад хамаарахаас бусад асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Төрийн нууцыг хуулиар тогтоож хамгаална.	10) иргэд төрийн нууцад хамаарахаас бусад асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Төрийн нууцыг хуулиар тогтоож хамгаална.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 17-д тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 17-д тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн 16-р зүйлийн 17-т тусгагдсан байна.	
	11) иргэд нийгмийн болон өөрсдийн ашиг сонирхол, үзэл бодлынхоо үүднээс нам, олон нийтийн бусад байгууллага байгуулах, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхтэй. Нам олон нийтийн бүх байгууллага нийгэм, төрийн аюулгүй байдал, хүн амын эрүүл энх, зан суртахууныг эрхэмлэн сахиж, Улсын Их цаазын хүрээнд улс төрийн аргаар үйл ажиллагаа явуулж хуулийг дээдлэн биелүүлнэ.	11) иргэд нийгмийн болон өөрсдийн ашиг сонирхол, үзэл бодлынхоо үүднээс нам, олон нийтийн бусад байгууллага байгуулах, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхтэй. Нам олон нийтийн бүх байгууллага нийгэм, төрийн аюулгүй байдал, хүн амын эрүүл энх, зан суртахууныг эрхэмлэн сахиж, Улсын Их цаазын хүрээнд улс төрийн аргаар үйл ажиллагаа явуулж хуулийг дээдлэн биелүүлнэ.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 10-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 10-т тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн 16-р зүйлийн 10-т тусгагдсан байна.	
	12) иргэд шууд буюу төлөөлсөн байгууллагаараа уламжлан нийгэм, төрийг удирдах хэрэгт чөлөөтэй оролцох эрхтэй. Хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн иргэн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй.	12) иргэд шууд буюу төлөөлсөн байгууллагаараа уламжлан нийгэм, төрийг удирдах хэрэгт чөлөөтэй оролцох эрхтэй. Хуулиар тогтоосон насанд хүрсэн иргэн төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 9-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 17-р зүйлийн 9-т тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн 16-р зүйлийн 9-т тусгагдсан байна.	

өргөдөл, гомдлоо гаргаж хуулийн дагуу шийдвэрлүүлэх эрхтэй;	13) иргэд төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж хуулийн дагуу шийдвэрлүүлэх эрхтэй;	12) төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй. Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь иргэдийн өргөдөл, гомдлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэх үүрэгтэй;	12) төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй. Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь иргэдийн өргөдөл, гомдлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэх үүрэгтэй;	12) төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй. Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь иргэдийн өргөдөл, гомдлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэх үүрэгтэй;
Хуулийн төслийн 16-р зүйлийн 2-т тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 19-р зүйлийн 2-т тусгагдсан байна:	Хуульд заасан үндэслэл нэгжж, баривчилж хорьж, эрх чөлөөг нь хязгаарлаж үл болно. Хэнд боловч эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжилж болохгүй. Хэргийн учир баривчлагдсан хүнд болон түүний гэр баривчилсан, өмгөөлөгчид нь шалтгаан, үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ. Иргэдийн хувийн болон гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон сууцны халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална;	13) халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур зоргоор, үндэслэл журмаас гадуур хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн шалтгаан, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. Хэнд боловч эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжилж болохгүй. Хэргийн учир баривчлагдсан хүн, түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид нь баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ. Иргэний хувийн болон гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон байрны халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална;	13) халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур дур зоргоор, үндэслэл журмаас гадуур хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн шалтгаан, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. Хэнд боловч эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус, хэрцгий хандаж, нэр төрийг нь доромжилж болохгүй. Баривчилсан шалтгаан, үндэслэлийг баривчлагдсан хүн, түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид нь хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ. Иргэний хувийн ба гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон байрны халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална;
13) иргэн бүр хууль ба шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.	14) иргэн бүр хууль ба шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.	14) Монгол Улсын хууль, олон улсын гэрээнд заасан эрх, эрх чөлөөгөө зөрчилдсөн гэж үзвэл уушг эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, бусдын хууль бусаар учруулэх, хохирлыг нөхөн төрүүлэх, өөрийн болон гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, өөрийгөө өмгөөлөх, хууль зүйн үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ;	Хуулийн төслийн 14-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 14-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.
Гэм буруутай болох нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох хүртэл хэний ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож үл болно. Хэргийн учир баривчлагдсан хүнд болон түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид баривчилсан шалтгаан, хууль зүйн үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ;	Гэм буруутай болох нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох хүртэл хэний ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож үл болно. Хэргийн учир баривчлагдсан хүнд болон түүний гэр бүлийнхэн, өмгөөлөгчид баривчилсан шалтгаан, хууль зүйн үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ;	14) Монгол Улсын хууль, олон улсын гэрээнд заасан эрх, эрх чөлөөгөө зөрчилдсөн гэж үзвэл уушг эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, бусдын хууль бусаар учруулэх, хохирлыг нөхөн төрүүлэх, өөрийн болон гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, өөрийгөө өмгөөлөх, хууль зүйн үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ;	14) Монгол Улсын хууль, олон улсын гэрээнд заасан эрх, эрх чөлөөг нь зөрчилдсөн гэж үзвэл уушг эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, бусдын хууль бусаар учруулэх, хохирлыг нөхөн төрүүлэх, өөрийн болон гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, өөрийгөө өмгөөлөх, хууль зүйн үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ;	14) Монгол Улсын хууль, олон улсын гэрээнд заасан эрх, эрх чөлөөг нь зөрчилдсөн гэж үзвэл уушг эрхээ хамгаалуулахаар шүүхэд гомдол гаргах, бусдын хууль бусаар учруулэх, хохирлыг нөхөн төрүүлэх, өөрийн болон гэр бүлийн гишүүд, эцэг эх, үр хүүхдийнхээ эсрэг мэдүүлэг өгөхгүй байх, өөрийгөө өмгөөлөх, хууль зүйн үндэслэлийг хуульд заасан хугацаанд мэдэгдэнэ;

		Хэнийг ч өөрийн эсрэг мэдүүлэхийг шаардах, мэдүүлэг гаргуулахаар шахалт үзүүлэх, хуч хэрэглэхийг хориглоно. Гэм буруутай болох нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох хүртэл хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож үл болно.	Гаргуулахаар шахалт үзүүлэх, хуч хэрэглэхийг хориглоно. Гэм буруутай болох нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох хүртэл хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож үл болно.	Өөрөө өөрийнхөө эсрэг мэдүүлэг өгөхийг шаардах, мэдүүлэг гаргуулахаар шахалт үзүүлэх, хуч хэрэглэхийг хориглоно. Гэм буруутай нь хуулийн дагуу шүүхээр нотлогдох хүртэл хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож үл болно. Гэм буруутны ял зэмлэлийг түүний гэр бүлийн гишүүд, төрөл саданд нь халдаан хэрэглэхийг хориглоно.
	14) иргэд шашин шүтэх эс шүтэх эрх чөлөөтэй;	15) иргэд шашин шүтэх эс шүтэх эрх чөлөөтэй;	15/ шашин шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөөтэй;	15/ шашин шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөөтэй;
	16) иргэд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй. Жагсаал үйлдэх, цуглаан хийх журмыг хуулиар тогтооно.	16) иргэд үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал үйлдэх, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй. Хэвлэн нийтлэх, жагсаал үйлдэх, цуглаан хийх журмыг хуулиар тогтооно.	16/ иргэд үнэмшилтэй байх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй. Хэвлэн нийтлэх, жагсаал, цуглаан хийх журмыг хуулиар тогтооно;	16/ иргэд үнэмшилтэй байх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй. Жагсаал, цуглаан хийх журмыг хуулиар тогтооно;
Хуулийн төслийн 16-р зүйлийн 10-т тусгагдсан байна:	иргэд төрийн нууцад хамаарахаас бусад асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Төрийн нууцыг хуулиар тогтоож хамгаална;	Хуулийн төслийн 10-т тусгагдсан байна:	17/ төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хууль тогтоомжоор тодорхойлно.	17/ төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоож хамгаална;
16) иргэд тус улсын нутаг дэвсгэр дээр оршин суух газраа чөлөөтэй сонгох, дотоод гадаадад зорчих, цагаачлах, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй;	17) иргэд тус улсын нутаг дэвсгэр дээр оршин суух газраа чөлөөтэй сонгох, дотоод гадаадад зорчих, цагаачлах, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй;	18/ тус улсын нутаг дэвсгэрт чөлөөтэй зорчих, түр буюу байнга оршин суух газраа сонгох, гадаадад явах, хувийн журмаар оршин суух, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй. Эдгээр эрхийг үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн хэв журмыг хамгаалахын тулд зөвхөн хуулиар хязгаарлаж	18/ улсынхаа нутаг дэвсгэрт чөлөөтэй зорчих, түр буюу байнга оршин суух газраа сонгох, гадаадад явах, хувийн журмаар оршин суух, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй. Гадаадад явах, хувийн журмаар оршин суух эрхийг үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн хэв журмыг хамгаалахын тулд зөвхөн хуулиар хязгаарлаж	18/ улсынхаа нутаг дэвсгэрт чөлөөтэй зорчих, түр буюу байнга оршин суух газраа сонгох, гадаадад явах, оршин суух, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй. Гадаадад явах, оршин суух эрхийг үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн хэв журмыг хамгаалахын тулд зөвхөн хуулиар хязгаарлаж

[illegible]

эх орныхоо хөгжил дэвшилтийн төлөө шударгаар хөдөлмөрлөх;	эх орныхоо жөжиг-дэвшилтийн төлөө шударгаар хөдөлмөрлөх;	үүрэг мөн.		орчноо хамгаалах нь иргэн бүрийн журамт үүрэг мөн.
Хуулийн төслийн 15-р зүйлд тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 1-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 1-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 1-т тусгагдсан байна.	Арван наймдугаар зүйл 1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байгаа гадаадын иргэний эрх, үүргийг Монгол Улсын хууль, уул иргэнийг харьяалсан улстай байгуулсан гэрээгээр тогтооно.
		Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 2-т тусгагдсан байна.	
Хуулийн төслийн 15-р зүйлд тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 1-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 1-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 1-т тусгагдсан байна.	2. Монгол Улс олон улсын гэрээгээр гадаадын иргэний эрх, үүргийг тодорхойлохдоо уул иргэнийг харьяалсан улстай энэ талаар харилцан адил байх зарчим баримтална.
	Хуулийн төслийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 2-т тусгагдсан байна.	
	Хуулийн төслийн 18-р зүйлийн 1-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 1-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 1-т тусгагдсан байна.	3. Монгол Улс нутаг дэвсгэртээ байгаа харьяалалгүй хүний эрх, үүргийг өөрийн хуулиар тогтооно.
	Хуулийн төслийн 18-р зүйлийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 2-т тусгагдсан байна.	
	Хуулийн төслийн 18-р зүйлийн 3-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 3-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 3-т тусгагдсан байна.	4. Үзэл бодол, улс төрийн хийгээд шударга ёсны бусад үйл ажиллагааныхаа улмаас хавчигдан мөшгөгдсөн гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн үндэслэл бүхий хүсэлт гаргавал Монгол Улсад орогнох эрх олгож болно.
	Хуулийн төслийн 18-р зүйлийн 4-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 4-т тусгагдсан байна.	Хуулийн зүйлийн 16-р төслийн 4-т тусгагдсан байна.	
18 дугаар зүйл	Хорин нэгдүгээр зүйл	Арван есдүгээр зүйл	Арван есдүгээр зүйл	5. Үндсэн хуулийн арван зургадугаар зүйлд заасан Монгол Улсын иргэний үндсэн эрх, эрх чөлөөг тус улсын нутаг дэвсгэрт байгаа гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнд эдлүүлэхдээ Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээнд заасан хүний салшгүй эрхээс бусад эрхийн хувьд үндэсний болон хүн амын аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн хэв жуурмыг хамгаалахын тулд хуулиар зохих хязгаарлал тогтоож болно.
	Төр нь иргэдийн үндсэн эрх, эрх чөлөө, нэр төрийг эрхэмлэн	Төр нь хүний эрх, эрх чөлөөг хангах эдийн засаг, нийгэм.	Төр нь хүний эрх, эрх чөлөөг хангах эдийн засаг, нийгэм.	

хамгаалж, иргэн бүр чөлөөтэй хөгжих эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх үүргийг иргэдийн өмнө хүлээнэ.	хамгаалж, иргэн бүр чөлөөтэй хөгжих эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх үүргийг иргэдийн өмнө хүлээнэ.	хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, тэдний эрх, эрх чөлөөг зөрчих явдалтай тэмцэх, зөрчилдсөн эрхийг сэргээн хангах үүргийг иргэдийн өмнө хариуцна.	хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.	хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна.
		2. Үндсэн хууль, бусад хуульд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг дайны болон онц байдал зарласан, Үндсэн хуулийн дэг журмын эсрэг тэмцэлд ашигласан нөхцөлд гагцхүү хуулиар хязгаарлаж болно. Тийнхүү хязгаарлах тухай хууль нь хувь хүн, ганц тохиолдлыг хамарсан бус, нийтлэг чанартай байвал зохино.	2. Дайны болон онц байдал зарласан, Их цаазын журмыг үрвүүлэн ашигласан үед Их цааз, бусад хуульд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг гагцхүү хуулиар хязгаарлаж болно. Тийнхүү хязгаарласан хууль нь хувь хүн, нэгжээд тохиолдлыг үл хамаарна.	2. Онц болон дайны байдал зарласан тохиолдолд Үндсэн хууль, бусад хуульд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг гагцхүү хуулиар хязгаарлаж болно. Тийнхүү хязгаарласан хууль нь хүний амьд явах эрх, итгэл үнэмшилтэй байх, шашин шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөө, түүнчлэн хэнд боловч эрүү шүүлт тулгах, хүнлэг бус, хэргийг хандахыг хориглосон хуулийн заалтыг үл хөндөнө.
		3. Хүн эрх, эрх чөлөөгөө эдлэх үндэсний аюулгүй явдал, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журам, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв хохируулахад хүргэж болохгүй.	3. Хүн эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулж болохгүй.	3. Хүн эрх, эрх чөлөөгөө эдлэхдээ үндэсний аюулгүй байдал, бусад хүний эрх, эрх чөлөөг хохироож, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулж болохгүй.
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛТ, ТӨРИЙН ЭРХ МЭДЛИЙГ ХУВААРИЛАХ НЬ	ГУРАВДУГААР бүлэг МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛЫГ БАТАЛГАН БЭХЖҮҮНЭХ НЬ	ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛ	ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛ	ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН БАЙГУУЛАЛ
19 дүгээр зүйл Монгол Улсад төрийн эрх мэдлийг хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдэл болгон хуваарилж, хоорондын уялдаа, зохицлыг хуулиар баталгаажуулан хангана.				
1. Хууль тогтоох эрх мэдэл, Монгол Улсын Их хурал	НЭГ. Монгол Улсын Их хурал	НЭГ. Монгол Улсын Их Хурал	НЭГ. Монгол Улсын Их Хурал	НЭГ. Монгол Улсын Их Хурал
20 дугаар зүйл Монгол улсын төрийн дээд эрх мэдлийг Улсын Их Хуралд хадгална.	ХОРИН ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын төрийн дээд эрх мэдлийг Улсын Их Хуралд хадгална.	Хорьдугаар зүйл Хуулийн 3-р төслийн 20-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт тусгагдсан байна:	Хорьдугаар зүйл 1. Монгол Улсын Их Хурал бол төрийн эрх барих дээд байгууллага бөгөөд хууль тогтоох эрх мэдлийг гагцхүү Улсын Их Хуралд хадгална.	Хорьдугаар зүйл Монгол Улсын Их Хурал бол төрийн эрх барих дээд байгууллага мөн бөгөөд хууль тогтоох эрх мэдлийг гагцхүү Улсын Их Хуралд хадгална.

Монгол Улсын Их Хурал бол монголын ард түмний бүрэн эрхийг илэрхийлсэн, хууль тогтоох, хянан шалгах төлөөлөгчдийн дээд байгууллага мөн.	2. Монгол Улсын Их Хурал бол мөнгөн-ард түмний бүрэн эрхийг илэрхийлсэн, хууль тогтоох, хянан шалгах төлөөлөгчдийн дээд байгууллага мөн.	1. Монгол Улсын Их Хурал бол төрийн засаг /эрх/-ийг барих төлөөлөгчдийн дээд байгууллага мөн.	Хуулийн төслийн 20-р зүйлд тусгагдсан байна.
Хуулийн төслийн 20-р зүйлд тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 20-р зүйлд тусгагдсан байна.	Монгол улс бол Парламентын бугд найрамдах улс мөн.	Хуулийн төслийн 20-р зүйлд тусгагдсан байна.
21 дүгээр зүйл Монгол Улсын Их Хурал нь нэг танхимтай байгнын ажиллагаатай байх бөгөөд 75 гишүүнээс бүрдэнэ.	ХОРИН ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Мөнгө-Улсын Их Хурал нь нэг танхимтай байгнын ажиллагаатай байх бөгөөд 75 гишүүнээс бүрдэнэ.	Хорин нэгдүгээр зүйл Улсын Их Хурал 75 гишүүнээс бүрдэнэ.	Хорин нэгдүгээр зүйл 1. Улсын Их Хурал нэг танхимтай, далан зургаан гишүүнтэй байна.
Монгол Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд саналаа нууцаар гаргаж 6 жилийн хугацаагаар сонгоно.	2. Монгол Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ тэгш, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа гаргаж 6 жилийн хугацаагаар сонгоно.	А хувилбар: 2. Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд бүх нийтийн, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж 4 жилийн хугацаагаар сонгоно.	2. Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж, дөрвөн жилийн хугацаагаар сонгоно.
Монгол Улсын Их Хурлын гишүүнийг Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд саналаа нууцаар гаргаж 6 жилийн хугацаагаар сонгоно.	3. Монгол Улсын Их Хурлын даргаас бусад гишүүний хоёрны нэгийг гурван жил тутам шинэчлэн сонгож сэлбэнэ.	Мөнгө-Улсын Их Хурлын даргаас бусад гишүүний хоёрны нэгийг гурван жил тутам шинэчлэн сонгож сэлбэнэ.	Улсын Их Хурлын нийт гишүүний хоёрны нэгийг 3 жил тутам шинэчлэн сонгож сэлбэнэ.
Монгол Улсын Их Хурлын гишүүнээр Монгол улсын 25 нас хүрсэн Монгол улсын иргэнийг сонгоно.	4. Монгол Улсын Их Хурлын гишүүнээр Монгол улсын 30 нас хүрсэн иргэнийг сонгож болно.	3. Улсын Их Хурлын гишүүнээр Монгол улсын 30 нас хүрсэн иргэнийг сонгож болно.	3. Улсын Их Хурлын гишүүнээр Монгол Улсын 25 нас хүрсэн, сонгуулийн эрх бүхий иргэнийг сонгоно.
Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний сонгуулийн зарчим, журмыг хуулиар тогтооно.	5. Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний сонгуулийн зарчим, журмыг хуулиар тогтооно.	4. Улсын Их Хурлын гишүүний сонгуулийн зарчим, журмыг хуулиар тогтооно.	4. Улсын Их Хурлын сонгуулийн журмыг хуулиар тогтооно.
22 дугаар зүйл Онцгой нөхцөл байдлын улмаас Монгол Улсын Их Хурлын гишүүний ээлжит сонгууль	ХОРИН ДӨРӨВ ДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Онцгой нөхцөл байдлын улмаас Мөнгө-Улсын Их Хурлын гишүүний ээлжит	Хорин хоёрдугаар зүйл 1. Улсын бүх нутаг дэвсгэр буюу улмаас Мөнгө-Улсын Их Хурлын гишүүний ээлжит	Хорин хоёрдугаар зүйл 1. Улсын нийт нутаг дэвсгэр буюу зарим хэсгийг хамарсан гэнэтийн аюул тохиолдсон,

явуулах боломжгүй бол мөнхүү нөхцөл байдал арилж, шинээр сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүд тангараг өргөтөл Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ эдэлнэ.	сонгууль явуулах боломжгүй бол мөнхүү нөхцөл байдал арилж, Улсын Их Хурлын шинээр сонгогдсон гишүүд тангараг өргөтөл Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хадгална.	дайны болон нийтийн эмх замбараагүй байдал бий болсон зэрэг онцгой нөхцөл байдлын улмаас Улсын Их Хурлын гишүүний ээлжит сонгууль явуулах боломжгүй бол мөнхүү нөхцөл байдал арилж, Улсын Их Хурлын шинээр сонгогдсон гишүүд тангараг өргөтөл Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлнэ.	дайны болон нийтийн эмх замбараагүй байдал үүссэн зэрэг онцгой нөхцөлийн улмаас Улсын Их Хурлын гишүүний ээлжит сонгууль явуулах боломжгүй бол мөнхүү нөхцөл арилж, Улсын Их Хурлын шинээр сонгогдсон гишүүд тангараг өргөтөл Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлнэ.	дайны ба нийтийн эмх замбараагүй байдал үүссэн зэрэг онцгой нөхцөлийн улмаас ээлжит сонгууль явуулах боломжгүй бол мөнхүү нөхцөл арилж, шинэ сонгогдсон гишүүдээ тангараг өргөтөл Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлнэ.
Монгол Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүй нь үзвэл шийдвэр гаргаж болох ээлжит бус сонгуулиар шинэ сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүд тангараг өргөтөл бүрэн эрхээ хадгална.	2. Мөнгө Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүй нь үзсэнээр Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор өөрөө тарах тухай шийдвэр гаргаж болох боловч ээлжит бус сонгуулиар шинэ сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүд тангараг өргөтөл бүрэн эрхээ хадгална.	2. Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүй нь үзсэнээр буюу Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор өөрөө тарах тухай шийдвэр гаргаж болох боловч ээлжит бус сонгуулиар шинэ сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүд тангараг өргөтөл бүрэн эрхээ эдэлнэ.	2. Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүй нь үзсэнээр буюу Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор өөрөө тарах тухай шийдвэр гаргаж болох боловч ээлжит бус сонгуулиар шинэ сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүд тангараг өргөтөл бүрэн эрхээ эдэлнэ.	2. Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүй нь үзсэнээр буюу Ерөнхийлөгч Улсын Их Хурлын даргатай зөвшилцөн санал болгосноор өөрөө тарах тухай шийдвэр гаргаж болно. <u>Ийнхүү тарах шийдвэр гаргасан бол шинэ сонгогдсон гишүүдээ тангараг өргөтөл Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ эдэлнэ.</u>
23 дугаар зүйл Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд	ХОРИН ТАВ ДУГААР ЗҮЙЛ Мөнгө Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд	Хорин гуравдугаар зүйл 1. Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг баримтлан ажиллана.	Хорин гуравдугаар зүйл 1. Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална.	Хорин гуравдугаар зүйл 1. Улсын Их Хурлын гишүүн бол ард түмний элч мөн бөгөөд нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримтална.
түүний бүрэн эрх нь төрийн сүлднээ тангараг өргөснөөр эхэлж, <u>шинэ сонгогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.</u>	түүний бүрэн эрх нь төрийн сүлднээ тангараг өргөснөөр эхэлж, <u>Улсын Их Хурлын шинэ сонгогдсон гишүүн тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.</u>	2. Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх нь төрийн сүлднээ тангараг өргөснөөр эхэлж, Улсын Их Хурлын шинэ сонгогдсон гишүүн тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.	2. Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх нь Төрийн сүлдэндээ тангараг өргөснөөр эхэлж, Улсын Их Хурлын дараагийн сонгуулиар шинэ сонгогдсон гишүүн тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.	2. Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрх нь Төрийн сүлдэндээ тангараг өргөснөөр эхэлж, Улсын Их Хурлын дараагийн сонгуулиар шинэ сонгогдсон гишүүд тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.
24 дүгээр зүйл Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос саналаа нууцаар гаргаж чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно.	ХОРИН ЗУРГАДУГААР ЗҮЙЛ 1. Мөнгө Улсын Их Хурлын гишүүн дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно.	Хорин дөрөвдүгээр зүйл 1. Улсын Их Хурлын дарга, дэд дарга, нарийн-бичгийн даргын Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно.	Хорин дөрөвдүгээр зүйл 1. Улсын Их Хурлын дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно.	Хорин дөрөвдүгээр зүйл 1. Улсын Их Хурлын дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж сонгоно.
Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос саналаа нууцаар гаргаж чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно.	2. Мөнгө Улсын Их Хурлын гишүүн дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно.	2. Улсын Их Хурлын дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар сонгоно.	2. Улсын Их Хурлын дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж сонгоно.	2. Улсын Их Хурлын дарга, дэд даргыг Улсын Их Хурлын гишүүдийн дотроос нэр дэвшүүлэн саналаа нууцаар гаргаж сонгоно.

Төрүүн даргын бүрэн эрхийн хугацаа 6 жил байна.	даргын бүрэн эрхийн хугацаа 6 жил байна.	дарга, нарийн бичгийн даргын бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байх бөгөөд тэднийг хуульд заасан үндэслэлээр өмнө чөлөөлж, огцруулж болно.	даргын бүрэн эрхийн хугацаа 3 жил байх хийгээд хуульд заасан үндэслэлээр хугацаанаас нь өмнө чөлөөлж, огцруулж болно.	даргын бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байх бөгөөд хуульд заасан үндэслэлээр хугацаанаас нь өмнө чөлөөлж, огцруулж болно.
25 дугаар зүйл Монгол улсын Их Хурал төрийн дотоод, гадаад бодлогын үндсийг төдөрхөйж, дор дурсан асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэнд хадгалж шийдвэрлэнэ.	ХОРИН ДОЛДУГААР ЗҮЙЛ 1. Мөнгө улсын Их Хурал төрийн дотоод, гадаад бодлогын ямар ч асуудлыг санаачилгаараа хэлэлцэж болох бөгөөд дор дурсан асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэнд хадгалж шийдвэрлэнэ.	ХОРИН ТАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Улсын Их Хурал төрийн дотоод, гадаад бодлогын ямар ч асуудлыг санаачилгаараа хэлэлцэж болох бөгөөд дор дурсан асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэнд хадгалж шийдвэрлэнэ.	Хорин тавдугаар зүйл 1. Улсын Их Хурал төрийн дотоод, гадаад бодлогын аль ч асуудлыг санаачлан хэлэлцэж болох бөгөөд дараах асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэд хадгалж шийдвэрлэнэ.	Хорин тавдугаар зүйл 1. Улсын Их Хурал төрийн дотоод, гадаад бодлогын аль ч асуудлыг санаачлан хэлэлцэж болох бөгөөд дараах асуудлыг өөрийн онцгой бүрэн эрхэд хадгалж шийдвэрлэнэ.
1) Улсын Их цааз болон бусад хууль батлах, тэдгээрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;	1) Улсын Их цааз болон бусад хууль батлах, тэдгээрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;	1) хууль батлах, тэдгээрт нэмэлт өөрчлөлт оруулах;	1/ хууль батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;	1/ хууль батлах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;
2) Ерөнхийлөгчийн сонгуулийг товлон зарлах;	2) Ерөнхийлөгчийн болон Улсын Их Хурлын гишүүний сонгуулийг товлон зарлах;	2/ төрийн дотоод, гадаад бодлогын үндсийг тодорхойлох;	2/ төрийн дотоод, гадаад бодлогын үндсийг тодорхойлох;	2/ төрийн дотоод, гадаад бодлогын үндсийг тодорхойлох;
3) Улсын Их Хурлын байнгын хороо, Засгийн газар, түүнчлэн хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүтэц, тогтоох, өөрчлөх;	3) Улсын Их Хурлын байнгын хороо, Засгийн газар, түүнчлэн хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүтэц, тогтоох, өөрчлөх;	4/ Улсын Их Хурлын байнгын хороо, Засгийн газар, түүнчлэн хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүтэц, тогтоох, өөрчлөх;	4/ Улсын Их Хурлын байнгын хороо, Засгийн газар, түүнчлэн хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүтэц, тогтоох, өөрчлөх;	4/ Улсын Их Хурлын байнгын хороо, Засгийн газар, түүнчлэн хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүтэц, тогтоох, өөрчлөх;
4) Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын байнгын хорооны бүрэлдэхүүнийг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах;	4) Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын байнгын хорооны бүрэлдэхүүнийг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах;	5/ Ерөнхийлөгчийг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах;	5/ Ерөнхийлөгчийг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах;	5/ Ерөнхийлөгчийг сонгох, чөлөөлөх, огцруулах;
Засгийн газрын гишүүдийг болон хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүрэлдэхүүнийг томилох, өөрчлөх огцруулах;	Засгийн газрын гишүүдийг болон хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүрэлдэхүүнийг томилох, өөрчлөх огцруулах;	Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүдийг болон хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүрэлдэхүүнийг томилох, өөрчлөх, огцруулах;	Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүд, мөн хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүрэлдэхүүнийг томилох, өөрчлөх, огцруулах;	6/ Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүд, хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүрэлдэхүүнийг томилох, өөрчлөх, огцруулах;
5) төрийн санхүү, зээл, албан татвар, мөнгөний бодлого, улсын эдийн засаг нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэлийг	5) төрийн санхүү, зээл, албан татвар, мөнгөний бодлого, улсын эдийн засаг нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэлийг	6/ төрийн санхүү, зээл, албан татвар, мөнгөний бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэлийг	6/ төрийн санхүү, зээл, албан татвар, мөнгөний бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэлийг	7/ төрийн санхүү, зээл, албан татвар, мөнгөний бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэлийг

тодорхойлж, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, улсын нэгдсэн төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батлах;	тодорхойлж, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батлах;	тодорхойлж, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батлах;	тодорхойлж, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, улсын төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батлах;
6) Улсын Их цааз, хууль болон Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах;	7) хууль болон Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах;	7) хууль болон Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах;	8) хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн биелэлтийг хянан шалгах;
			9) улсын хил тогтоох;
			10) Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн бүтэц, зохион байгуулалт, бүрэн эрхийг тогтоох;
7) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол улсын засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн хуваарийг батлах, өөрчлөх;	8) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол Улсын засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн хуваарийг батлах, өөрчлөх;	8) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол Улсын засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн хуваарийг батлах, өөрчлөх;	11) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хуваарийг батлах, өөрчлөх;
Нутгийн эрх барих байгууллагын бүтцийг тогтоож, үйл ажиллагааг чиглүүлэх;	8) нутгийн өөрөө удирдах болон захиргааны байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тогтоох;	9) нутгийн өөрөө удирдах болон захиргааны байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тогтоох;	12) нутгийн өөрөө удирдах болон захиргааны байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг тогтоох;
	9) улсын цол, одон, медаль, цэргийн дээд цол бий болгох; цэргийн дээд цол бий болгох; төрийн албаны зарим тусгай салбарын албан тушаалын зэрэг дэвийг тогтоох;	12) улсын цол, одон, медаль, цэргийн дээд цол бий болгох, төрийн албаны зарим тусгай салбарын албан тушаалын зэрэг дэвийг тогтоох;	13) улсын цол, одон, медаль, цэргийн дээд цол бий болгох, төрийн албаны зарим тусгай салбарын албан тушаалын зэрэг дэвийг тогтоох;
	10) өршөөл үзүүлэх тухай шийдвэр гаргах;	11) өршөөл үзүүлэх тухай шийдвэр гаргах;	14) өршөөл үзүүлэх шийдвэр гаргах;
9) Монгол улсын олон улсын гэрээг соёрхон батлах, цуцлах;	11) Монгол улсын олон улсын гэрээг соёрхон батлах, цуцлах;	12) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол улсын олон улсын гэрээг соёрхон батлах, цуцлах, гадаад улстай дипломат харилцаа тогтоох, цуцлах;	15) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол Улсын олон улсын гэрээг соёрхон батлах, цуцлах, гадаад улстай дипломат харилцаа тогтоох, цуцлах;
10) Ерөнхийлөгчийн санаачилгаар гадаад улстай дипломат харилцаа тогтоох, таслах;	12) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр гадаад улстай дипломат харилцаа тогтоох, таслах;	13) Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Монгол улсын олон улсын гэрээг соёрхон батлах, цуцлах, гадаад улстай дипломат харилцаа тогтоох, цуцлах;	16) ард нийтийн санал асуулга явуулах. Сонгуулийн эрх бүхий иргэдийн олонхи нь оролцсон ард нийтийн санал асуулгыг хүчинтэйд тооцож, олонхийн санал авсан асуудлыг шийдвэрлэгдсэн гэж үзнэ;
11) ард нийтийн санал хураалт явуулах;	13) ард нийтийн санал хураалт явуулах;	13) ард нийтийн санал хураалт явуулах; Үндсэн хуульд өөрөөр заагаагүй бол сонгуулийн эрх бүхий иргэдийн дийнхэн олонх нь оролцсон ард нийтийн санал хураалтыг хүчинтэйд тооцож, хураалтыг хүчинтэйд тооцож,	15) ард нийтийн санал асуулга явуулах. Сонгуулийн эрх бүхий иргэдийн олонхи нь оролцсон ард нийтийн санал асуулгыг хүчинтэйд тооцож, олонхийн санал авсан асуудлыг шийдвэрлэгдсэн гэж үзнэ;

12) Монгол улсын бүрэн эрх, тусгаар тогтнолд аюул занал учирвал дайн бүхий байдал зарлах, энх тайван тогтоох.	14) Монгол улсын бүрэн эрх, тусгаар тогтнолд аюул занал учирвал дайн бүхий байдал зарлах, энх тайван тогтоох.	тэдний-олонхийн санал авсан асуудлыг <u>шийдвэрлэгдсэнд тооцно.</u> 14/ Бусад улсаас Монгол улсын бүрэн эрх, тусгаар тогтнолд аюул занал учруулж зэвсэглэн халдвал дайн бүхий байдал зарлах, цуцлах;	16/ Бусад улсаас Монгол Улсын бүрэн эрх, тусгаар тогтнолд аюул занал учруулж, зэвсэглэн халдвал дайн бүхий байдал зарлах, цуцлах;	17/ Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдалд бусад улсаас аюул занал учруулж, зэвсэглэн халдвал дайн бүхий байдал зарлах, цуцлах;
		15/ энэ зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт заасан онцгой нөхцөлд улсын хэмжээнд буюу түүний нутаг дэвсгэрийн зарим хэсэгт онц болон дайны байдал, түүнчлэн дайны байдал зарлах, эсвэл <u>эдгээр асуудлаар гаргасан Ерөнхийлөгчийн зарлигийг батлах, хүчингүй болгох.</u>	17/ энэ зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт заасан онцгой нөхцөлд улс даяар буюу нутаг дэвсгэрийн зарим хэсэгт онц болон дайны байдал зарлах, эсвэл энэ тухай гаргасан Ерөнхийлөгчийн зарлигийг батлах, хүчингүй болгох.	18/ энэ зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт заасан онцгой нөхцөлд улсын нийт нутаг дэвсгэрт буюу зарим хэсэгт нь онц болон дайны байдал зарлах, <u>эсхүл</u> энэ тухай гаргасан Ерөнхийлөгчийн зарлигийг батлах, хүчингүй болгох.
		2. Онц байдлыг дор дурдсан онцгой нөхцөл байдал бий болсон тохиолдолд түүний үр дагаврыг арилгах, хүн ам, нийгмийн амьдралыг хэвийн болгохын байдалд оруулахын тулд зарлаж болно.	2. дараах онцгой нөхцөл бий болсон үед үр дагаврыг нь арилгах, хүн ам, нийгмийн амьдралыг хэвийн болгохын тулд онц байдал зарлаж болно.	2. дараах онцгой нөхцөл бий болсон үед үр дагаврыг нь арилгах, хүн ам, нийгмийн амьдралыг хэвийн болгохын тулд онц байдал зарлаж болно.
		1/ нийт нутаг дэвсгэрт буюу суугаа хүн амын амь нас, эрүүл мэнд, аж амьдрал, нийтийн аюулгүй байдлад шууд аюул учруулсан буюу учруулахуйц байгалийн гамшиг, гэнэтийн бусад аюул бий болсон;	1/ нийт нутаг дэвсгэр буюу зарим хэсэгт нь оршин суугаа хүн амын амь нас, эрүүл мэнд, аж амьдрал, нийтийн аюулгүй байдлад шууд аюул учруулсан буюу учруулахуйц байгалийн гамшиг, гэнэтийн бусад аюул тохиолдсон;	1/ улсын нийт нутаг дэвсгэрт буюу зарим хэсэгт нь оршин суугаа хүн амын амь нас, эрүүл мэнд, аж амьдрал, нийтийн аюулгүй байдлад шууд аюул учруулсан буюу учруулахуйц байгалийн гамшиг, гэнэтийн бусад аюул тохиолдсон;
		2/ Үндсэн хуулийн ардчилсан дэг журам, нийгмийн хууль ёсны зохион байгуулалт оршин тогтноход заналхийлсэн ямар нэгэн байгууллага, хэсэг бүлэг хүмүүсийн зохион байгуулалттай, хүч хэрэглэсэн хууль бус үйл ажиллагааны улмаас бий болсон өнөн нийтийн эмх замбараагүй байдлыг төрийн байгууллага эрх хэмжээнийхээ дотор ердийн арга хэрэгслээр зохицуулах	2/ Их цаазын журам, нийгмийн хууль ёсны тогтолцоо оршин тогтноход заналхийлсэн аливаа байгууллага, бүлэг хүний зохион байгуулалт бүхий хүч хэрэглэсэн хууль бус ажиллагааны улмаас үүссэн нийтийн эмх замбараагүй байдлыг төрийн байгууллага эрх хэмжээнийхээ дотор ердийн арга хэрэгслээр тохиуулах боломжгүй болсон.	2/ Үндсэн хуулийн <u>дэг</u> журам, нийгмийн хууль ёсны тогтолцоо оршин тогтноход заналхийлсэн аливаа байгууллага, бүлэг хүний зохион байгуулалт бүхий хүч хэрэглэсэн хууль бус үйл ажиллагааны улмаас үүссэн нийтийн эмх замбараагүй байдлыг төрийн байгууллага эрх хэмжээнийхээ дотор ердийн арга хэрэгслээр тохиуулах боломжгүй болсон.

	Монгол Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	Монгол Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	Монгол Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	Монгол Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	3. Улс даяар буюу нутаг дэвсгэрийн зарим хэсэгт нийтийн эмх замбараагүй байдал үүсч, зэвсэгт мөргөлдөөнд хүрсэн буюу тийм мөргөлдөөн гарах бодит аюул бий болсон, бусад улсаас цэргийн хүчээр түрэмгийлэн халдсан, тийнхүү халдах нь бодитой болсон үед дайны байдал зарлаж болно.	3. Улсын нийт нутаг дэвсгэрт буюу зарим хэсэгт нь нийтийн эмх замбараагүй байдал үүсч, зэвсэгт мөргөлдөөнд хүрсэн, тийм мөргөлдөөн гарах бодит аюул бий болсон, бусад улсаас цэргийн хүчээр түрэмгийлэн халдсан, эсхүл тийнхүү халдах нь бодитой болсон үед дайны байдал зарлаж болно.
26 дугаар зүйл	Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын байнгын хороо, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар, Дээр хууль санаачлах эрх эдэлнэ.	Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын байнгын хороо, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар хууль санаачлах эрх эдэлнэ.	1. Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар хууль санаачлах эрх эдэлнэ.	1. Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газар хууль санаачлах эрх эдэлнэ.	Хорин зургадугаар зүйл	Хорин зургадугаар зүйл
Бусад байгууллага, иргэд хуулийн төсвийн саналаа хууль санаачлагчид уламжилна.	Бусад байгууллага, иргэд хуулийн төсвийн саналаа хууль санаачлагчид уламжилна.	2. Бусад байгууллага, иргэд хуулийн төсвийн саналаа хууль санаачлагчид уламжилна.	2. Хууль-ёсоор-бүртгэгдсэн бусад байгууллага, түүнчлэн иргэд хуулийн төсвийн саналаа хууль санаачлагчид уламжилна.	2. Бусад байгууллага, түүнчлэн иргэд хуулийн төсвийн саналаа хууль санаачлагчид уламжилна.	2. Иргэд, бусад байгууллага хуулийн төслийн тухай саналаа хууль санаачлагчид уламжилна.	2. Иргэд, бусад байгууллага хуулийн төслийн тухай саналаа хууль санаачлагчид уламжилна.
					3. Монгол Улсын хуулийг Улсын Их Хурал албан ёсоор нийтлэх бөгөөд хэрэв хуульд өөрөөр заагаагүй бол ийнхүү нийтэлснээс хойш 10 хоногийн дараа хүчин төгөлдөр болно.	3. Монгол Улсын хуулийг Улсын Их Хурал албан ёсоор нийтлэх бөгөөд хэрэв хуульд өөрөөр заагаагүй бол ийнхүү нийтэлснээс хойш арав хоногийн дараа хүчин төгөлдөр болно.
27 дугаар зүйл	Монгол Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ өөрийн чуулган, байнгын хороо болон бусад хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.	Монгол Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ өөрийн чуулган, байнгын хороо болон бусад хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.	Хорин есдүгээр зүйл	Хорин долдугаар зүйл	Хорин долдугаар зүйл	Хорин долдугаар зүйл
Ээлжит чуулган хагас жил тутам нэг удаа тус бүр ажлын 75 хүртэл хоног чуулна.	Ээлжит чуулган хагас жил тутам нэг удаа тус бүр ажлын 75 хүртэл хоног чуулна.	2. Улсын Их Хурлын ээлжит чуулган хагас жил тутам нэг удаа тус бүр ажлын 75 хүртэл хоног чуулна.	1. Мөнгө-Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ өөрийн чуулган, байнгын хороо болон бусад хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.	1. Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ өөрийн чуулган, байнгын хороо болон бусад хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.	1. Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ өөрийн чуулган, байнгын хороо болон бусад хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.	1. Улсын Их Хурал бүрэн эрхээ өөрийн чуулган, байнгын хороо болон бусад хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.

Улсын Их Хурлын гишүүдийн олонхийн шаардсанаар, эсхүл Ерөнхийлөгчийн болон Улсын Их Хурлын Төрийн даргын санаачилгаар ээлжит бус чуулган хийж болно.	3. Улсын Их Хурлын гишүүдийн олонхийн шаардсанаар, эсхүл Ерөнхийлөгчийн болон Улсын Их Хурлын даргын санаачилгаар ээлжит бус чуулган хийж болно.	3. Улсын Их Хурлын гишүүдийн олонхийн шаардсанаар, эсхүл Ерөнхийлөгчийн болон Улсын Их Хурлын даргын санаачилгаар ээлжит бус чуулган хийж болно.	3. Улсын Их Хурлын гишүүдийн олонхийн шаардсанаар, эсхүл Ерөнхийлөгчийн болон Улсын Их Хурлын даргын санаачилгаар ээлжит бус чуулган хийж болно.
Улсын Их Хурал анхдугаар чуулганыг Ерөнхийлөгч, бусад чуулганыг Улсын Их Хурлын дарга товлон зарлана.	4. Улсын Их Хурал анхдугаар чуулганыг Ерөнхийлөгч, бусад чуулганыг Улсын Их Хурлын дарга товлон зарлана.	4. Улсын Их Хурал анхдугаар чуулганыг Ерөнхийлөгч, бусад чуулганыг Улсын Их Хурлын дарга товлон зарлана.	4. Улсын Их Хурал анхдугаар чуулганыг Ерөнхийлөгч 30 хоногийн дотор , бусад чуулганыг Улсын Их Хурлын дарга товлон зарлана.
	5. Улсын Их Хурал онцгой чуулганыг анхдугаар үүсгэн байгуулсан өдөр, бусад үйлдлийн 1 дэх хэсгийн 13-д зааснаар дайны болон онц байдал зарласан төхиөдөнд тийнхүү зарлаанаас хойш 72 цагийн дотор тусгайлан зарлахгүйгээр хийнэ.	5. Улсын Их Хурал онцгой чуулганыг анхдугаар үүсгэн байгуулсан өдөр, бусад үйлдлийн 1 дэх хэсгийн 13-д зааснаар дайны болон онц байдал зарласан төхиөдөнд тийнхүү зарлаанаас хойш 72 цагийн дотор тусгайлан зарлахгүйгээр хийнэ.	5. Ерөнхийлөгч онц болон дайны байдал зарлавал түүнээс хойш далан хоёр цагийн дотор Улсын Их Хурал онцгой чуулганаа тусгайлан товлдохгүйгээр чуулна.
Улсын Их Хурлын нийт гишүүний 75 хувийг доошгүй нь хүрэлцэн ирсэн бол чуулганыг хүчинтэйд тооцож, асуудлыг чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.	5. Улсын Их Хурлын нийт гишүүний 75 хувийг доошгүй нь хүрэлцэн ирсэн бол чуулганыг хүчинтэйд тооцож, Улсын Их Хурал Төрийн даргын санаачилгаар ээлжит бус чуулган хийж болно.	6. Улсын Их Хурлын нийт гишүүний ойлонхи нь хүрэлцэн ирсэн бол чуулганыг хүчинтэйд тооцож, Улсын Их Хурал Төрийн даргын санаачилгаар ээлжит бус чуулган хийж болно.	6. Үндсэн хууль, бусад хуульд өөрөөр заагаагүй бол Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дийлэнх олонхи нь хүрэлцэн ирснээр чуулганыг хүчинтэйд үзэж, Улс Цэвэр Заагаагүй бол чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ.
28 дугаар зүйл Монгол Улсын Их Хурал үйл ажиллагааныхаа зохих салбарын асуудал эрхэлсэн байнгын хороодтой байна.	Гучдугаар зүйл 1. Мөнөө Улсын Их Хурал үйл ажиллагааныхаа зохих салбарын асуудал эрхэлсэн байнгын хороодтой байна.	Хорин наймдугаар зүйл 1. Улсын Их Хурал үйл ажиллагааныхаа зохих салбар, чиглэлээр байнгын хороодтой байна.	Хорин наймдугаар зүйл 1. Улсын Их Хурал үйл ажиллагааныхаа зохих салбар, чиглэлээр Байнгын хороодтой байна.
Байнгын хороо нь Улсын Их Хурлын ажлын байгууллага мөн бөгөөд хуулийн болон бусад асуудлаар төсөл боловсруулах, санал дүгнэлт гаргах, тус тусын эрхлэх асуудлын хүрээнд Улсын Их Хурлын хянан шалгах үүргийг хэрэгжүүлэх бүрэн			

³⁰ 3-р төслийн "гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 12" гэсэн заалт огт байхгүй байна.

эрхтэй. Байнгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно.	2. Байнгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно.	2. Байнгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно.	2. Байнгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно.	2. Байнгын хорооны бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Улсын Их Хурал тогтооно.
	29 дүгээр зүйл	ГҮЧИН НЭГДҮГЭЭР ЗҮЙЛ Хуулийн төслийн 32-р зүйлд тусгагдсан байна:	Хорин ес дүгээр зүйл 1. Улсын Их Хурлын гишүүн нь бүрэн эрхийнхээ хугацаанд улсын төсвөөс цалин хангамж хүртэх бөгөөд Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын гишүүний болон хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад албан тушаал хавсран эрхжээ болохгүй.	Хорин есдүгээр зүйл 1. Улсын Их Хурлын гишүүн бүрэн эрхийнхээ хугацаанд улсын төсвөөс цалин хангамж хүртэх бөгөөд Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын гишүүний болон хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад ажил, албан тушаал хавсарч болохгүй.
	Монгол Улсын Их хурлын гишүүнийг Улсын Их Хурлын зөвшөөрөлгүйгээр (гэмт хэрэг үйлдэж байхад нь буюу хэргийн газарт гэмт үйлдлийнх нь нотлох баримттайгаар баривчилснаас бусад тохиолдолд) эрүүгийн хариуцлагад татах, баривчлах, албадан саатуулах буюу цагдан хорих, түүнд шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл оногдуулах, түүний бие, гэр орон, албан тасалгаа, эд халдах, үзлэг, нэгжлэг хийхийг хориглоно.	1. Мөнгө Улсын Их хурлын гишүүнийг Улсын Их Хурлын зөвшөөрөлгүйгээр (гэмт хэрэг үйлдэж байхад нь буюу хэргийн газарт гэмт үйлдлийнх нь нотлох баримттайгаар баривчилснаас бусад тохиолдолд) эрүүгийн хариуцлагад татах, баривчлах, албадан саатуулах буюу цагдан хорих, түүнд шүүхийн журмаар захиргааны шийтгэл оногдуулах, түүний бие, гэр орон, албан тасалгаа, эд хөрөнгө, унаанд халдах, үзлэг, нэгжлэг хийхийг хориглоно.	2. Улсын Их Хурлын гишүүнийг халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална.	2. Улсын Их Хурлын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална.
Монгол Улсын Их хурлын гишүүн нь Ерөнхийлөгч, Засгийн	Улсын Их Хурал уг гишүүнийг гэмт хэрэг үйлдсэн гэх үндэслэл тогтоовол олцуулж, Улсын-дээд шүүхэд шилжүүлнэ.	Улсын Их Хурал уг гишүүнийг гэмт хэрэг үйлдсэн гэх үндэслэл тогтоовол эгүүлэн татаж шүүхэд шилжүүлнэ.	Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэн тухай асуудал гарвал түүнийг гагцхүү Улсын Их Хурлын чуулганаар шүүн хэлэлцэн чуулганд оролцсон нийт гишүүний саналаар шийдвэрлэнэ.	Улсын Их Хурлын гишүүн гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэн тухай асуудлыг Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцэж, бүрэн эрхийг нь түдгэлзүүлэх эсэхийг шийдвэрлэнэ. Уул гишүүн гэмт хэрэг үйлдсэн гэж шүүх тогтоовол Улсын Их Хурал түүнийг гишүүнээс нь эгүүлэн татна.
	30 дугаар зүйл	ГҮЧИН ХОЕРДУГААР ЗҮЙЛ	Хуулийн төслийн 29-р хэсэгт	Ундсэн хуулийн 29-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан
	Монгол Улсын Их хурлын гишүүн нь Ерөнхийлөгч, Засгийн	Мөнгө Улсын Их хурлын гишүүн нь Ерөнхийлөгч, Засгийн	Хуулийн төслийн 29-р хэсэгт	Ундсэн хуулийн 29-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан

Газрын гишүүний болон хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад албан тушаал хавсран эрхэлж болохгүй.	Газрын гишүүний болон хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад албан тушаал хавсран эрхэлж болохгүй.	тусгаагдсан байна.	тусгаагдсан байна.	байна.
II. Монгол улсын Ерөнхийлөгч	ХОЁР. Монгол улсын Ерөнхийлөгч	ХОЁР. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ	ХОЁР. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч	ХОЁР. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч
31 дүгээр зүйл Монгол улсын Ерөнхийлөгч бол төрийн тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийн бэлгэдэл мөн.	Гучин ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын Ерөнхийлөгч бол төрийн тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийн бэлгэдэл мөн. 2. Ерөнхийлөгчөөр 40 нас хүрсэн, сүүлийн таваас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан, Монгол улсын уугуул дэмжсэн гурван үе дамжсан уугуул иргэнийг 4 жилийн хугацаагаар сонгоно.	Гучин нэгдүгээр зүйл 1. Монгол улсын Ерөнхийлөгч бол төрийн тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийн бэлгэдэл мөн. 2. Ерөнхийлөгчөөр 40 нас хүрсэн, сүүлийн таваас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан, Монгол улсын уугуул иргэнийг 4 жилийн хугацаагаар сонгоно.	Гучин нэгдүгээр зүйл 1. Монгол улсын Ерөнхийлөгч бол төрийн тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийн бэлгэдэл мөн. 2. Ерөнхийлөгчөөр 50 нас хүрсэн, сүүлийн 5-аас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан, Монгол улсын уугуул иргэнийг 4 жилийн хугацаагаар сонгоно.	Гучин нэгдүгээр зүйл 1. Монгол улсын Ерөнхийлөгч бол төрийн тэргүүн, Монголын ард түмний эв нэгдлийг илэрхийлэгч мөн. 2. Ерөнхийлөгчөөр 45 нас хүрсэн, сүүлийн таваас доошгүй жил эх орондоо байнга оршин суусан, Монгол улсын уугуул иргэнийг 4 жилийн хугацаагаар сонгоно.
Хуулийн төслийн 31-р зүйлд тусгаагдсан байна.	Хуулийн төслийн 31-р зүйлд тусгаагдсан байна.	Хуулийн төслийн 31-р зүйлд тусгаагдсан байна.	Хуулийн төслийн 31-р зүйлд тусгаагдсан байна.	Хуулийн төслийн 31-р зүйлд тусгаагдсан байна.
Ерөнхийлөгчийн сонгууль 2 үе шаттай байна.	Гучин ДӨРӨВДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Мөнхөл _____үеын Ерөнхийлөгчийн сонгууль хоёр шаттай байна.	Гучин нэгдүгээр зүйл 1. Ерөнхийлөгчийн сонгууль хоёр шаттай байна.	Гучин нэгдүгээр зүйл 1. Ерөнхийлөгчийн сонгууль хоёр шаттай байна.	Гучин нэгдүгээр зүйл 1. Ерөнхийлөгчийн сонгууль 2 шаттай байна.
Нийт сонгогчийн таван хувьае дөөшгүйн—санал—авсан нам дангаар буюу хамтран Ерөнхийлөгчид нэгэн хүний нэр дэвшүүлнэ.	2. Мөнхөл Улсын Их Хуралд суудал авсан нам дангаар буюу хамтран Ерөнхийлөгчид тус бүр нэг хүний нэр дэвшүүлж болно.	2. Улсын Их Хуралд суудал бүхий нам дангаар буюу хамтран Ерөнхийлөгчид нэг хүний нэр дэвшүүлнэ.	2. Улсын Их Хуралд суудал бүхий нам дангаараа буюу хамтран Ерөнхийлөгчид нэг хүний нэр дэвшүүлнэ.	2. Улсын Их Хуралд суудал бүхий нам дангаараа буюу хамтран Ерөнхийлөгчид тус бүр нэг хүний нэр дэвшүүлнэ.
Анхан шатны сонгуульд Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээр, тэгш, эрхийн үндсэн дээр сонгож, Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчийн төлөө саналаа нууцаар гаргана.	3. Анхан шатны сонгуульд Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээр, тэгш, эрхийн үндсэн дээр сонгож, Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчийн төлөө саналаа нууцаар гаргана.	3. Анхан шатны сонгуульд Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр сонгож, Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчийн төлөө саналаа нууцаар гаргана.	3. Анхан шатны сонгуульд Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхтэй оролцож, Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчийн талаар саналаа нууцаар гаргана.	3. Анхан шатны сонгуульд Монгол улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхтэй оролцож, Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчийн талаар саналаа нууцаар гаргана.
	4. Ерөнхийлөгчийн анхан шатны сонгуульд оролцсон нийт сонгогчийн олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурал Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон тус бүр бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн хууль гаргана.	4. Ерөнхийлөгчийн анхан шатны сонгуульд оролцсон нийт сонгогчийн олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурал Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон гэж үзэж бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн хууль гаргана.	4. Ерөнхийлөгчийн анхан шатны сонгуульд оролцсон нийт сонгогчийн олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурал Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон гэж үзэж бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн хууль гаргана.	4. Ерөнхийлөгчийн анхан шатны сонгуульд оролцсон нийт сонгогчийн олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурал Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон гэж үзэж бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн хууль гаргана.

Анхан шатны сонгуулиар нийт сонгогчийн тэн хагасаас доошгүй нь оролцож, хамгийн өлөн-төгөждөө санал хураалтад оролцсон сонгогчдын гучаае дөөшгүй-хүнийн санал авсан хоёр хүнийг Улсын Их Хуралд хэлэлцэж санал хураалтад оруулна.	4. Анхан-шатны-сонгуулиар-нийт-сонгогчийн-тэн-хагасаае-доошгүй-нь-оролцож-санал-хураалтад-оролцсон-сонгогчдын-гучаае-дөөшгүй-хүнийн-санал-авсан-хоёр-хүнийг-Улсын-Их-Хуралд-хэлэлцэж-санал-хураалтад-орлуулна.	5. Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч ийнхүү сонгогчдын олонхийн санал аваагүй бол хамгийн олон санал авсан хоёр хүнийг 2 дахь-шатны сонгогчдын олонхийн санал авсан хоёр хүнийг Улсын Их Хуралд оруулан хэлэлцэж чуулганд оролцсон гишүүдийн саналыг нууцаар хураана.	5. Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч ийнхүү сонгогчдын олонхийн санал аваагүй бол хамгийн олон санал авсан хоёр хүнийг 2 дахь-шатны сонгогчдын олонхийн санал авсан хоёр хүнийг Улсын Их Хуралд оруулан хэлэлцэж чуулганд оролцсон гишүүдийн саналыг нууцаар хураана.	5. Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч ийнхүү сонгогчдын олонхийн санал аваагүй бол анхны санал хураалтад оролцсон нийт сонгогчийн хамгийн олон санал авсан хоёр хүнийг дахин санал хураалтад оруулна.
Улсын Их хурлын нийт гишүүний олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Монгол улсын Ерөнхийлөгчөөр сонгосонд тооцно.	5. Улсын Их хурлын нийт гишүүний олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Монгол-улсын Ерөнхийлөгчөөр сонгосонд тооцно.	6. Улсын Их Хурлын чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон хэмээн үзнэ.	6. Улсын-Их-Хурлын-чуулганд-оролцсон-нийт-гишүүний-олонхийн-санал-авсан-нэр-дэвшигчийг-Ерөнхийлөгчөөр-сонгогдсон-хэмээн-үзнэ.	Дахин санал хураалтаар сонгуульд оролцсон нийт сонгогчдын олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг Улсын Их Хурал Ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон гэж үзэж бүрэн эрхийг нь хүлээн зөвшөөрсөн хууль гаргана.
Хэрэв Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч олонхийн санал аваагүй бол Улсын Их Хурлын гишүүдийн олонхийн саналаар дахин нэг удаа санал хураалт явуулж болно.	6. Хэрэв Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч олонхийн санал авахгүй бол Улсын Их Хурлын гишүүдийн олонхийн саналаар дахин санал хураалт явуулж болно.	Хэрэв Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч олонхийн санал аваагүй бол Улсын-Их-Хурлын-чуулганд-оролцсон-нийт-гишүүний-олонхийн-санал-авсан-нэр-дэвшигчийг-Ерөнхийлөгчөөр-сонгогдсон-хэмээн-үзнэ.	Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч олонхийн санал аваагүй бол дахин 4-удаа санал хураана. Санал хураалтаар хэн нь ч олонхийн санал аваагүй бол дахин сонгууль явуулна.	6. Хэрэв хоёр дахь санал хураалтаар Ерөнхийлөгчид нэр дэвшигчдийн хэн нь ч ийнхүү сонгогчдын олонхийн санал авсан нэр дэвшигчийг дахин сонгууль явуулна.
Ерөнхийлөгчийг зөвхөн нэг удаа улируулан сонгож болно.	7. Ерөнхийлөгчийг сонгох журмыг хуулиар тогтооно.	7. Ерөнхийлөгчийг зөвхөн нэг удаа улируулан сонгож болно.	7. Ерөнхийлөгчийг зөвхөн нэг удаа улируулан сонгож болно.	7. Ерөнхийлөгчийг зөвхөн нэг удаа улируулан сонгож болно.
32 дугаар зүйл Монгол Улсын Ерөнхийлөгч нь Улсын Их Хурлын болон Засгийн газрын гишүүн, хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад албан тушаалыг хавсарч болохгүй.	32-р дугаар зүйл Монгол Улсын Ерөнхийлөгч нь Улсын Их Хурлын болон Засгийн газрын гишүүн, хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад албан тушаалыг хавсарч болохгүй.	8. Ерөнхийлөгч нь Улсын Их Хурлын бөөн Засгийн газрын гишүүн, хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад албан тушаалыг хавсарч болохгүй.	8. Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын гишүүн, хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад ажил, албан тушаал хавсарч болохгүй.	8. Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын гишүүн, хуулиар тогтоосон үүрэгт нь үл хамаарах бусад ажил, албан тушаал хавсарч болохгүй.
Хэрэв Ерөнхийлөгч өөр албан	Хэрэв Ерөнхийлөгч өөр албан	Хэрэв Ерөнхийлөгч өөр албан	Хэрэв Ерөнхийлөгч өөр ажил,	Хэрэв Ерөнхийлөгч өөр ажил,

тушаал эрхэлж, сонгууль хүлээж байгаа бол тангараг өргөсөн эхлэн уул үүргээсээ чөлөөлөгдөнө.	тушаал эрхэлж, сонгууль хүлээж байгаа бол тангараг өргөсөн эхлэн уул үүргээсээ чөлөөлөгдөнө.	тушаал эрхэлж, сонгууль хүлээж байгаа бол тангараг өргөсөн эхлэн уул үүргээсээ чөлөөлөгдөнө.	албан тушаал, сонгууль эрхэлж байгаа бол тангараг өргөсөн эхлэн уул үүргээс чөлөөлөгдөнө.	албан тушаал эрхэлж байгаа бол тангараг өргөсөн эхлэн уул үүргээс чөлөөлөгдөнө.
Хуулийн төслийн 33-р зүйлд тусгагдсан байна: Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх тангараг өргөснөөр эхэлж, шинэ сонгогдсон Ерөнхийлөгч тангараг өргөмөгц дуусгавар болно.	Хуулийн төслийн 36-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт тусгагдсан байна: Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх тангараг өргөснөөр эхэлж, шинэ сонгогдсон Ерөнхийлөгч тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.	Хуулийн төслийн 36-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт тусгагдсан байна: Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх тангараг өргөснөөр эхэлж, шинэ сонгогдсон Ерөнхийлөгч тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.	Гучин хоёрдугаар зүйл 1. Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх тангараг өргөснөөр эхэлж, шинэ сонгогдсон Ерөнхийлөгч тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.	Гучин хоёрдугаар зүйл 1. Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх тангараг өргөснөөр эхэлж, шинэ сонгогдсон Ерөнхийлөгч тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.
33 дугаар зүйл Монгол улсын Ерөнхийлөгч сонгогдсоноосоо хойш 30 хоногийн дотор "Монгол улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, ард түмнийхээ эрх чөлөө, үндэсний эв нэгдлийг эрхэмлэн хамгаалж, Монгол Улсын Их цаазыг дээдлэн сахих, Ерөнхийлөгчийн үүргийг шударгаар биелүүлэхээ батлан тангараглая" хэмээн Улсын Их Хуралд тангараг өргөнө.	Гучин ЗУРГАДУГААР ЗҮЙЛ 1. Мөнх-Уяан Ерөнхийлөгч сонгогдсоноосоо хойш 30 хоногийн дотор "Монгол улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, ард түмнийхээ эрх чөлөө, үндэсний эв нэгдлийг эрхэмлэн хамгаалж, Монгол Улсын Их цаазыг дээдлэн сахих, Ерөнхийлөгчийн үүргийг шударгаар биелүүлэхээ батлан тангараглая" хэмээн Улсын Их Хуралд тангараг өргөнө.	2. Ерөнхийлөгч сонгогдсоноосоо хойш 30 хоногийн дотор "Монгол улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, ард түмнийхээ эрх чөлөө, үндэсний эв нэгдлийг эрхэмлэн хамгаалж, Монгол Улсын Их цаазыг дээдлэн сахих, Ерөнхийлөгчийн үүргийг шударгаар биелүүлэхээ батлан тангараглая" хэмээн Улсын Их Хуралд тангараг өргөнө.	2. Ерөнхийлөгч сонгогдсоноосоо хойш 30 хоногийн дотор "Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, ард түмнийхээ эрх чөлөө, үндэсний эв нэгдлийг эрхэмлэн хамгаалж, Монгол Улсын Их цаазыг дээдлэн сахих, Ерөнхийлөгчийн үүргийг шударгаар биелүүлэхээ батлан тангараглая" хэмээн Улсын Их Хуралд тангараг өргөнө.	2. Ерөнхийлөгч сонгогдсоноосоо хойш 30 хоногийн дотор "Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал, ард түмнийхээ эрх чөлөө, үндэсний эв нэгдлийг эрхэмлэн хамгаалж, Монгол Улсын Их цаазыг дээдлэн сахих, Ерөнхийлөгчийн үүргийг шударгаар биелүүлэхээ батлан тангараглая" хэмээн Улсын Их Хуралд тангараг өргөнө.
34 дүгээр зүйл Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг Улсын Их цааз, бусад хуулиар тодорхойлно.	Гучин ДОЛДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийг Улсын Их цааз, бусад хуулиар тодорхойлно.	Хуулийн төслийн 32-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна. Хуулийн төслийн 32-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.	Гучин гуравдугаар зүйл	Гучин гуравдугаар зүйл
Ерөнхийлөгч дор дурдсан онцгой бүрэн эрх эдэлнэ: 1) Улсын Их Хурлын гишүүний сонгуулийг товлон зарлана; 2) Улсын Их Хурлын хэлэлцэж баталсан хууль, бусад шийдвэрт бүхэлд нь буюу зарим хэсэгт хориг тавина.	Ерөнхийлөгч дор дурдсан онцгой бүрэн эрх эдэлнэ: 1) Улсын Их Хурлын хэлэлцэж баталсан хууль, бусад шийдвэрт бүхэлд нь буюу зарим хэсэгт хориг тавина.	1) Ерөнхийлөгч дор дурдсан бүрэн эрх эдэлнэ: 1) Улсын Их Хурлын хэлэлцэж баталсан хууль, бусад шийдвэрт бүхэлд нь буюу зарим хэсэгт хориг тавина.	1. Ерөнхийлөгч дараах үндсэн бүрэн эрх хэрэгжүүлнэ: 1) Улсын Их Хурлын баталсан хууль, бусад шийдвэрт бүхэлд нь буюу зарим хэсэгт хориг тавина.	1. Ерөнхийлөгч дараах үндсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 1) Улсын Их Хурлын баталсан хууль, бусад шийдвэрт бүхэлд нь буюу зарим хэсэгт хориг тавих. Ерөнхийлөгчийн тавьсан

Ерөнхийлөгчийн тавьсан хоригийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэж, чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёр нь хүлээж аваагүй бол уг саналаар хүлээж аваагүй бол уг хууль, шийдвэрийг хүчин төгөлдөр болсонд тооцно;	Ерөнхийлөгчийн тавьсан хоригийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэж, чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёр нь хүлээж аваагүй бол уг хууль, шийдвэрийг хүчин төгөлдөр болсонд тооцно;	Ерөнхийлөгчийн тавьсан хоригийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэж, чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёр нь хүлээж аваагүй бол уг хууль, шийдвэрийг хүчин төгөлдөр болсонд тооцно;	Ерөнхийлөгчийн тавьсан хоригийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэж, чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёр нь хүлээж аваагүй бол уг хууль, шийдвэрийг хүчин төгөлдөр болсонд тооцно;	Ерөнхийлөгчийн тавьсан хоригийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэж, чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёр нь хүлээж аваагүй бол уг хууль, шийдвэрийг хүчин төгөлдөр болсонд тооцно;	Ерөнхийлөгчийн тавьсан хоригийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэж, чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёр нь хүлээж аваагүй бол уг хууль, шийдвэрийг хүчин төгөлдөр болсонд тооцно;
3) Улсын Их хуралд илтгээлт явуулж, чуулганд өөрийн үзэмжээр оролцож улс орны дотоод, гадаад амьдралын нэн чухал асуудлаар тогтмол мэдээлж, саналаа оруулна;	2) Улсын Их хуралд илтгээлт явуулж, чуулганд өөрийн үзэмжээр оролцож улс орны дотоод, гадаад амьдралын нэн чухал асуудлаар тогтмол мэдээлж, саналаа оруулна;	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.
Хуулийн төслийн 34-р 5-т тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 37-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн 4-т тусгагдсан байна:	2) Улсын Их Хуралд хамгийн олон суудал авсан намаас нэр дэвшүүлсэн хүнийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдаар томилох санал, түүнчлэн үндэслэлтэй гэж үзвэл Засгийн газрыг огцруулах саналыг Улсын Их Хуралд оруулна;	2) Улсын Их Хуралд хамгийн олон суудал авсан намаас нэр дэвшүүлсэн хүнийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдаар томилох санал, түүнчлэн үндэслэлтэй гэж үзвэл Засгийн газрыг огцруулах саналыг Улсын Их Хуралд оруулна;	2) Улсын Их Хуралд олонхи суудал авсан намтай, аль ч нам олонхийн суудал аваагүй бол Улсын Их Хуралд суудал авсан намуудтай зөвшилцөн нэр дэвшүүлсэн хүнийг Мөнхөл-улын Ерөнхий сайдаар томилох санал, түүнчлэн Засгийн газрыг огцруулах саналыг Улсын Их Хуралд оруулах;	2) Улсын Их Хуралд олонхи суудал авсан намтай, аль ч нам олонхийн суудал аваагүй бол Улсын Их Хуралд суудал авсан намуудтай зөвшилцөн нэр дэвшүүлсэн хүнийг Мөнхөл-улын Ерөнхий сайдаар томилох санал, түүнчлэн Засгийн газрыг огцруулах саналыг Улсын Их Хуралд оруулах;
4) өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Засгийн Газарт чиглэл өгнө;	3) өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Засгийн Газарт чиглэл өгнө;	3) өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Засгийн газарт чиглэл өгнө. Энэ талаар Ерөнхийлөгч зарлиг гаргавал түүнд Ерөнхий сайд гарын үсэг зурснаар хүчин төгөлдөр болно;	3) өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Засгийн газарт чиглэл өгнө. Энэ талаар Ерөнхийлөгч зарлиг гаргавал түүнд Ерөнхий сайд гарын үсэг зурснаар хүчин төгөлдөр болно;	3) өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Засгийн газарт чиглэл өгнө. Энэ талаар Ерөнхийлөгч зарлиг гаргавал түүнд Ерөнхий сайд гарын үсэг зурснаар хүчин төгөлдөр болно;	3) өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар Засгийн газарт чиглэл өгнө. Энэ талаар Ерөнхийлөгч зарлиг гаргавал түүнд Ерөнхий сайд гарын үсэг зурснаар хүчин төгөлдөр болно;
5) Улсын Их хуралд хамгийн олон суудал авсан намаас нэр дэвшүүлсэн хүнийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдаар томилох санал, түүнчлэн үндэслэлтэй гэж үзвэл Засгийн газрыг огцруулах саналыг Улсын Их Хуралд оруулна;	4) Улсын Их хуралд хамгийн олон суудал авсан намаас нэр дэвшүүлсэн хүнийг Монгол Улсын Ерөнхий сайдаар томилох санал, түүнчлэн үндэслэлтэй гэж үзвэл Засгийн газрыг огцруулах саналыг Улсын Их Хуралд оруулна;	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т тусгагдсан байна.
6) Монгол улсыг гадаад харилцаанд бүрэн эрхтэй төлөөлж, Монгол улсын нэрийн өмнөөс олон улсын гэрээ байгуулна;	5) Мөнхөл-улын гадаад харилцаанд бүрэн эрхтэй төлөөлж, Монгол улсын нэрийн өмнөөс олон улсын гэрээ байгуулна;	4) гадаад харилцаанд улсаа бүрэн эрхтэй төлөөлж, Улсын Их Хуралтай зөвшөөрөлцөн Монгол улсын нэрийн өмнөөс олон улсын гэрээ байгуулна;	4) гадаад харилцаанд улсаа бүрэн эрхтэй төлөөлж, Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Монгол улсын нэрийн өмнөөс олон улсын гэрээ байгуулна;	4) гадаад харилцаанд улсаа бүрэн эрхтэй төлөөлж, Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Монгол улсын нэрийн өмнөөс олон улсын гэрээ байгуулна;	4) гадаад харилцаанд улсаа бүрэн эрхтэй төлөөлж, Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Монгол улсын нэрийн өмнөөс олон улсын гэрээ байгуулна;

[illegible]

дэвсгэрийн зарим хэсгийг дайны байдалд оруулж, нийгмийн дэг журам сахиулах онцгой журам тогтооно;	дэвсгэрийн зарим хэсгийг дайны байдалд оруулж, нийгмийн дэг журам сахиулах онцгой журам тогтооно;	бүгд хойшуулшгүй тохиолдолд улсын хэмжээнд эсхүд нутаг дэвсгэрийн зарим хэсэгт онц байдал, мөн дайны байдал зарлах, түүнчлэн цэргийн ажиглагаа эхлэх захирамж өгнө. Онц байдал, дайны байдал зарласан Ерөнхийлөгчийн зарлигийг Улсын Их Хурал 7 хоногийн дотор хэлэлцэж батлах буюу хүчингүй болгох бөгөөд хэрэв Улсын Их Хурал шийдвэр гаргаагүй бол уул зарлиг хүчингүй болно.	тохиолдолд улсын нийт нутаг дэвсгэрт буюу зарим хэсэгт нь онц болон дайны байдал зарлах, түүнчлэн цэрэг хөдөлгөх захирамж өгөх. Онц байдал, дайны байдал зарласан Ерөнхийлөгчийн зарлигийг Улсын Их Хурал уул зарлиг гарснаас хойш 7 хоногийн дотор хэлэлцэж батлах буюу хүчингүй болгоно. Хэрэв Улсын Их Хурал шийдвэр гаргаагүй бол уул зарлиг хүчингүй болно.	хойшуулшгүй тохиолдолд улсын нийт нутаг дэвсгэрт буюу зарим хэсэгт нь онц болон дайны байдал зарлах, түүнчлэн цэрэг хөдөлгөх захирамж өгөх. Онц байдал, дайны байдал зарласан Ерөнхийлөгчийн зарлигийг Улсын Их Хурал уул зарлиг гарснаас хойш 7 хоногийн дотор хэлэлцэж батлах буюу хүчингүй болгоно. Хэрэв Улсын Их Хурал шийдвэр гаргаагүй бол уул зарлиг хүчингүй болно.
Хуулийн төслийн 34-р зүйлийн 13-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 37-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн 12-т тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 11-т тусгагдсан байна.	2. Ерөнхийлөгч Монгол Улсын зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагч байна.	2. Ерөнхийлөгч Монгол Улсын зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагч байна.
Хуулийн төслийн 34-р зүйлийн 3-т тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 37-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2-т тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 33-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 11-т тусгагдсан байна.	3. Ерөнхийлөгч Улсын Их Хуралд болон ард түмэндээ хандан илгээлт гаргаж, чуулганд өөрийн үзэмжээр оролцож улс орны дотоод, гадаад амьдралын нэн чухал асуудлаар мэдээлж, саналаа оруулж болно.	3. Ерөнхийлөгч Улсын Их Хуралд болон ард түмэндээ хандан илгээлт гаргаж, чуулганд өөрийн тааллаар оролцон улс орны дотоод, гадаад амьдралын нэн чухал асуудлаар мэдээлж, саналаа оруулж болно.
Улсын Их хуралд илтгэлт явуулж, чуулганд өөрийн үзэмжээр оролцож улс орны дотоод, гадаад амьдралын нэн чухал асуудлаар тогтмол мэдээлж, саналаа оруулна;	Улсын Их хуралд илтгэлт явуулж, чуулганд өөрийн үзэмжээр оролцож улс орны дотоод, гадаад амьдралын нэн чухал асуудлаар тогтмол мэдээлж, саналаа оруулна;	Улсын Их хуралд илтгэлт явуулж, чуулганд өөрийн үзэмжээр оролцож улс орны дотоод, гадаад амьдралын нэн чухал асуудлаар тогтмол мэдээлж, саналаа оруулна;	3. Ерөнхийлөгчид өөр тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно.	3. Ерөнхийлөгчид өөр тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно.
Монгол улсын хуулиар Ерөнхийлөгчид өөр тодорхой бүрэн эрхийг олгож болно.	3. Ерөнхийлөгчид өөр тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно.	3. Ерөнхийлөгчид өөр тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно.	4. Ерөнхийлөгчид бусад тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно.	4. Ерөнхийлөгчид тодорхой бүрэн эрхийг зөвхөн хуулиар олгож болно.
35 дугаар зүйл Монгол улсын Ерөнхийлөгч бүрэн эрхийнхээ дагуу Улсын Их цааз, бусад хуульд нийцүүлэн зарлиг гаргана.	Гучин НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ 1. Мөнх-улын Ерөнхийлөгч бүрэн эрхийнхээ дагуу Улсын Их цааз, бусад хуульд нийцүүлэн зарлиг гаргана.	Гучин Дөрөвдүгээр зүйл 1. Ерөнхийлөгч бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хуульд нийцүүлэн зарлиг гаргана.	Гучин дөрөвдүгээр зүйл 1. Ерөнхийлөгч бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хуульд нийцүүлэн зарлиг гаргана.	Гучин дөрөвдүгээр зүйл 1. Ерөнхийлөгч бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хуульд нийцүүлэн зарлиг гаргана.
Түүнийг Монгол улс даяар дагаж мөрдөнө.	2. Ерөнхийлөгчийн зарлигийг Монгол улс даяар дагаж мөрдөнө.	2. Ерөнхийлөгчийн зарлиг хуульд нийцээгүй бол Ерөнхийлөгч өөрөө буюу Улсын Их Хурал хүчингүй болгоно.	2. Ерөнхийлөгчийн зарлиг хуульд нийцээгүй бол Ерөнхийлөгч өөрөө буюу Улсын Их Хурал хүчингүй болгоно.	2. Ерөнхийлөгчийн зарлиг хуульд нийцээгүй бол Ерөнхийлөгч өөрөө буюу Улсын Их Хурал хүчингүй болгоно.
36 дугаар зүйл Монгол улсын Ерөнхийлөгч	Гучин ЁСДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Мөнх-улын Ерөнхийлөгч	Гучин тавдугаар зүйл 1. Ерөнхийлөгч Улсын Их	Гучин тавдугаар зүйл 1. Ерөнхийлөгч Улсын Их	Гучин тавдугаар зүйл 1. Ерөнхийлөгч Улсын Их

[illegible]

Их Хурал Ерөнхийлөгчийн дөрвөн сарын дотор зарлан явуулна.	Улсын Ерөнхийлөгчийн дөрвөн сарын дотор зарлан явуулна.	Хурал Ерөнхийлөгчийн дөрвөн сарын дотор зарлан явуулна.	Улсын Ерөнхийлөгчийн дөрвөн сарын дотор зарлан явуулна.	Улсын Ерөнхийлөгчийн дөрвөн сарын дотор зарлан явуулна.
	3. Улсын Их Хурлын дарга нь энэ зүйлийн 2-т заасан Ерөнхийлөгчийн үүрэг гүйцэтгэх хугацаандаа Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхээсээ түдгэлзэнэ.		3. Улсын Их Хурлын дарга нь энэ зүйлийн 2-т заасан Ерөнхийлөгчийн үүрэг гүйцэтгэх хугацаанд Улсын Их Хурлын гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэн зогсооно.	
				3. Улсын Их Хурлын дарга Ерөнхийлөгчийн үүрэг гүйцэтгэх журмыг хуулиар тогтооно.
III. Гүйцэтгэх эрх мэдэл: Монгол улсын Засгийн газар 39 дүгээр зүйл	ГУРАВ. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР ДӨЧИН ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ	ГУРАВ. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР ГУЧИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ	ГУРАВ. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР ГУЧИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ	ГУРАВ. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР ГУЧИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ
Монгол улсын төрийн гүйцэтгэх эрх мэдлийг Засгийн газар хадгалан хэрэгжүүлнэ.	1. Монгол улсын төрийн гүйцэтгэх эрх мэдлийг Засгийн газар хадгалан хэрэгжүүлнэ.			
Засгийн газар бол төрийн гүйцэтгэх дээд байгууллага мөн.	2. Монгол улсын Засгийн газар бол төрийн гүйцэтгэх дээд байгууллага мөн.			1. Монгол Улсын Засгийн газар бол төрийн гүйцэтгэх дээд байгууллага мөн.
40 дүгээр зүйл	ДӨЧИН ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ			
Монгол улсын Засгийн газар нь Улсын Их цааз, бусад хуулийг биелүүлэх үндсэн дээр аж ахуй, нийгэм, соёлын захиргааны байгууллагуудын үйл ажиллагааг удирдана.	1. Мөнөөч-үлсн Засгийн газар нь Улсын Их цааз, бусад хуулийг биелүүлэх үндсэн дээр аж ахуй, нийгэм, соёлын байгуулалт, ажиргааны байгууллагуудын үйл ажиллагааг удирдана.	2. Засгийн газар нь төрийн хуулийг биелүүлж, аж ахуй, нийгэм, соёлын байгуулалтыг удирдах нийтлэг чиг үүргийн зэрэгцээ дараах үндсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:	2. Засгийн газар төрийн хуулийг биелүүлж, аж ахуй, нийгэм, соёлын байгуулалтыг удирдах нийтлэг чиг үүргийн дагуу дараах үндсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:	2. Засгийн газар төрийн хуулийг биелүүлж, аж ахуй, нийгэм, соёлын байгуулалтыг удирдах нийтлэг чиг үүргийн дагуу дараах үндсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:
		1/ Үндсэн хууль, бусад хуулийн биелэлтийг улсын хэмжээнд зохион байгуулж хангах;	1/ Их цааз, бусад хуулийн биелэлтийг улс даяар зохион байгуулж хангах;	1/ Үндсэн хууль, бусад хуулийн биелэлтийг улс даяар зохион байгуулж хангах;
		2/ Улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, улсын төсөв, зээл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж Улсын Их Хуралд оруулах, энэ танаар гарсан шийдвэрийг биелүүлэх;	2/ Улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, улсын төсөв, зээл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөж, гарсан шийдвэрийг биелүүлэх;	2/ шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлого, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, улсын төсөв, зээл, санхүүгийн төлөвлөгөөг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөж, гарсан шийдвэрийг биелүүлэх;
		3/ шинжлэх ухаан-техникийн нэгдсэн бодлого, улсын хэмжээний болон салбар хоорондын, түүнчлэн бүс	3/ шинжлэх ухаан-техникийн нэгдсэн бодлого, улсын хэмжээний болон салбар түүнчлэн бүс	3/ шинжлэх ухаан-техникийн нэгдсэн бодлого, улсын хэмжээний болон салбар түүнчлэн бүс

	нутгийн хөгжлийн чухал асуудлаар хэмжээ болговсруулж хэрэгжүүлэх;	арга—хэмжээ болговсруулж хэрэгжүүлэх;	3/ салбарын ба салбар хоорондын, түүнчлэн бүс нутгийн хөгжлийн асуудлаар арга хэмжээ боловсруулж хэрэгжүүлэх;
			4/ хүрээлэн байгаа орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх арга хэмжээ авах;
	4/ байгаль, орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах өнцөгбөр арга хэмжээ авах;	4/ байгаль, орчныг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах арга хэмжээ авах;	5/ төрийн захиргааны төв байгууллагаг шуурхай удирдаж, нутгийн захиргааны байгууллагын үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлэх;
	6/ улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлэх, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах;	6/ улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлэх, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах;	7/ хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах, нийгмийн хэв журмыг бэхжүүлэх, гэмт хэрэгтэй тэмцэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх;
	8/ төрийн гадаад бодлого хэрэгжүүлэх арга-хэмжээ-аваж;	8/ төрийн гадаад бодлого хэрэгжүүлэх;	9/ Улсын Их Хуралтай зөвшилцөж дараа соёрхон батлуулахаар Монгол улсын олон улсын гэрээ байгуулах, түүнчлэн Засгийн газар хоорондын гэрээ байгуулах, цуцлах;
Улс орны амьдралын салбараар Засгийн газрын эдлэх бүрэн эрх, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	2. Улс-орны амьдралын салбараар Засгийн газрын эдлэх бүрэн эрх, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	3. Засгийн газрын тодорхой бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	3. Засгийн газрын тодорхой бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.
41 дүгээр зүйл	ДӨЧИН ДӨРӨВДҮГЭЭР ЗҮЙЛ	Гучин есдүгээр зүйл	Гучин есдүгээр зүйл
Монгол улсын Засгийн газар нь Ерөнхий сайд, гишүүдээс бүрдэнэ.	1. Монгол-улсын Засгийн газар нь Ерөнхий сайд, гишүүдээс бүрдэнэ.	1. Засгийн газар Ерөнхий сайд, гишүүдээс бүрдэнэ.	1. Засгийн газар Ерөнхий сайд, гишүүдээс бүрдэнэ.

Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүний тоог Улсын Их хурал тогтооно.				
42 дугаар зүйл Монгол улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүний тухай саналаа Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн Улсын Их хуралд өргөн мэдүүлнэ.	2. Монгол улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүний тухай болон түүнд өөрчлөлт оруулах саналаа Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн Улсын Их хуралд өргөн мэдүүлнэ.	2. Монгол Улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах саналаа Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.	2. Монгол Улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах саналаа Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.	2. Монгол Улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, түүнд өөрчлөлт оруулах саналаа Ерөнхийлөгчтэй зөвшилцөн Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.
Ерөнхий сайдын өргөн мэдүүлсэн нэр дэвшигчдийг Улсын Их Хурал хүн бүрээр хэлэлцэж чуулганд оролцсон гишүүний олонхийн санал авсан хүнийг Засгийн газрын гишүүнээр томилогдсонд тоолно.	3. Засгийн газрын гишүүнийг Ерөнхий сайдын өргөн мэдүүлсэн Улсын Их Хурал хүн бүрээр хэлэлцэж чуулганд оролцсон гишүүний олонхийн саналаар томилно.	3. Засгийн газрын гишүүнийг Ерөнхий сайдын өргөн мэдүүлсэн Улсын Их Хурал хүн бүрээр хэлэлцэж чуулганд оролцсон гишүүний олонхийн саналаар томилно.	3. Засгийн газрын гишүүнийг Ерөнхий сайдын өргөн мэдүүлсэн Улсын Их Хурал хүн бүрээр хэлэлцэж чуулганд оролцсон гишүүний олонхийн саналаар томилно.	3. Засгийн газрын гишүүнийг Ерөнхий сайдын өргөн мэдүүлсэн Улсын Их Хурал хүн бүрээр хэлэлцэж томилно.
43 дугаар зүйл 1. Монгол улсын Засгийн газрын бүрэн эрхийн хугацаа нь 4 жил байх бөгөөд	Дөчдүгээр зүйл 1. Монгол улсын Засгийн газрын бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байна.	Дөчдүгээр зүйл 1. Засгийн газрын бүрэн эрхийн хугацаа 6 жил байна. <u>Улсын Их Хурлын гишүүдийг шинэчилэн сонгож сэлбэсний дараа—Засгийн газарт итгэх эсэхийг тухай бүр хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.</u>	Дөчдүгээр зүйл 1. Засгийн газрын бүрэн эрхийн хугацаа 6 жил байна. <u>Улсын Их Хурлын гишүүдийг шинэчилэн сонгож сэлбэсний дараа—Засгийн газарт итгэх эсэхийг тухай бүр хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.</u>	Дөчдүгээр зүйл 1. Засгийн газрын бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байна.
Ерөнхий сайд Улсын Их хуралд тангараг өргөсөн өдрөөс эхэлж, шинэ Ерөнхий сайд тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.	Ерөнхий сайд Улсын Их хуралд тангараг өргөсөн өдрөөс эхэлж, шинэ Ерөнхий сайд тангараг өргөснөөр дуусгавар болно.	2. Засгийн газрын бүрэн эрх Улсын Их Хурлаас Ерөнхий сайдыг томилсноор эхэлж, шинэ Ерөнхий сайдыг томилсноор дуусгавар болно.	2. Засгийн газрын бүрэн эрх Улсын Их Хурлаас Ерөнхий сайдыг томилсноор эхэлж, шинэ Ерөнхий сайдыг томилсноор дуусгавар болно.	2. Засгийн газрын бүрэн эрх Улсын Их Хурлаас Ерөнхий сайдыг томилсноор эхэлж, шинэ Ерөнхий сайдыг томилсноор дуусгавар болно.
44 дүгээр зүйл Монгол улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын бодлого, үйл ажиллагааг удирдах бөгөөд түүний үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг Улсын Их Хуралд оруулан батлуулж, үр дүнг нь хариуцна.	ДӨЧИН ЗУРГАДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын Ерөнхий сайд Засгийн газрын үйл ажиллагааг удирдах бөгөөд түүний үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг Улсын Их Хуралд оруулан батлуулж, үр дүнг нь хариуцна.	Дөчин нэгдүгээр зүйл 1. Ерөнхий сайд Засгийн газрыг удирдаж, төрийн хууль биелүүлэх ажлыг Улсын Их Хурлын өмнө хариуцна.	Дөчин нэгдүгээр зүйл 1. Ерөнхий сайд Засгийн газрыг удирдаж, төрийн хууль биелүүлэх ажлыг Улсын Их Хурлын өмнө хариуцна.	Дөчин нэгдүгээр зүйл 1. Ерөнхий сайд Засгийн газрыг удирдаж, төрийн хууль биелүүлэх ажлыг Улсын Их Хурлын өмнө хариуцна.
Засгийн газар талаар Улсын Их Хурлын өмнө хамтын хариуцлага хүлээнэ.	2. Засгийн газар үйл ажиллагаагаа танаар Улсын Их Хурлын өмнө хамтын хариуцлага хүлээнэ.	2. Засгийн газар үйл ажиллагаагаа Улсын Их Хуралд хариуцна.	2. Засгийн газар үйл ажиллагаагаа Улсын Их Хуралд хариуцна.	2. Засгийн газар үйл ажиллагаагаа Улсын Их Хуралд тайлагнана.
Харин Засгийн газрын гишүүн	3. Засгийн газрын гишүүн бүр			

бүр үйл ажиллагаагаа Ерөнхий сайдын өмнө хариуцна.	үйл ажиллагаагаа Ерөнхий сайдын өмнө хариуцна.	3. Засгийн газар Ерөнхийлөгчийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэх талаар явуулсан үйл ажиллагааныхаа тухай Ерөнхийлөгчид тайлагнаж байна.	Дөчин хоёрдугаар зүйл Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална.	Дөчин хоёрдугаар зүйл Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүний халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална.	Дөчин гуравдугаар зүйл 1. Засгийн газар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл хугацаа дуусахаас өмнө огцрох тухайгаа Ерөнхий сайд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.
45 дугаар зүйл	ДӨЧИН ДОЛДУГААР ЗҮЙЛ	Мөнгөл-Улсын Ерөнхий сайдыг Улсын Их Хурлын зөвшөөрөлгүйгээр, Засгийн газрын гишүүнийг Ерөнхий сайдын зөвшөөрөлгүйгээр эрүүгийн хариуцлагад татах, баривчлах, албадан саатуулах, цагдан хорих, шүүхийн журмаар захираганы шийтгэл оногдуулахыг хориглоно.	2. Ерөнхий сайдыг Улсын Их Хурлын зөвшөөрөлгүйгээр, Засгийн газрын гишүүнийг Ерөнхий сайдын зөвшөөрөлгүйгээр эрүүгийн хариуцлагад татах /хэргийн газар дээр баривчилсан, саатуулснаас бусад тохиолдолд/, албан үүрэгтэй нь холбогдуулан баривчлах, албадан саатуулах, цагдан хорих, нэгжих, шүүхийн журмаар захираганы шийтгэл оногдуулахыг хориглоно.	Дөчин гуравдугаар зүйл 1. Засгийн газар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл хугацаа дуусахаас өмнө огцрох тухайгаа Ерөнхий сайд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	Дөчин гуравдугаар зүйл 1. Засгийн газар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл хугацаа дуусахаас өмнө огцрох тухайгаа Ерөнхий сайд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.
46 дугаар зүйл	ДӨЧИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ	1. Мөнгөл-Улсын Ерөнхий сайд нь Засгийн газар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл хугацаа дуусахаас өмнө огцрох тухайгаа Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	2. Ерөнхий сайд, эсхүл Засгийн газрын гишүүдийн гуравны нэг нь нэгэн зэрэг огцровол Засгийн газар бүрэлдэхүүнээрээ огцорно.	Дөчин гуравдугаар зүйл 1. Засгийн газар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл хугацаа дуусахаас өмнө огцрох тухайгаа Ерөнхий сайд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	Дөчин гуравдугаар зүйл 1. Засгийн газар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй гэж үзвэл хугацаа дуусахаас өмнө огцрох тухайгаа Ерөнхий сайд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.
47 дугаар зүйл	ДӨЧИН ЕСДҮГЭЭР ЗҮЙЛ	1. Монгол Улсын Их Хурал нь Засгийн газрыг огцруулах тухай Ерөнхийлөгчийн санал, Ерөнхий сайдын мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор Засгийн газрыг огцруулах эсэх тухай асуудлыг хэлэлцэн	3. Улсын Их Хурал Засгийн газрыг огцруулах тухай өөрөө санаачилсан болон Ерөнхийлөгчийн санал, Ерөнхий сайдын мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор Засгийн газрыг огцруулах	3. Улсын Их Хурал Засгийн газрыг огцруулах тухай өөрөө санаачилсан болон Ерөнхийлөгчийн санал, Ерөнхий сайдын мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор Засгийн газрыг огцруулах	3. Улсын Их Хурал Засгийн газрыг огцруулах тухай өөрөө санаачилсан болон Ерөнхийлөгчийн санал, Ерөнхий сайдын мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор Засгийн газрыг огцруулах

чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүйн саналаар шийдвэрлэнэ.	чуулганд оролцсон нийт гишүүний гуравны хоёроос доошгүйн саналаар шийдвэрлэнэ.	эсэх тухай асуудлыг хэлэлцэн чуулганд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.	эсэхийг хэлэлцэн чуулганд өрөөдөөн нийт гишүүний өрөөнийг санаагаар шийдвэрлэнэ.	огцруулах эсэхийг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.
Хэрэв Засгийн газар итгэл хүлээж байгаа эсэхээ илэрхийлж өгөхийг Улсын Их Хурлаас хүссэн бол Улсын Их Хурал энэ тухай шийдвэрийг дээр заасан журмаар гаргана.	2. Засгийн газар итгэл хүлээж байгаа эсэхээ илэрхийлж өгөхийг Улсын Их Хурлаас хүссэн бол Улсын Их Хурал энэ тухай шийдвэрийг дээр заасан журмаар гаргана.	2. Засгийн газар итгэл хүлээж байгаа эсэхээ илэрхийлж өгөхийг хүүсээн тогтоолын төслийг Улсын Их Хуралд оруулсан бол Улсын Их Хурал үүл асуудлыг энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан журмаар шийдвэрлэнэ.	Дөчин дөрөвдүгээр зүйл Улсын Их Хурал өөрт нь итгэл хүлээлгэж байгаа эсэхийг илэрхийлж өгөхийг хүсч Засгийн газар тогтоолын төсөл оруулбал Улсын Их Хурал уул асуудлыг дөчин гуравдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан журмаар шийдвэрлэнэ.	Дөчин дөрөвдүгээр зүйл Өөрт нь итгэл хүлээлгэж байгаа эсэхийг илэрхийлж өгөхийг хүсч Засгийн газар тогтоолын төсөл оруулбал Улсын Их Хурал уул асуудлыг дөчин гуравдугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан журмаар шийдвэрлэнэ.
48 дугаар зүйл Засгийн газар шийдвэрлэсэн асуудлаараа хууль тогтоомжид нийцүүлэн тогтоол, захирамж гаргах бөгөөд түүнд тухайн асуудал эрхэлсэн сайд болон Ерөнхий сайд гарын үсэг зурна.	ТАВЬДУГААР ЗҮЙЛ. 1. Засгийн газар шийдвэрлэсэн асуудлаараа хууль тогтоомжид нийцүүлэн тогтоол, захирамж гаргах бөгөөд түүнд Ерөнхий сайд болон тухайн асуудал эрхэлсэн сайд гарын үсэг зурна.	Дөчин тавдугаар зүйл 1. Засгийн газар хуулиар өнөөдөр бүрэн эрхийнхээ дотор хууль тогтоомж, Ерөнхийлөгчийн зарлигт нийцүүлэн тогтоол, захирамж гаргах бөгөөд түүнд Ерөнхий сайд болон тухайн асуудал эрхэлсэн сайд гарын үсэг зурна.	Дөчин тавдугаар зүйл 1. Засгийн газар хууль тогтоомжид нийцүүлэн бүрэн эрхийнхээ дотор тогтоол, захирамж гаргах бөгөөд түүнд Ерөнхий сайд болон тухайн асуудал эрхэлсэн сайд гарын үсэг зурна.	Дөчин тавдугаар зүйл 1. Засгийн газар хууль тогтоомжид нийцүүлэн бүрэн эрхийнхээ дотор тогтоол, захирамж гаргах бөгөөд түүнд Ерөнхий сайд гарын үсэг зурна.
	2. Засгийн газрын тогтоол, захирамж нь улсын хэмжээнд хүчин төгөлдөр байна.		2. Засгийн газрын тогтоол, захирамж нь хууль тогтоомжид нийцээгүй бол Засгийн газар өөрөө буюу Улсын Их Хурал, мөн Ерөнхийнөгч хүчингүй болгоно.	2. Засгийн газрын тогтоол, захирамж нь хууль тогтоомжид нийцээгүй бол Засгийн газар өөрөө буюу Улсын Их Хурал хүчингүй болгоно.
49 дүгээр зүйл Монгол Улсын яам, төрийн бусад албан газар нь хууль болон дүрмийнхээ дагуу зохион байгуулагдана.	ТАВИН НЭГДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Монгол Улсын яам, төрийн бусад албан газар нь хууль болон дүрмийнхээ дагуу зохион байгуулагдана.	Дөчин зургадугаар зүйл 1. Монгол улсын яам, төрийн бусад албан газар нь хууль болон дүрмийнхээ дагуу байгуулагдана.	Дөчин зургадугаар зүйл 1. Монгол Улсын яам, төрийн бусад албан газрыг хуулийн дагуу байгуулна.	Дөчин зургадугаар зүйл 1. Монгол Улсын яам, төрийн бусад албан газрыг хуулийн дагуу байгуулна.
Төрийн албан газрын дүрэмд	2. Төрийн албан газрын дүрэмд			

түүний чиг үүрэг, эрх хэмжээ, удирдах албан тушаалтны хариуцлагыг тодорхойлсон байвал зохино.	3. Монгол Улсын төрийн жинхэнэ албан хаагч нь Монгол Улсын харьяат иргэн байх бөгөөд Улсын Их цааз, бусад хуулийг чанд баримтлан ард түмнийхээ тусын тулд, иргэний байр сууриас төрийн ашиг сонирхолд захирагдан ажиллана.	2. Монгол Улсын төрийн жинхэнэ албан хаагч нь Монгол Улсын харьяат иргэн байх бөгөөд Ундсэн хууль, бусад хуулийг чанд баримтлан ард түмнийхээ тусын тулд, иргэний ашиг сонирхолд захирагдан ажиллана.	2. Монгол Улсын төрийн жинхэнэ албан хаагч Монгол Улсын иргэн байх бөгөөд Их Ундсэн хууль, бусад хуулийг чанд баримтлан ард түмнийхээ тусын тулд, иргэний ёсоор төрийн ашиг сонирхолд захирагдан ажиллана.	2. Монгол Улсын төрийн жинхэнэ албан хаагч Монгол Улсын иргэн байх бөгөөд Ундсэн хууль, бусад хуулийг чанд баримтлан ард түмнийхээ тусын тулд, иргэний ёсоор төрийн ашиг сонирхолд захирагдан ажиллана.
	3. Зэвсэгт хүчин, улсын аюулгүй байдлыг хангах болон цагдаагийн байгууллагын ажилтан зэрэг төрийн зарим төрлийн албан хаагч намын гишүүн байх явдлыг хуулиар хязгаарлаж болно.	3. Зэвсэгт хүчин, улсын аюулгүй байдлыг хангах болон цагдаагийн байгууллагын ажилтан зэрэг төрийн зарим төрлийн албан хаагч намын гишүүн байх явдлыг хуулиар хязгаарлаж болно.	3. Зэвсэгт хүчин, улсын аюулгүй байдлыг хангах болон цагдаагийн байгууллагын ажилтан зэрэг төрийн зарим төрлийн албан хаагч намын гишүүн байх явдлыг хуулиар хязгаарлаж болно.	
Шүүгч, цэргийн жинхэнэ албанд мэргэшсэн албан хаагч, цагдаагийн болон дипломат ажилтан зэрэг төрийн зарим төрлийн албан хаагч намын байх явдлыг хуулиар хязгаарлаж болно.	4. Шүүгч, цэргийн жинхэнэ албанд байгаа мэргэшсэн албан хаагч, цагдаагийн болон дипломат ажилтан зэрэг төрийн зарим төрлийн албан хаагч намын гишүүн байх явдлыг хуулиар хязгаарлаж болно.			
Төрийн албан газрын /эрдэм шинжилгээний болон гүйцэтгэх, туслах зэрэг хөдөлмөрийн ажиллагаас бусад/ албан тушаалд алба хашигчдыг мэргэшил дэдлагын талаар шалгаруулах журмаар хугацаагүй авч ажиллуулах бөгөөд уул албан тушаалд авах, үргэлжлэн ажиллах нөхцөл, баталгааг Төрийн—албан хаагчийн—тухай хуулиар тогтооно.	5. Төрийн албан газрын албан тушаалд /эрдэм шинжилгээний болон гүйцэтгэх, туслах зэрэг хөдөлмөрийн ажиллагаас бусад/ алба хашигчдыг мэргэшил дэдлагын талаар шалгаруулах журмаар хугацаагүй авч ажиллуулах бөгөөд уул албан тушаалд авах, үргэлжлэн ажиллах нөхцөл, баталгааг Төрийн—албан хаагчийн—тухай хуулиар тогтооно.	4. Төрийн албан хаагчийн ажиллах нөхцөл, баталгааг хуулиар тогтооно.	4. Төрийн албан хаагчийн ажиллах нөхцөл, баталгааг хуулиар тогтооно.	3. Төрийн албан хаагчийн ажиллах нөхцөл, баталгааг хуулиар тогтооно.
IV. Шүүх эрх мэдэл	ДӨРӨВ. Шүүх эрх мэдэл	ДӨРӨВ.ШҮҮХ ЭРХ МЭДЭЛ /ЗАСАГ/	ДӨРӨВ. Шүүх эрх мэдэл	ДӨРӨВ. Шүүх эрх мэдэл
50 дугаар зүйл Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.	ТАВИН ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх—Их цаазын—хөндөгдөлтэй	Дөчин долдугаар зүйл 1. Монгол улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.	Дөчин долдугаар зүйл 1. Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.	Дөчин долдугаар зүйл 1. Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.

Шүүхийг зөвхөн хуулийн дагуу байгуулна.	маргааныг хянан шийдвэрлэх эрхийг Их цаазын цэц тус тус хэрэгжүүлнэ.	Хуулийн төслийн 54-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.
Ямар ч нөхцөлд хуулиас шүүх байгуулах хийгээд шүүх эрх мэдлийг шүүхээс өөр байгууллага эрхлэн хэрэгжүүлэхийг хориглоно.	2. Ямар ч нөхцөлд хуулиас гадуур шүүх байгуулах хийгээд шүүх эрх мэдлийг шүүхээс өөр байгууллага эрхлэн хэрэгжүүлэхийг хориглоно.	Хуулийн төслийн 54-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	2. Ямар ч нөхцөлд хуулиас гадуур шүүх байгуулах, шүүх эрх мэдлийг өөр байгууллага эрхлэн хэрэгжүүлэхийг хориглоно.
Хуулийн төслийн 50-р зүйлийн 2 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 54-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 54-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	3. Шүүхийг зөвхөн Үндсэн хууль, бусад хуулийн дагуу байгуулна.
Шүүхийг зөвхөн хуулийн дагуу байгуулна	Шүүхийг зөвхөн хуулийн дагуу байгуулна	ТАВИН ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ	Дөчин наймдугаар зүйл	Дөчин наймдугаар зүйл	Дөчин наймдугаар зүйл
Монгол улсын Шүүхийн төгтөлцоо нь Улсын дээд шүүх, аймаг, нийслэлийн шүүх, хошууны шүүхээс бүрдэнэ.	1. Мөнгөл—үлсын Шүүхийн үндсэн тогтолцоо нь Улсын дээд шүүх, аймаг, нийслэлийн шүүх, хошууны шүүхээс бүрдэх бөгөөд	Хуулийн төслийн 54-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	1. Шүүхийн үндсэн тогтолцоо 1X цаазын цэц, Улсын дээд шүүх, аймаг, нийслэлийн шүүх, хошуу хорооны шүүхээс бүрдэх бөгөөд
Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	шүүхийг шүүн таслах ажлын төрлөөр дагнан байгуулж болно.	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	эрүү, иргэн, захиргааны зэрэг шүүн таслах ажлын төрлөөр шүүхийг дагнан байгуулж болно. Дагнасан шүүхийн үйл ажиллагаа, шийдвэр нь Улсын дээд шүүхийн хяналтаас гадуур байж болохгүй.
Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	эрүү, иргэн, захиргааны зэрэг шүүн таслах ажлын төрлөөр шүүхийг дагнан байгуулж болно. Дагнасан шүүхийн үйл ажиллагаа, шийдвэр нь Улсын дээд шүүхийн хяналтаас гадуур байж болохгүй.
Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	2. Орон нутаг дахь шүүхийг бүсчилэн байгуулж болно.
Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн 48-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт тусгагдсан байна.
Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.
Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна:	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 51-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 47-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	2. Шүүхийн зохион байгуулалт.

зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтоож-эхийгүүнэ.	байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.	байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.	байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.	үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.
52 дугаар зүйл Шүүгч хараат биш байж, гагцхүү хуульд захирагдана.	ТАВИН ТАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Шүүгч хараат биш байж, гагцхүү хуульд захирагдана.	4. Шүүгчдэд улсын төсвөөс санхүүжнэ. Шүүхийн төсвийн хэмжээг өмнөх төсвийн жилийнхээс нь бууруулж болохгүй.	4. Шүүх улсын төсвөөс санхүүжинэ. Шүүх үйл ажиллагаагаа явуулах эдийн засгийн баталгааг төр хангана.	3. Шүүх улсын төсвөөс санхүүжинэ. Шүүх үйл ажиллагаагаа явуулах эдийн засгийн баталгааг төр хангана.
Шүүгчдийн хараат биш байж баталгаа бол Улсын Ерөнхийлөгч мөн. Шүүгчдийн хараат даасан байдлыг хамгаалан Ерөнхийлөгчийн дэргэд Шүүхийн ерөнхий зөвлөл ажиллана.	2. Шүүгчдийн хараат биш, бие даасан байдлыг хангах, хууль хамгаалах байгууллагуудын үйл-ажиллагааг зохихуулах зорилгоор Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл ажиллана.	3. Шүүгчдийн хараат биш байдал, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөл ажиллана.	3. Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөл ажиллана.	3. Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөл ажиллана.
Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл тэргүүлнэ.	3. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийг Их цаазын цэцийн Ерөнхий цэц тэргүүлнэ.	4. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь шүүх, шүүгчдийн шүүн таслах үйл ажиллагаанд оролцож болохгүй бөгөөд гагцхүү шүүгчдийг шилж олох, эрх ашгийг нь хамгаалах, шүүхийн бие даан ажиллах жөрөнөг, санхүүгийн-бөхөн шаардлагатай бусад нөхцөлөөр хангахтай холбогдсон үүргийг биелүүлнэ.	4. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүх, шүүгчийн шүүн таслах ажиллагаанд оролцохгүйгээр, гагцхүү хууль-даас шүүгчийг шилж олох, эрх ашгийг нь хамгаалах зэрэг шүүх бие даан ажиллах шаардлагатай нөхцөлөөр хангахтай холбогдсон үүргийг биелүүлнэ.	4. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүх, шүүгчийн шүүн таслах ажиллагаанд оролцохгүйгээр, гагцхүү хууль-даас шүүгчийг шилж олох, эрх ашгийг нь хамгаалах зэрэг шүүхийг бие даан ажиллах нөхцөлөөр хангахтай холбогдсон үүргийг биелүүлнэ.
Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл тэргүүлнэ.	5. Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь	5. Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь	5. Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь	5. Шүүхийн Ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь

		ерөнхий прокурор, Улсын Их Хурлын хууль зүйн асуудал эрхэлсэн хорооны нэг гишүүн, Хууль зүйн сайд, Сангийн сайд, Ерөнхийлөгчийн хуулийн зөвлөх, хуульчдын байгууллагаас нэр дэвшүүлж илгээсэн хоёр шүүгч, хоёр хуульчаас бүрэлдэнэ. Ерөнхий зөвлөлийн дарга нь Үндсэн хуулийн шүүхийн ерөнхий шүүгч, орлогч дарга нь Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч буюу Улсын ерөнхий прокурор байна. Бүрэлдэхүүнийг Ерөнхийлөгч батална.	ерөнхий прокурор, Улсын Их Хурлын хууль зүйн асуудал эрхэлсэн хорооны нэг гишүүн, Хууль зүйн сайд, Сангийн сайд, Ерөнхийлөгчийн хуулийн зөвлөх, хуульчдын байгууллагаас нэр дэвшүүлж илгээсэн хоёр шүүгч, хоёр хуульчаас бүрэлдэнэ. Ерөнхий зөвлөлийн дарга нь Үндсэн хуулийн шүүхийн ерөнхий шүүгч, орлогч дарга нь Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч буюу Улсын ерөнхий прокурор байна. Бүрэлдэхүүнийг Ерөнхийлөгч батална.	5. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	5. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.
Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн эрх, үүргийг хуулиар тогтооно.	4. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн эрх, үүргийг хуулиар тогтооно	6. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Үндсэн хууль-д нийцүүлэн хуулиар тогтооно.	6. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Үндсэн хууль-д нийцүүлэн хуулиар тогтооно.	5. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	5. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.
				2. Монгол улсын Дээд шүүх	
		Тавин дөрөвдүгээр зүйл	Тавин дөрөвдүгээр зүйл	Тавин дөрөвдүгээр зүйл	Тавьдугаар зүйл
		1. Улсын Дээд шүүх нь шүүхийн дээд байгууллага мөн бөгөөд дор дүрдсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:	1. Улсын Дээд шүүх нь шүүхийн дээд байгууллага мөн бөгөөд дор дүрдсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:	1. Монгол Улсын дээд шүүх бол шүүхийн дээд байгууллага мөн бөгөөд дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:	1. Монгол Улсын дээд шүүх бол шүүхийн дээд байгууллага мөн бөгөөд дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:
		1/ хуулиар харьяалуулсан эрүүгийн хэрэг, иргэний маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэх;	1/ хуулиар харьяалуулсан эрүүгийн хэрэг, иргэний маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэх;	1/ хуулиар харьяалуулсан эрүүгийн хэрэг, эрх зүйн маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэх;	1/ хуулиар харьяалуулсан эрүүгийн хэрэг, эрх зүйн маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэх;
		2/ доод шатны шүүхүүдийн шийдвэрийг давж заалдах болон хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэх;	2/ доод шатны шүүхүүдийн шийдвэрийг давж заалдах болон хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэх;	2/ давж заалдах болон хяналтын журмаар доод шатны шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх;	2/ давж заалдах болон хяналтын журмаар доод шатны шүүхийн шийдвэрийг хянан үзэх;
		3/ хууль, түүнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах талаар Үндсэн хуулийн шүүх болон Улсын ерөнхий прокуророос шилжүүлсэн асуудлыг хянан шийдвэрлэх;	3/ хууль, түүнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах талаар Их цаазын цэц, Улсын ерөнхий прокуророос шилжүүлсэн асуудлыг хянан шийдвэрлэх;	3/ хууль, түүнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах талаар Үндсэн хуулийн цэц, Улсын ерөнхий прокуророос шилжүүлсэн асуудлыг хянан шийдвэрлэх;	3/ хууль, түүнд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах талаар Үндсэн хуулийн цэц, Улсын ерөнхий прокуророос шилжүүлсэн асуудлыг хянан шийдвэрлэх;
		4/ хуулиар эрх олгосон бусад асуудлыг шийдвэрлэх;	4/ хуулиар эрх олгосон бусад асуудлыг шийдвэрлэх;	4/ хуулиар эрх олгосон бусад асуудлыг шийдвэрлэх.	4/ хуулиар эрх олгосон бусад асуудлыг шийдвэрлэх.
		5/ Үндсэн хуулиас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар албан ёсны	5/ Үндсэн хуулиас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар албан ёсны	5/ Их цазаас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар албан ёсны	4/ Үндсэн хуулиас бусад хуулийг зөв хэрэглэх талаар албан ёсны

		тайлбар, удирдамж гаргах.	тайлбар гаргах.	тайлбар гаргах.
		2. Улсын дээд шүүхийн эцсийн шийдвэр нь шүүхийн эцсийн шийдвэр байх бөгөөд түүнийг бүх шүүх, бусад бүх шүүх, бусад этгээд заавал биелүүлнэ. Хэрэв дээд шүүхийн шийдвэр хуульд харшилбал түүнийг дээд шүүх өөрөө хүчингүй болгоно. Улсын дээд шүүхийн тайлбар хуульд харшилбал хуулийг дагаж биелүүлнэ.	2. Улсын дээд шүүхийн эцсийн шийдвэр байх бөгөөд түүнийг бүх шүүх, бусад этгээд заавал биелүүлнэ. Хэрэв дээд шүүхийн шийдвэр хуульд харшилбал түүнийг дээд шүүх өөрөө хүчингүй болгоно. Улсын дээд шүүхийн тайлбар хуульд харшилбал хуулийг дагаж биелүүлнэ.	2. Улсын дээд шүүхийн шийдвэр байх бөгөөд түүнийг бүх шүүх, бусад этгээд заавал биелүүлнэ. Хэрэв дээд шүүхийн шийдвэр хуульд харшилбал түүнийг дээд шүүх өөрөө хүчингүй болгоно. Улсын дээд шүүхийн тайлбар хуульд харшилбал хуулийг дагаж биелүүлнэ.
		3. Дээд шүүх болон бусад шүүх нь <u>хуульд</u> нийцээгүй хуулийг хэрэглэх эрхгүй.	3. Дээд шүүх, бусад шүүх нь <u>Их Цааз</u> нийцээгүй <u>бүрх</u> нийтлээгүй хуулийг хэрэглэх эрхгүй.	3. <u>Улсын</u> дээд шүүх, бусад шүүх нь <u>Үндсэн хуульд</u> нийцээгүй, <u>албан ёсоор</u> нийтлээгүй хуулийг хэрэглэх эрхгүй.
53 дугаар зүйл		ТАВИН ЗУРГААДУГААР ЗҮЙЛ	Тавин тавдугаар зүйл	Тавин нэгдүгээр зүйл
Улсын дээд шүүх нь Ерөнхий шүүгч, шүүгчдээс бүрдэнэ.	1. Улсын дээд шүүх нь Ерөнхий шүүгч, шүүгчдээс бүрдэнэ.	1. Улсын дээд шүүх нь Ерөнхий шүүгч, шүүгчдээс бүрдэнэ.	1. Улсын дээд шүүх Ерөнхий шүүгч, шүүгчдээс бүрдэнэ.	1. Улсын дээд шүүх Ерөнхий шүүгч, шүүгчдээс бүрдэнэ.
Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч болон шүүгчдийг Улсын Их Хурал танилцуулан зөвшөөрөлсөнөөр Ерөнхийлөгч <u>12 жил</u> ийн хугацаагаар томилно.	2. Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч болон шүүгчдийг Улсын Их Хурал танилцуулан зөвшөөрөлсөнөөр Ерөнхийлөгч <u>12 жил</u> ийн хугацаагаар томилно.	2. Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч болон шүүгчдийг Улсын Их Хурал танилцуулан зөвшөөрөлсөнөөр, бусад шүүхийн шүүгчдийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн санал тус тус Ерөнхийлөгч томилно.	2. Шүүхийн Ерөнхий зөвлөлөөс Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч, бусад шүүгчдийг Улсын Их Хурал танилцуулан зөвшөөрөлсөнөөр, бусад шүүхийн шүүгчдийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн санал тус тус Ерөнхийлөгч томилно.	2. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс Улсын дээд шүүхийн шүүгчдийг Улсын Их Хурал танилцуулан зөвшөөрөлсөнөөр, бусад шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн санал болгосноор тус тус Ерөнхийлөгч томилно.
3. Улсын Дээд шүүхийн шүүгчээр хууль зүйн дээд боловсролтой, шүүх таслах ажлын дэдлэг бүхий 30 нас хүрсэн, Монгол Улсын иргэнийг томилж болно.	3. Улсын Дээд шүүхийн шүүгчээр хууль зүйн дээд боловсролтой, 10-аас доошгүй жил <u>шүүх таслах ажлын дэдлэг бүхий 30 нас хүрсэн</u> , Монгол Улсын иргэнийг томилж болно.	3. Улсын Дээд шүүхийн шүүгчээр хууль зүйн дээд боловсролтой, 3-аас доошгүй жил <u>хууль</u> <u>хамгаалах байгууллагад</u> мэргэжлээрээ ажилласан, 25 нас хүрсэн, Монгол улсын иргэнийг томилж болно.	3. Хууль зүйн дээд боловсролтой, мэргэжлээрээ арваас доошгүй жил ажилласан, Монгол Улсын 35 нас хүрсэн Мөнгөн-улын иргэнийг Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр хууль зүйн дээд боловсролтой, гурваас доошгүй жил мэргэжлээрээ ажилласан, 25 нас хүрсэн Монгол Улсын иргэнийг бусад шүүхийн шүүгчээр томилж болно.	3. Хууль зүйн дээд боловсролтой, мэргэжлээрээ арваас доошгүй жил ажилласан, Монгол Улсын гучин таван нас хүрсэн иргэнийг Улсын дээд шүүхийн шүүгчээр хууль зүйн дээд боловсролтой, гурваас доошгүй жил мэргэжлээрээ ажилласан, Монгол Улсын 25 нас хүрсэн иргэнийг бусад шүүхийн шүүгчээр томилж болно.
		4. Үндсэн хууль бөхөн шүүхийн	4. Их цааз, шүүхийн тухай	4. Үндсэн хууль, шүүхийн тухай

	Тухай хуульд заасан үндэслэлээр болон шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийн дагуу Ерөнхийлөгч огцруулах, хүсэлтээр нь чөлөөлөхөөс бусад тохиолдолд аль ч шатны шүүхийн шүүгчийг огцруулах, өөрийн нь зөвшөөрөлгүйгээр өөр ажилд тогтоосон цалинг нь бууруулахыг хориглоно.	хуульд заасан үндэслэл, шүүхийн хүчин төгөлдөр шийдвэрийн дагуу огцруулах, эсхүл хүсэлтээр нь чөлөөлөхөөс бусад тохиолдолд аль ч шатны шүүхийн шүүгчийг огцруулахыг хориглоно.
Аймаг, нийслэл, хошууны нутгийн бусад шүүхийн шүүгчдийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөр хянан хэлэлцэж шалгаруулан санал болгосноор Ерөнхийлөгч 10 жилийн хугацаагаар томилно.	4. Аймаг, нийслэл, хошууны болон нутгийн бусад шүүхийн шүүгчдийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөр хянан хэлэлцэж шалгаруулан санал болгосноор Ерөнхийлөгч 10 жилийн хугацаагаар томилно.	
Эдгээр шүүгчийн үйл ажиллагаа, мэргэжлийн түвшинг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл 5 жилд нэг удаа хүн бүр дээр хэлэлцэж үргэлжлүүлэн ажиллах эсэх талаар дүгнэлт гаргана.	5. Улсын дээд шүүхийн шүүгчдээс бусад шүүгчийн үйл ажиллагаа, мэргэжлийн түвшинг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл 5 жилд нэг удаа хүн бүр дээр хэлэлцэж үргэлжлүүлэн ажиллах эсэх талаар дүгнэлт гаргана.	
54 дүгээр зүйл Бүх шатны шүүхэд хэрэг, маргааныг хамтын зарчмаар хянан хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. Хэрэг, маргааныг хамтран шийдвэрлэхэд иргэдийн төлөөлөгчдийг таслах эрхтэйгээр оролцуулна. Тэдгээрийг хувийн зан байдал, боловсрол, мэргэжлээр нь шалгаруулан хуульд заасан журмаар баталсан нэрийн жагсаалтын дагуу таслах эрхтэйгээр оролцуулна.	ТАВИН ДОЛДУГААР ЗҮЙЛ 1. Бүх шатны шүүхэд хэрэг, маргааныг хамтын зарчмаар хянан хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. 2. Шүүхэд хэрэг, маргааныг хамтран шийдвэрлэхэд иргэдийн Төлөөлөгчдийг тэдний хувийн зан байдал, боловсрол, мэргэжлээр нь шалгаруулан хуульд заасан журмаар баталсан нэрийн жагсаалтын дагуу таслах эрхтэйгээр оролцуулна.	ТАВИН ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ 1. Бүх шатны шүүх хэрэг, маргааныг хамтын зарчмаар хянан хэлэлцэж шийдвэрлэнэ. 2. Анхан шатны шүүх хэрэг, маргааныг хамтран шийдвэрлэхэд иргэдийн Төлөөлөгчдийг хувийн зан байдал, боловсрол, мэргэжлээр нь шалгаруулан хуульд заасан журмаар баталсан нэрийн жагсаалтын дагуу таслах эрхтэйгээр оролцуулна.
55 дугаар зүйл Хуульд тусгайлан зүйлчилж заасан зарим хэргийг шүүгч дангаар хянан шийдвэрлэж болно.	3. Хуульд тусгайлан зүйлчилж заасан зарим хэргийг шүүгч дангаар хянан шийдвэрлэж болно.	3. Хуульд тусгайлан зүйлчилж заасан зарим хэргийг шүүгч дангаар хянан шийдвэрлэж болно.
	ТАВИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ 1. Шүүн таслах ажиллагааг	ТАВИН ДОЛДУГААР ЗҮЙЛ 1. Шүүн таслах ажиллагааг

хэлээр явуулна. Монгол хэл мэдэхгүй хүнд хэргийн баримт сэлтийг хэлмэрчлүүлэн бүрэн танилцуулах бөгөөд бас шүүн таслах хурал дээр эх хэлээр нь уг хэлэх эрх олгоно.	монгол хэлээр явуулна. 2. Монгол хэл мэдэхгүй хүнд хэргийн баримт сэлтийг хэлмэрчлүүлэн бүрэн танилцуулах, шүүн таслах хурал дээр эх хэлээр нь уг хэлэх эрх олгоно.	монгол хэлээр явуулна. 2. Монгол хэл мэдэхгүй хүнд хэргийн баримт сэлтийг хэлмэрчлүүлэн бүрэн танилцуулах бөгөөд бас шүүн таслах хурал дээр эх хэлээр нь уг хэлэх эрх олгоно.	монгол хэлээр явуулна. 2. Монгол хэл мэдэхгүй хүнд хэргийн баримт сэлтийг хэлмэрчлүүлэн бүрэн танилцуулах бөгөөд бас шүүн таслах хурал дээр эх хэлээр нь уг хэлэх эрх олгоно.	монгол хэлээр явуулна. 2. Монгол хэл мэдэхгүй хүнд хэргийн баримт сэлтийг хэлмэрчлүүлэн бүрэн танилцуулах бөгөөд бас шүүн таслах хурал дээр эх хэлээр нь уг хэлэх эрх олгоно.	монгол хэлээр явуулна. 2. Монгол хэл мэдэхгүй хүнд хэргийн баримт сэлтийг хэлмэрчлүүлэн бүрэн танилцуулах бөгөөд бас шүүн таслах хурал дээр эх хэлээр нь уг хэлэх эрх олгоно.
56 дугаар зүйл Шүүх хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд шүүх хэргийг ил таслан шийдвэрлэнэ.	ТАВИН ЕСДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Шүүх хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд шүүх хэргийг ил таслан шийдвэрлэнэ.	ТАВИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ 1. Шүүх хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд хэргийг ил таслан шийдвэрлэнэ.	ТАВИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ 1. Шүүх хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд хэргийг ил таслан шийдвэрлэнэ.	ТАВИН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ Шүүх хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд хэргийг ил таслан шийдвэрлэнэ.	ТАВИН ДӨРӨВДҮГЭЭР ЗҮЙЛ Хуульд тусгайлан зааснаас бусад тохиолдолд шүүх хэргийг ил таслан шийдвэрлэнэ.
		2. Улсын аюулгүй байдлад хор хохирол учруулах, хуулиар хамгаалсан нууц задруулах, иргэдийн зан суртахуунд ноцтой харшлах зэрэг зарим хэргийг хаалттай таслахаар хуульд зааж болох боловч үндсэн хуулийн болон хүний салшгүй эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэргийг заавал нээлттэй тасална.			
57 дугаар зүйл Хэрэгтэн өөрийгөө өмгөөлөх эрхтэй бөгөөд энэ эрхээ эдлэхэд нь хэрэгтэний хүсэлтээр буюу хуульд тусгайлан зааснаар хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа заавал үзүүлнэ.	ЖАР ДУГААР ЗҮЙЛ 1. Хэрэгтэн өөрийгөө өмгөөлөх эрхтэй бөгөөд энэ эрхээ эдлэхэд нь хэрэгтэний хүсэлтээр буюу хуульд тусгайлан зааснаар хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа заавал үзүүлнэ.	ТАВИН ЕС ДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Хэрэгтэн өөрийгөө өмгөөлөх эрхтэй. 2. Хэрэгтэнд энэ эрхээ эдлэхэд нь түүний хүсэлтээр буюу хуульд тусгайлан зааснаар хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа үзүүлнэ.	ТАВИН ЕСДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Шүүгдэгч өөрийгөө өмгөөлөх эрхтэй. 2. Шүүгдэгчид энэ эрхээ эдлэхэд нь түүний хүсэлтээр буюу хуульд тусгайлан зааснаар хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа үзүүлнэ.	ТАВИН ТАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Шүүгдэгч өөрийгөө өмгөөлөх эрхтэй. 2. Шүүгдэгчид энэ эрхээ эдлэхэд хүсэлтээр нь буюу хуульд зааснаар хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа үзүүлнэ.	ТАВИН ТАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Шүүгдэгч өөрийгөө өмгөөлөх эрхтэй. 2. Шүүгдэгчид энэ эрхээ эдлэхэд хүсэлтээр нь буюу хуульд зааснаар хууль зүйн мэргэжлийн туслалцаа үзүүлнэ.
58 дугаар зүйл Хууль сахиулагч нь хэргийг мөрдөн байцаах, ял эдлүүлэх үйл ажиллагаанд болон нийгэм, иргэдийн эрх, ашиг сонирхлыг зөрчихөөс сэргийлэн хамгаалах зорилгоор хуулийг нэг мөр сахин биелүүлж байгаад төрийн хяналт тавина.	ЖАРАН НЭГДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Хууль сахиулагч нь хэргийг мөрдөн байцаах, ял эдлүүлэх үйл ажиллагаанд болон нийгэм, иргэдийн эрх, ашиг сонирхлыг зөрчихөөс сэргийлэн хамгаалах зорилгоор хуулийг нэг мөр сахин биелүүлж байгаад төрийн хяналт тавина.	Жардугаар зүйл 1. МОНГОЛ-УЛСЫН прокурорын байгууллага нь нийгэм, иргэдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчихөөс сэргийлэн хамгаалах зорилгоор хуулийг нэг мөр хэрэглэж байгаад хяналт тавих төрийн байгууллага мөн.	Жардугаар зүйл 1. МОНГОЛ-УЛСЫН прокурорын байгууллага нь нийгэм, иргэдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчихөөс сэргийлэн хамгаалах зорилгоор хуулийг нэг мөр хэрэглэж байгаад хяналт тавих төрийн байгууллага мөн.	Жардугаар зүйл 1. МОНГОЛ-УЛСЫН прокурорын байгууллага нь нийгэм, иргэдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчихөөс сэргийлэн хамгаалах зорилгоор хуулийг нэг мөр хэрэглэж байгаад хяналт тавих төрийн байгууллага мөн.	Жардугаар зүйл 1. МОНГОЛ-УЛСЫН прокурорын байгууллага нь нийгэм, иргэдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчихөөс сэргийлэн хамгаалах зорилгоор хуулийг нэг мөр хэрэглэж байгаад хяналт тавих төрийн байгууллага мөн.
Хууль сахиулагч нь шүүх хуралд төрийн өмнөөс яллах үүргийг гүйцэтгэнэ.	Хууль сахиулагч нь шүүх хуралд төрийн өмнөөс яллах үүргийг гүйцэтгэнэ.	Хууль сахиулагч нь шүүх хуралд төрийн өмнөөс яллах үүргийг гүйцэтгэнэ.	Хууль сахиулагч нь шүүх хуралд төрийн өмнөөс яллах үүргийг гүйцэтгэнэ.	Хууль сахиулагч нь шүүх хуралд төрийн өмнөөс яллах үүргийг гүйцэтгэнэ.	Хууль сахиулагч нь шүүх хуралд төрийн өмнөөс яллах үүргийг гүйцэтгэнэ.

		2. Монгол улсын прокурорын байгууллага хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, ял эдлүүлэх ажиллагаанд хяналт тавьж, шүүх хуралдаанд төрийн нэрийн өмнөөс оролцоно.	1. Прокурор хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, ял эдлүүлэх ажиллагаанд хяналт тавьж, шүүх хуралдаанд төрийн нэрийн өмнөөс оролцоно.	
		3. Монгол улсын прокурорын байгууллага нь хяналтын үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хууль ёсыг чанд сахих, хараат биш байх, зохион байгуулалтын хувьд нэгдмэл байх, зөвхөн дээд шатныхаа прокурорт захирагдах зарчмыг баримтална.		
Улсын Ерөнхий сахиулагчийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн зөвшөөрснөөр Ерөнхийлөгч зөвшилцөн 6 жилийн хугацаатайгаар томилно.	3. Улсын Ерөнхий хууль сахиулагчийг Монгол улсын Ерөнхийлөгч, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлтэй зөвшилцснөөр 6 жилийн хугацаатайгаар томилно.	4. Прокурорын байгууллагыг Улсын Ерөнхий прокурор тэргүүлэх бөгөөд түүнийг Ерөнхийлөгчийн саналаар Улсын Их Хурал, Ерөнхий прокурорын орлогч нарцыг Ерөнхийлөгч, дээд шатны саналаар Ерөнхийлөгч, дээд шатны прокурорыг Улсын Ерөнхийлөгч, дээд шатны прокурор тус тус 6 жилийн хугацаагаар томилно.	2. Улсын Ерөнхий прокурорыг Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор Улсын Их Хурал, Ерөнхий прокурорын орлогч нарцыг түүний саналаар Ерөнхийлөгч, дээд шатны прокурорыг Улсын Ерөнхийлөгч, дээд шатны прокурор тус тус 6 жилийн хугацаагаар томилно.	2. Улсын ерөнхий прокурор, түүний орлогч нарыг Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн Ерөнхийлөгч 6 жилийн хугацаагаар томилно.
Хууль сахиулах газрын зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны зарчим, журмыг хуулиар тогтооно.	4. Хууль сахиулах газрын зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны зарчим, журмыг хуулиар тогтооно.	5. Монгол улсын прокурорын байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.	3. Монгол Улсын прокурорын байгууллагын тогтолцоо, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.	3. Монгол Улсын прокурорын байгууллагын тогтолцоо, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.
Дөрөвдүгээр бүлэг	Дөрөвдүгээр бүлэг	Дөрөвдүгээр бүлэг	Дөрөвдүгээр бүлэг	Дөрөвдүгээр бүлэг
МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГААНЫ НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГА	МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГААНЫ НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГА	МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГААНЫ НЭГЖ ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГА	МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГААНЫ НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГА	МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА, НУТАГ ДЭВСГЭРИЙН НЭГЖ, ТҮҮНИЙ УДИРДЛАГА
59 дүгээр зүйл	ЖАРАН ЗУРГАДУГААР ЗҮЙЛ	ЖАРАН нэгдүгээр зүйл	Жаран нэгдүгээр зүйл	Тавин долдугаар зүйл
Монгол Улсын нутаг дэвсгэр нь засаг захиргааны хувьд аймаг, нийслэлд, аймаг нь хошуудад, хошуу нь хороодод нийслэл нь хороонд хуваагдана.	1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр нь засаг захиргааны хувьд аймаг, нийслэлд, аймаг нь хошуудад, хошуу нь хороодод нийслэл нь хороонд хуваагдана.	1. Монгол улсын нутаг дэвсгэр нь засаг захиргааны хувьд аймаг, нийслэлд, аймаг нь хошуудад, хошуу нь багт, нийслэл нь хороодод, хороод нь хоринд хуваагдана.	1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр нь засаг захиргааны хувьд аймаг, нийслэлд, аймаг нь хошуунд, хошуу нь багт, нийслэл нь хороонд, хороод нь хоринд хуваагдана.	1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр засаг захиргааны хувьд аймаг, нийслэлд, аймаг нь суманд, сум нь багт, нийслэл нь дүүрэгт, дүүрэг нь хороонд хуваагдана.
		2. Засаг захиргааны нэгжийн	2. Засаг захиргааны нэгжийн	

		нутаг дэвсгэр дэх хот, тосгоныг тухайн нэгжийн төв буюу эсвэл хүн амын төвлөрсөн суурин гэж тооцно.	нутаг дэвсгэр дэх хот, тосгоныг тухайн нэгжийн төв буюу эсвэл хүн амын төвлөрсөн суурин гэж үзнэ.		2. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх хот, тосгоны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.
					3. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг өөрчлөх асуудлыг эдийн засгийн бүтэц, хүн амын байршлыг харгалзан тухайн нутгийн Хурал, иргэдийн саналыг үндэслэн Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.
					Тавин наймдугаар зүйл
60 дугаар зүйл Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бол хуулиар тусгайлан олгосон чиг үүрэг, өөрийн удирдлага бүхий засаг захиргаа, эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор зохион байгуулалт мөн.	ЖАРАН ДОЛДУГААР ЗҮЙЛ 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бол хуулиар тусгайлан олгосон чиг үүрэг, өөрийн удирдлага бүхий засаг захиргаа, эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор зохион байгуулалт мөн.	Жаран хоёрдугаар зүйл 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бол хуулиар тусгайлан олгосон чиг үүрэг, өөрийн удирдлага, засаг захиргаа бүхий нутаг дэвсгэр-эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор мөн.	Жаран хоёрдугаар зүйл 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бол хуулиар тусгайлан олгосон чиг үүрэг, өөрийн удирдлага, засаг захиргаа бүхий нутаг дэвсгэр-эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор мөн.		1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүдэг бол хуулиар тусгайлан олгосон чиг үүрэг, өөрийн удирдлага бүхий засаг захиргаа, нутаг дэвсгэр, эдийн засаг, нийгмийн цогцолбор мөн.
Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бүр хилийн цэсээр тодорхойлсон нутаг дэвсгэр, бие даасан төсөв, өөрийн мэдлийн үйлдвэрийн газар, хүн амын ахуй, нийгэм, соёлын үйлчилгээний байгууллага, нэгжүүд, засаг захиргааны албан газруудтай байна.	Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бүр хилийн цэсээр тодорхойлсон нутаг дэвсгэр, бие даасан төсөв, өөрийн мэдлийн үйлдвэрийн газар, хүн амын ахуй, нийгэм, соёлын үйлчилгээний байгууллага, нэгжүүд, засаг захиргааны албан газруудтай байна.	Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бүр хилийн цэсээр тодорхойлсон нутаг дэвсгэр, бие даасан төсөв, өөрийн мэдлийн үйлдвэрийн газар, хүн амын ахуй, нийгэм, соёлын үйлчилгээний байгууллага, нэгжүүд, засаг захиргааны албан газруудтай байна.	Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо бүр хилийн цэсээр тодорхойлсон нутаг дэвсгэр, бие даасан төсөв, өөрийн мэдлийн үйлдвэрийн газар, хүн амын ахуй, нийгэм, соёлын үйлчилгээний байгууллага, нэгжүүд, засаг захиргааны албан газруудтай байна.		2. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн хилийн цэсийг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал, хорооны хилийн цэсийг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал батална.
61 дүгээр зүйл Монгол улсын засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага нь нутгийн өөрөө удирдах ёсыг төрийн удирдлагатай хослуулах үндсэн	ЖАРАН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага нь нутгийн өөрөө удирдах ёсыг төрийн удирдлагатай хослуулах үндсэн	Жаран гуравдугаар зүйл 1. Монгол улсын засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага нь нутгийн өөрөө удирдах ёсыг төрийн удирдлагатай хослуулах үндсэн	Жаран гуравдугаар зүйл 1. Монгол улсын засаг захиргаа-нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага нь нутгийн өөрөө удирдах ёсыг төрийн удирдлагатай хослуулах үндсэн		Тавин есдүгээр зүйл
					1. Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага нь нутгийн өөрөө удирдах ёсыг төрийн удирдлагатай хослуулах үндсэн

дээр зохион байгуулагдана.	дээр зохион байгуулагдана.	дээр зохион байгуулагдана.	дээр хэрэгжинэ.	дээр хэрэгжинэ.
		2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь аймаг, нийслэл, хошуу, хороонд тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, баг, хоринд тэдгээрийн иргэдийн Нийтийн хурал, тухайн Хурлын хуралдааны чөлөө цагт түүний Тэргүүлэгчид байна. Эдгээрийг цаашид нутгийн өөрөө удирдах байгууллага гэнэ.	2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага аймаг, нийслэл, хошуу, хороонд тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, баг, хоринд тэдгээрийн иргэдийн Нийтийн Хурал, тухайн Хурлын хуралдааны чөлөө цагт түүний Тэргүүлэгчид байна. Эдгээрийг цаашид нутгийн өөрөө удирдах байгууллага гэнэ.	2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, баг, хороонд иргэдийн Нийтийн Хурал, тухайн Хурлын хуралдааны чөлөө цагт түүний Тэргүүлэгчид мөн.
Хуулийн төслийн 63-р зүйлийн 3 дахь өгүүлбэрт тусгагдсан байна: Хурлын төлөөлөгчдийн тоо, сонгох, журмыг хуулиар тогтооно.	Хуулийн төслийн 70-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт тусгагдсан байна: Хурлын төлөөлөгчдийн тоо, сонгох, журмыг хуулиар тогтооно.	4. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины хурлын хуралдааны чөлөө цагт тэдгээрийн эрх, үргийг тухайн хурлаас сонгосон тэргүүлэгчид хэрэгжүүлнэ. Тэргүүлэгчид нь аймаг, нийслэлд дарга, дэд дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдээс, хошуу, хороо, баг хоринд дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдээс бүрдэнэ.	3. Хурлын төлөөлөгчдийн тоо, сонгох журмыг хуулиар тогтооно.	3. Аймаг, нийслэлийн Төлөөлөгчдийн Хурлыг дөрвөн жилийн хугацаагаар сонгоно. Эдгээр Хурлын болон сум, дүүргийн Хурлын төлөөлөгчдийн тоо, сонгох журмыг хуулиар тогтооно.
62 дугаар зүйл Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны өөрөө удирдах байгууллага нь тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурал байна.	ЖАРАН ЕСДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны өөрөө удирдах байгууллага нь тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурал байна.		4. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Хурлын хуралдааны чөлөө цагт эрх үргийг нь тухайн Хурлаас сонгогдсон тэргүүлэгчид хэрэгжүүлнэ. Тэргүүлэгчид нь аймаг, нийслэлд дарга, дэд дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдээс, хошуу, хороо, баг хоринд дарга, нарийн бичгийн дарга, гишүүдээс бүрдэнэ.	
63 дугаар зүйл Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурал нь гишүүдээс бүрдэнэ.	ДАЛ ДУГААР ЗҮЙЛ 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурал нь гишүүдээс бүрдэнэ.			
Хурлын гишүүнийг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны нутаг дэвсгэрт оршин суугаа сонгуулийн эрх бүхий иргэд нийтээр шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар				

гаргах 4 жилийн хугацаагаар сонгоно.	2. Хурлын төлөөлөгчдийн тоо, сонгох, журмыг хуулиар тогтооно.	Хуулийн төслийн 63-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Хуулийн төслийн 63-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.	Үндсэн хуулийн 59-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт тусгагдсан байна.
64 дүгээр зүйл Нутаг дэвсгэрийн төрийн удирдлагын буюу гүйцэтгэх эрх мэдлийг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Засаг дарга барьж хэрэгжүүлнэ.	ДАЛАН НЭГДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Нутаг дэвсгэрийн төрийн удирдлагын буюу гүйцэтгэх эрх мэдлийг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Засаг дарга барьж хэрэгжүүлнэ.	Жаран дөрөвдүгээр зүйл 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины нутаг дэвсгэрт төрийн удирдлагыг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Засаг дарга хэрэгжүүлнэ.	Жаран дөрөвдүгээр зүйл 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины нутаг дэвсгэрт төрийн удирдлагыг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Засаг дарга хэрэгжүүлнэ.	Жардугаар зүйл 1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүдэг, баг, хорооны нутаг дэвсгэрт төрийн удирдлагыг тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүдэг, баг, хорооны Засаг дарга хэрэгжүүлнэ.
Засаг даргыг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурлаас нэр дэвшүүлж, өмнөхний санднаар шалгаруулан улмаар аймаг, нийслэлийн Засаг даргыг Ерөнхий сайд, харин хошуу, хорооны Засаг даргыг харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тус тус батална.	2. Засаг даргыг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Хурлаас нэр дэвшүүлж, нийслэлийн Засаг даргыг Ерөнхий сайд, харин хошуу, хорооны Засаг даргыг харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тус тус батална.	2. Засаг даргыг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Хурлаас нэр дэвшүүлж, нийслэлийн Засаг даргыг Ерөнхий сайд, хошуу, хорооны Засаг даргыг харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, баг, хорины Засаг даргыг харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тус тус батална.	2. Засаг даргыг тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Хурлаас нэр дэвшүүлж, нийслэлийн Засаг даргыг Ерөнхий сайд, хошуу, хорооны Засаг даргыг харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, баг, хорины Засаг даргыг харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тус тус батална.	2. Засаг даргыг тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүдэг, баг, хорооны Хурлаас нэр дэвшүүлж, аймаг, нийслэлийн Засаг даргыг Ерөнхий сайд, сум, дүүдэгийн Засаг даргыг харьяалах аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, баг, хорооны Засаг даргыг харьяалах сум, дүүдэгийн Засаг дарга тус тус батална.
Засаг даргын бүрэн эрх ийнхүү батлагдсанаар эхлэх бөгөөд 4 жилийн хугацаатай байна.	3. Засаг даргын бүрэн эрх томилогдсоноор эхлэх бөгөөд 4 жилийн хугацаатай байна.	Засаг дарга тус тус 4 жилийг хугацаагаар томилно.	Засаг дарга тус тус 4 жилийг хугацаагаар томилно.	Засаг дарга тус тус дөрвөн жилийн хугацаагаар томилно.
Харин Ерөнхий сайд буюу аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тухайн нэгжийн Засаг дарга нь тухайн нэгжийн Засаг даргад нэр дэвшигчийг ёсоор болгон батлахаас татгалзвал дээр заасан журмаар дахин нэр дэвшүүлж шалгаруулан батлана. Энэ хугацаанд аймаг, нийслэлийн Засаг даргын үүргийг Ерөнхий сайдын томилсон төлөөний хошуу, хорооны Засаг даргыг зохих аймаг, нийслэлийн Засаг даргын томилсон төлөөний түшмэл гүйцэтгэнэ.	4. Ерөнхий сайд буюу аймаг, нийслэлийн Засаг дарга тухайн нэгжийн Засаг дарга нь тухайн нэгжийн Засаг даргад нэр дэвшигчийг ёсоор болгон батлахаас татгалзвал дээр заасан журмаар дахин нэр дэвшүүлж шалгаруулан батлана. Энэ хугацаанд аймаг, нийслэлийн Засаг даргын үүргийг Ерөнхий сайдын томилсон төлөөний хошуу, хорооны Засаг даргыг зохих аймаг, нийслэлийн Засаг даргын томилсон төлөөний түшмэл гүйцэтгэнэ.	3. Ерөнхий сайд буюу дээд шатны нэгжийн Засаг дарга тухайн нэгжийн Засаг даргад нэр дэвшигчийг ёсоор болгон батлахаас татгалзвал дээр заасан журмаар дахин нэр дэвшүүлж шалгаруулан батлана. Энэ хугацаанд аймаг, нийслэлийн Засаг даргын үүргийг Ерөнхий сайдын томилсон төлөөний хошуу, хорооны Засаг даргыг зохих аймаг, нийслэлийн Засаг даргын томилсон төлөөний түшмэл гүйцэтгэнэ.	3. Ерөнхий сайд буюу дээд шатны нэгжийн Засаг дарга тухайн нэгжийн Засаг даргад нэр дэвшигчийг ёсоор болгон батлахаас татгалзвал дээр заасан журмаар дахин нэр дэвшүүлж шалгаруулан батлана. Энэ хугацаанд аймаг, нийслэлийн Засаг даргын үүргийг Ерөнхий сайдын томилсон төлөөний хошуу, хорооны Засаг даргыг зохих аймаг, нийслэлийн Засаг даргын томилсон төлөөний түшмэл гүйцэтгэнэ.	3. Ерөнхий сайд буюу дээд шатны нэгжийн Засаг дарга тухайн нэгжийн Засаг даргад нэр дэвшигчийг ёсоор болгон батлахаас татгалзвал дээр заасан журмаар дахин нэр дэвшүүлж шалгаруулан батлана. Энэ хугацаанд аймаг, нийслэлийн Засаг даргын үүргийг Ерөнхий сайдын томилсон төлөөний хошуу, хорооны Засаг даргыг зохих аймаг, нийслэлийн Засаг даргын томилсон төлөөний түшмэл гүйцэтгэнэ.
65 дугаар зүйл Засаг дарга нь өөрийн Хурлын шийдвэрийг хэрэгжүүлэхийн хамт засаг даргын төлөөлөгчийн хувьд нутаг дэвсгэрийн	ДАЛАН ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ 1. Засаг дарга нь өөрийн Хурлын шийдвэрийг хэрэгжүүлэхийн хамт засаг даргын төлөөлөгчийн хувьд	Жаран тавдугаар зүйл 1. Засаг дарга нь тухайн Хурлын шийдвэрийг хэрэгжүүлэхийн хамт засаг даргын төлөөлөгчийн хувьд	Жаран тавдугаар зүйл 1. Засаг дарга тухайн Хурлын шийдвэрийг хэрэгжүүлэхийн хамт засаг даргын төлөөлөгчийн хувьд	Жаран нэгдүгээр зүйл 1. Засаг дарга тухайн Хурлын шийдвэрийг хэрэгжүүлэхийн хамт засаг даргын төлөөлөгчийн хувьд харьяа нутаг дэвсгэртээ

жэмжээнд төрийн хууль, Засгийн газрын шийдвэрийг хангах ажлыг зохион байгуулж, ажлаа тухайн Хурал болон Засгийн газар, харьяалах дээд шатны Засаг даргын өмнө хариуцан тайлагнана.	харьяа нутаг дэвсгэрийн төрийн хууль, Засгийн газрын шийдвэрийг хангах ажлыг зохион байгуулж, ажлаа тухайн Хурал болон Засгийн газар, харьяалах дээд шатны Засаг даргын өмнө хариуцан тайлагнана.	нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд төрийн хууль, Засгийн газар, харьяалах дээд шатныхаа захиргааны шийдвэрийн захиргааны хангах ажлыг гүйцэтгэлийг хангах ажлыг Засгийн газар, харьяалах дээд шатны Засаг даргын өмнө хариуцан тайлагнана.	төрийн хууль, Засгийн газар, харьяалах дээд шатныхаа захиргааны шийдвэрийн захиргааны хангах ажлыг гүйцэтгэлийг хангах ажлыг Засгийн газар, харьяалах дээд шатны Засаг даргын өмнө хариуцан тайлагнана.	хууль тогтоомж, Засгийн газар, харьяалах дээд шатныхаа байгууллагын шийдвэрийн гүйцэтгэлийг хангах ажлыг Засгийн газар, дээд шатны Засаг даргын өмнө хариуцна.
Засаг дарга нь тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурлын шийдвэрт хориг тавих эрхтэй.	Засаг дарга нь тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооныхаа Хурлын шийдвэрт хориг тавих эрхтэй.	2. Засаг дарга нь тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорооны Хурлын шийдвэрт хориг тавих эрхтэй.	2. Засаг дарга тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорооны Хурлын шийдвэрт хориг тавих эрхтэй.	2. Засаг дарга тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хорооны Хурлын шийдвэрт хориг тавих эрхтэй.
Хоригийг Хурал гишүүдийнхээ олонхийн саналаар няцаавал уул шийдвэр хүчин төгөлдөр болох боловч Засаг дарга түүнийг биелүүлэх боломжгүй гэж үзвэл огцрох хүсэлтээ Ерөнхий сайд буюу харьяалах аймгийн Засаг даргад гаргаж болно.	3. Засаг даргын тавьсан хоригийг Хурал төлөөлөгчдийн олонхийн саналаар няцаавал уул шийдвэр хүчин төгөлдөр болох боловч Засаг дарга түүнийг биелүүлэх боломжгүй гэж үзвэл огцрох хүсэлтээ Ерөнхий сайд буюу харьяалах аймгийн Засаг даргад гаргаж болно.	3. Засаг даргын тавьсан хоригийг Хурал төлөөлөгчдийн олонхийн саналаар няцаавал уул шийдвэр хүчин төгөлдөр болох боловч Засаг дарга түүнийг биелүүлэх боломжгүй гэж үзвэл огцрох хүсэлтээ Ерөнхий сайд буюу харьяалах аймгийн Засаг даргад гаргаж болно.	3. Засаг даргын тавьсан хоригийг Хурал төлөөлөгчдийн олонхийн саналаар няцаавал уул шийдвэр хүчин төгөлдөр болох боловч Засаг дарга түүнийг биелүүлэх боломжгүй гэж үзвэл огцрох хүсэлтээ Ерөнхий сайд буюу харьяалах аймгийн Засаг даргад гаргаж болно.	3. Тавьсан хоригийг нь Хурал өөрийн төлөөлөгчдийн олонхийн саналаар няцаасан нөхцөлд Засаг дарга уул шийдвэрийг биелүүлэх боломжгүй гэж үзвэл огцрох хүсэлтээ зохих Хурал, Ерөнхий сайд буюу харьяалах дээд шатны Засаг даргад гаргаж болно.
		4. Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Засаг даргын ажлын алба нь Тамгын газар мөн. Түүний бүтэц, орон тооны хязгаарыг Засгийн газар нэг бүрчлэн буюу нэг маягаар тогтооно.	4. Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Засаг даргын албан ажлаа хөтлөн явуулах байгууллага нь Тамгын газар мөн. Тамгын газрын бүтэц, орон тооны хязгаарыг Засгийн газар нэг бүрчлэн буюу нэг маягаар тогтооно.	4. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын ажлын алба нь тамгын газар мөн. Тамгын газрын бүтэц, орон тооны хязгаарыг Засгийн газар нэг бүрчлэн буюу нэг маягаар тогтооно.
66 дугаар зүйл	ДАЛАН ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ	Жаран зургадугаар зүйл	Жаран зургадугаар зүйл	Жаран хоёрдугаар зүйл
Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурал нь нутаг дэвсгэрийнхээ амьдралын бүх асуудлыг бие дааж шийдвэрлэхийн дотор дүрдсэн асуудлыг өөрийн хадгалж онцгой эрхэнд шийдвэрлэнэ:	1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны Хурал нь нутаг дэвсгэрийнхээ амьдралын бүх асуудлыг бие дааж шийдвэрлэхийн дотор дүрдсэн асуудлыг өөрийн хадгалж онцгой эрхэнд шийдвэрлэнэ:	1. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагууд тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорооны эдийн засаг, нийгмийн дотоод амьдралын буюу нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээний асуудлыг бие дааж шийдвэрлэхийн хамт улс, дээд шатны нэгжийн чанартай асуудлыг шийдвэрлэхэд хүн амыг зохион байгуулж оролцуулна.	1. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорооны эдийн засаг, нийгмийн дотоод амьдралын буюу нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээний асуудлыг бие дааж шийдвэрлэхийн хамт улс, дээд шатны нэгжийн чанартай асуудлыг шийдвэрлэхэд хүн амыг зохион байгуулж оролцуулна.	1. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хорооны нутаг дэвсгэрийн хэмжээний эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг бие дааж шийдвэрлэхийн хамт улс, дээд шатны нэгжийн чанартай асуудлыг шийдвэрлэхэд хүн амыг зохион байгуулж оролцуулна.
1) тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн чиглэл.	1) тухайн аймаг, нийслэл, хошуу, хорооны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн чиглэл.			

төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батална;	төсөв, түүний гүйцэтгэлийн тайланг батална;			
2) төрийн өмчид үндэслэн шууд харьяа үйлдвэрийн газар, байгууллагын үйл ажиллагааг удирдана;	2) төрийн өмчид үндэслэн шууд харьяа үйлдвэрийн газар, байгууллагын үйл ажиллагааг чиглүүлнэ;			
3) дээд шатны байгууллагын харьяа болон улсын чанартай үйлдвэрийн газар, байгууллага хууль хэрхэн биелүүлж байгааг харьяалал харгалзахгүйгээр хяналт тавьж шалгана;	3) дээд шатны байгууллагын харьяа болон улсын чанартай үйлдвэрийн газар, байгууллага хууль хэрхэн биелүүлж байгааг харьяалал харгалзахгүйгээр хяналт тавьж шалгана;			
4) тухайн нутаг дэвсгэр дэх иргэдийн хоршоолол, олон нийтийн байгууллагын үйл ажиллагааг хуулийн хүрээнд зохицуулна.	4) тухайн нутаг дэвсгэр дэх иргэдийн хоршоолол, олон нийтийн байгууллагын үйл ажиллагааг хуулийн хүрээнд зохицуулна.			
5) өөрийн харьяа захиргааны байгууллага албан тушаалтны үйл ажиллагаанд хяналт тавьж, тэдгээрийн тайланг хянан хэлэлцэнэ.				
	2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын эрх хэмжээг хуулиар тогтоох бөгөөд түүнд хамаарах асуудлыг дээд шатны нь байгууллага шийдвэрлэж болохгүй. Хэрэв нутаг дэвсгэрийн амьдралын тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх талаар хууль, төрийн зохих дээд байгууллагын шийдвэрт тухайлан заагаагүй бол нутгийн өөрөө удирдах байгууллага Үндсэн хуульд нийцүүлэн бие даан шийдвэрлэж болно.	2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын эрх хэмжээг хуулиар тогтоох бөгөөд түүнд хамаарах асуудлыг дээд шатны байгууллага нь шийдвэрлэж болохгүй. Хэрэв нутаг дэвсгэрийн амьдралын тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх талаар хууль, төрийн зохих дээд байгууллагын шийдвэрт тухайлан заагаагүй бол нутгийн өөрөө удирдах байгууллага Үндсэн хуульд нийцүүлэн бие даан шийдвэрлэж болно.	2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын эрх хэмжээний асуудлыг дээд шатны байгууллага нь шийдвэрлэж болно. Хэрэв нутаг дэвсгэрийн амьдралын тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх талаар хууль, төрийн зохих дээд байгууллагын шийдвэрт тухайлан заагаагүй бол нутгийн өөрөө удирдах байгууллага Үндсэн хуульд нийцүүлэн бие даан шийдвэрлэж болно.	2. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын эрх хэмжээний асуудлыг дээд шатны байгууллага нь шийдвэрлэж болно. Хэрэв нутаг дэвсгэрийн амьдралын тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх талаар хууль, төрийн зохих дээд байгууллагын шийдвэрт тухайлан заагаагүй бол нутгийн өөрөө удирдах байгууллага Үндсэн хуульд нийцүүлэн бие даан шийдвэрлэж болно.
	3. Мөнгө—Улсын Их Хурал, Засгийн газраас шаардлагатай хэмээн үзсэн эрхэд хамаарах зарим асуудлыг зарим аймаг, нийслэлийн Хурал, Засаг шийдвэрлүүлэхээр даргад шилжүүлж болно.	3. Улсын Их Хурал, Засгийн газраас шаардлагатай хэмээн үзсэн тохиолдолд өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах зарим асуудлыг зарим аймаг, нийслэлийн Хурал, Засаг шийдвэрлүүлэхээр даргад шилжүүлж болно.	3. Улсын Их Хурал, Засгийн газраас шаардлагатай хэмээн үзсэн тохиолдолд өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах зарим асуудлыг зарим аймаг, нийслэлийн Хурал, Засаг шийдвэрлүүлэхээр даргад шилжүүлж болно.	3. Улсын Их Хурал, Засгийн газраас шаардлагатай хэмээн үзсэн тохиолдолд өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах зарим асуудлыг зарим аймаг, нийслэлийн Хурал, Засаг шийдвэрлүүлэхээр даргад шилжүүлж болно.
	4. Мөнгө—улсын засаг захиргааны нэгж, түүний захиргааны нэгж, түүний удирдлагын эрх хэмжээ.	4. Засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагын эрх хэмжээ.	4. Засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагын эрх хэмжээ.	4. Засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагын эрх хэмжээ.

			удирдлагын эрх хэмжээ, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	
67 дугаар зүйл Аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, хошуу, хорооны Хурал эрх хэмжээнийхээ дотор тогтоол, Засаг дарга, багийн захирагч нь захирамж гаргана. Эдгээр тогтоол, захирамж нь хуульд нийцсэн байх бөгөөд тус улсын нутаг дэвсгэрт хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөгдөнө.	ДАЛАН ДӨРӨВДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, хошуу, хорооны Хурал эрх хэмжээнийхээ дотор тогтоол, Засаг дарга захирамж гаргана. 2. Хурлын тогтоол, Засаг даргын захирамж нь хуульд нийцсэн байх бөгөөд тус улсын нутаг дэвсгэрт хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөгдөнө.	Жаран долдугаар зүйл 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Хурал нь эрх хэмжээнийхээ дотор тогтоол, засаг дарга нь захирамж гаргана. 2. Хурлын тогтоол, Засаг даргын захирамж нь хууль, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Засгийн газрын болон өөрийн дээд шатны байгууллага, албан тушаалтны шийдвэрт нийцсэн байх бөгөөд түүнийг тус тусын нутаг дэвсгэрт хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөнө.	Жаран долдугаар зүйл 1. Аймаг, нийслэл, хошуу, хороо, баг, хорины Хурал эрх хэмжээнийхээ дотор тогтоол, Засаг дарга захирамж гаргана. 2. Хурлын тогтоол, Засаг даргын захирамж нь хууль, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Засгийн газрын болон өөрийн дээд шатны байгууллага, албан тушаалтны шийдвэрт нийцсэн байх бөгөөд түүнийг тус тусын нутаг дэвсгэрт хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөнө.	Жаран гуравдугаар зүйл 1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг, баг, хорооны Хурал эрх хэмжээнийхээ дотор тогтоол, Засаг дарга захирамж гаргана. 2. Хурлын тогтоол, Засаг даргын захирамж нь хууль тогтоомж, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Засгийн газар, харьяалах дээд шатны байгууллагын шийдвэрт нийцсэн байх бөгөөд түүнийг тус тусын нутаг дэвсгэрт хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөнө.	
Хэрэв үүд тогтоол, захирамж хуульд харшилбал, Хурал, Засаг дарга, багийн захиралч өөрөө буюу дээд шатны байгууллага, албан тушаалтан хүчингүй болгоно.	3. Хурлын тогтоол, Засаг даргын захирамж хуульд харшилбал, Хурал, Засаг дарга өөрөө буюу дээд шатны байгууллага, албан тушаалтан хүчингүй болгоно.			3. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын эрх хэмжээ, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно.	

иргэдийн нийтийн хурал мөн. Иргэдийн Хурал тухайн багийн амьдралын чухал асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.	Иргэдийн Хурал мөн. Иргэдийн Хурал тухайн багийн амьдралын чухал асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.				
Багийн өдөр тутмын ажлыг багийн захиргагч удирдана. Түүнийг тухайн багийн Иргэдийн нийтийн хурлаас нэр дэвшүүлж хошууны Засаг дарга 4 жилийн хугацаагаар томилно.	Багийн өдөр тутмын ажлыг багийн Засаг дарга удирдана. Түүнийг тухайн багийн Иргэдийн хурлаас нэр дэвшүүлж хошууны Засаг дарга 4 жилийн хугацаагаар томилно.				
71 дүгээр зүйл Монгол улсын засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагын бүрэн эрх, чиг үүрэг, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Монгол улсын нутгийн захиргааны хуулиар тогтооно.	ДАЛАН НАЙМДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагын бүрэн эрх, чиг үүрэг, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг Монгол улсын нутгийн захиргааны хуулиар тогтооно.				
ТАВДУГААР БҮЛЭГ Монгол улсын Их цаазыг баталгаажуулах, өөрчлөх нь				ТАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦ	
72 дугаар зүйл Монгол улсын Их цаазыг чандлан сахиулах баталгаа нь Монгол улсын Их цаазын цэц мөн.	ЖАРАН ХОЁРДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол улсын Их цаазын цэц бол Монгол улсын Их цаазыг чандлан сахиулах баталгаа мөн.		Тавьдугаар зүйл 1. Үндсэн хуулийн шүүх бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай маргааныг хянан шийдвэрлэх, Үндсэн хуулийн заалтыг хэрэглэх талаар албан ёсны тайлбар гаргах бүрэн эрх бүхий байгууллага, Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа мөн.	Тавьдугаар зүйл 1. Их цаазын цэц бол Их цаазын биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай маргааныг магадлан шийдвэрлэх, Их цаазын заалтыг хэрэглэх талаар албан ёсны тайлбар гаргах бүрэн эрх бүхий байгууллага, Их цаазыг чандлан сахиулах баталгаа мөн.	Жаран дөрөвдүгээр зүйл 1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай маргааныг магадлан шийдвэрлэх бүрэн эрх бүхий байгууллага, Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа мөн.
			2. Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүмүүсээс хараат бус байна.	2. Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүмүүсээс хараат бус байна.	2. Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүмүүсээс хараат бус байна.
			3. Үндсэн хуулийн шүүхийн гишүүн нь шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах тэнгэр Үндсэн хууль болон бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар нэгэн адил хангагдана.	3. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Их цааз, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.	3. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.

Монгол улсын Их цаазын цэц 7 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна. Их цаазын цэцийн 3 гишүүнийг Улсын Их Хурал 3 гишүүнийг Ерөнхийлөгч, 1 гишүүнийг Улсын дээд шүүх тус томилно. Улсын Их цаазын цэцийн гишүүдийн бүрэн эрхийн хугацаа 9 жил байна.	2. Монгол улсын Их цаазын цэц 6 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна. Их цаазын цэцийн 2 гишүүнийг Улсын Их Хурал, 2 гишүүнийг Ерөнхийлөгч, 2 гишүүнийг Улсын дээд шүүх тус 9 жилийн хугацаагаар томилно.	Тавин нэгдүгээр зүйл 1. Үндсэн хуулийн шүүх нь 9 гишүүнээс бүрдэнэ. 2. Үндсэн хуулийн шүүхийн 3 гишүүнийг Улсын Их Хурал, 3 гишүүнийг Ерөнхийлөгч, 2 гишүүнийг Улсын дээд шүүх тус 9 жилийн хугацаагаар томилно. Үндсэн хуулийн гишүүдийн гуравны нэгийг 3 жил тутамд энэ зүйлд заасан журмаар шинэчилнэ.	Тавин нэгдүгээр зүйл 1. Их цаазын цэц есөн гишүүнээс бүрдэнэ. 2. Их цаазын цэцийн 9 гишүүнийг Улсын Их Хурал 9 жилийн хугацаагаар томилно.	Жаран тавдугаар зүйл 1. Үндсэн хуулийн цэц есөн гишүүнээс бүрдэнэ. Тэдгээрийн гурвыг Улсын Их Хурал, гурвыг Ерөнхийлөгч, гурвыг Улсын дээд шүүхийн санал болгосноор Улсын Их Хурал зургаан жилийн хугацаагаар томилно.
	3. Их цаазын цэцийн гишүүнээр Монгол Улсын 40 нас хүрсэн иргэнийг томилж болно.	3. Үндсэн хуулийн гишүүнээр Монгол улсын харьяат, хууль зүй, улс төрийн өндөр мэргэжилтэй, мэргэжлээрээ 10-аас доошгүй жил ажилласан, 40 нас хүрсэн иргэнийг томилж болно.	3. Их цаазын цэцийн гишүүнээр хууль зүй, улс төрийн өндөр мэргэжилтэй, 40 нас хүрсэн Монгол Улсын иргэнийг томилно.	2. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүнээр хууль зүй, улс төрийн өндөр мэргэжилтэй, Монгол Улсын дөчин нас хүрсэн иргэнийг томилно.
Эдгээр 7 гишүүний аль нэгийг Монгол улсын Их цаазын ерөнхий цэцээр 3 жилийн хугацаагаар цэцийн гишүүд өөрчлөх сонгоно.	4. Мөнгөл-улеын Их цаазын Ерөнхий цэцээр 6 гишүүний аль нэгийг 3 жилийн хугацаагаар цэцийн гишүүдийн олонхийн саналаар сонгоно.	4. Үндсэн хуулийн шүүхийн даргаар 9 гишүүний аль нэгийг 3 жилийн хугацаагаар гишүүдийн олонхийн саналаар сонгоно.	4. Үндсэн хуулийн цэцийн даргаар есөн гишүүний аль нэгийг гурван жилийн хугацаагаар гишүүдийн олонхийн саналаар сонгоно.	3. Үндсэн хуулийн цэцийн даргаар есөн гишүүний аль нэгийг гурван жилийн хугацаагаар гишүүдийн олонхийн саналаар сонгоно.
Ерөнхий цэцийг нэг удаа улируулан сонгож болно.	5. Ерөнхий цэцийг нэг удаа улируулан сонгож болно.	Түүнийг нэг удаа улируулан сонгож болно.	Түүнийг нэг удаа улируулан сонгож болно.	Түүнийг нэг удаа улируулан сонгож болно.
Монгол улсын Ерөнхийлөгч байсан хүн хэрэв хэрэгт холбогдон огцроогүй бол 65 нас хүртэл Улсын их цаазын цэцийн гишүүн байж болно.	6. Монгол улсын Ерөнхийлөгч байсан хүн хэрэв хэрэгт холбогдон огцроогүй бол 65 нас хүртэл Улсын их цаазын цэцийн гишүүн байж болно.			4. Үндсэн хуулийн цэцийн дарга, гишүүн хууль зөрчөөл Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэр, анх илгээсэн байгууллагын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурал эгүүлэн татаж болно.
73 дугаар зүйл Монгол улсын Их цаазын цэцийн бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын гишүүн, Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн шүүгч орж болохгүй.	ЖАРАН ГУРАВДУГААР ЗҮЙЛ 1. Мөнгөл-улеын Их цаазын цэцийн бүрэлдэхүүнд Улсын Их Хурлын гишүүн, Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн шүүгч орж болохгүй.	5. Үндсэн хуулийн шүүхийн бүрэлдэхүүнд Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн шүүгч орж болохгүй.	5. Их цаазын цэцийн бүрэлдэхүүнд Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн шүүгч байж болохгүй.	5. Үндсэн хуулийн цэцийн бүрэлдэхүүнд Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн шүүгч орж үл болно.

74 дүгээр зүйл	ЖАРАН ДӨРӨВДҮГЭЭР ЗҮЙЛ	Тавин хоёрдугаар зүйл	Тавин хоёрдугаар зүйл	Жаран зургадугаар зүйл
Монгол улсын Их цаазын цэц нь дор дурдсан маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:	1. Мөнгөн-ульсн Их цаазын цэц нь дор дурдсан маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:	1. Үндсэн хуулийн шүүх нь Үндсэн хуулийг зөрчсөн тухай маргааныг өөрийн санаачилгаар буюу Улсын Их Хурал, түүний 40-аас дөөшгүй гишүүн, Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын хүсэлтээр хянан шийдвэрлэнэ.	1. Их цаазын цэц нь Их цаазыг зөрчсөн тухай маргааныг өөрийн санаачилгаар буюу Улсын Их Хурал, түүний гишүүн, Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын хүсэлтээр хянан шийдвэрлэнэ.	1. Үндсэн хуулийн цэц нь Үндсэн хуулийг зөрчсөн тухай маргааныг иргэдийн өргөдөл, мэдээллийн дагуу өөрийн санаачилгаар буюу Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын дээд шүүх, Улсын ерөнхий прокурорын хүсэлтээр хянан шийдвэрлэнэ.
Монгол улсын Их цаазын цэц нь дор дурдсан маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:	1. Мөнгөн-ульсн Их цаазын цэц нь дор дурдсан маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:	2. Үндсэн хуулийн шүүх нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр дор дурдсан маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:	2. Их цаазын цэц энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр дор дурдсан маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:	2. Үндсэн хуулийн цэц энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр дор дурдсан маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулна:
1) хууль, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын бусад улстай байгуулсан гэрээ нь Улсын Их цаазад нийцэж байгаа эсэх;	1) хууль, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын бусад улстай байгуулсан гэрээ нь Улсын Их цаазад нийцэж байгаа эсэх;	1/ хууль, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын бусад улстай байгуулсан гэрээ нь Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;	1/ хууль, Ерөнхийлөгчийн зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын бусад улстай байгуулсан гэрээ нь Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;	1/ хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;
2) ард нийтийн санал хураалт, Улсын Их Хурлын гишүүдийн болон Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн асуудлаар сонгуулийн төв комиссын гаргасан шийдвэр хуульд нийцэж байгаа эсэх;	2) ард нийтийн санал хураалт, Улсын Их Хурлын гишүүдийн болон Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн асуудлаар сонгуулийн төв комиссын гаргасан шийдвэр хуульд нийцэж байгаа эсэх;	2/ ард нийтийн санал хураалт, Улсын Их Хурлын гишүүдийн болон Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн талаар сонгуулийн төв байгууллагын гаргасан шийдвэр Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;	2/ ард нийтийн санал хураалт, Улсын Их Хурлын гишүүдийн болон Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн талаар сонгуулийн төв байгууллагын гаргасан шийдвэр Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;	2/ ард нийтийн санал хураалт, Улсын Их Хурал, түүний гишүүний ба Ерөнхийлөгчийн сонгуулийн талаар сонгуулийн төв байгууллагын гаргасан шийдвэр Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх;
3) Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн тангаргаа няцаж, хууль зөрчсөн эсэх;	3) Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн тангаргаа няцаж, хууль зөрчсөн эсэх;	3/ Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн хууль зөрчсөн эсэх;	3/ Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн дарга, Ерөнхий прокурор хууль зөрчсөн эсэх;	3/ Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий прокурор хууль зөрчсөн эсэх;
4) Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Засгийн газрыг огцруулах, Улсын Их хурлын гишүүнийг эгүүлэн татах үндэслэл байгаа эсэх.	4) Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Засгийн газрыг огцруулах, Улсын Их хурлын гишүүнийг эгүүлэн татах үндэслэл байгаа эсэх.	4/ Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн хууль зөрчсөн эсэх;	4/ Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, гишүүн хууль зөрчсөн эсэх;	4/ Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайдыг огцруулах, Улсын Их Хурлын гишүүнийг эгүүлэн татах үндэслэл байгаа эсэх.
2. Улсын Их цааз зөрчсөн тухай асуудлаар гаргаж оруулсан дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрөөгүй бол	2. Улсын Их цааз зөрчсөн тухай асуудлаар гаргаж оруулсан дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрөөгүй бол	3. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2-т заасны дагуу оруулсан дүгнэлтийг нь Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрөөгүй бол	3. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2-т заасны дагуу оруулсан дүгнэлтийг нь Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрөөгүй бол	3. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, 2-т заасны дагуу оруулсан дүгнэлтийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрөөгүй бол

	Улсын Их цаазын цэц үүл асуудлыг дахин хянан үзэж эцсийн шийдвэр гаргана.	Үндсэн хуулийн шүүх үүд асуудлыг дахин хянан үзэж эцсийн шийдвэр гаргана.	цаазын цэц дахин хянан үзэж эцсийн шийдвэр гаргана.	Үндсэн хуулийн цэц дахин хянан үзэж эцсийн шийдвэр гаргана.
Монгол улсын Их цаазын цэц нь Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын хоорондын эрх хэмжээний талаар гарсан маргааныг хянан шийдвэрлэнэ.	3. Монгол улсын Их цаазын цэц нь Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газрын хоорондын эрх хэмжээний талаар гарсан маргааныг хянан шийдвэрлэнэ.			
	4. Улсын Их цаазын цэцээс хууль, зарлиг болон Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Улсын Их цаазад нийцээгүй гэж тогтоон шийдвэр гаргасан бол холбогдох хууль, зарлиг, шийдвэрийг хүчингүйд тооцно.	4. Үндсэн хуулийн шүүхээс хууль, зарлиг болон Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол улсын олон улсын гэрээ нь Их цаазад нийцээгүй гэж Их цаазын цэц шийдвэр гаргасан бол холбогдох хууль, зарлиг, шийдвэрийг хүчингүйд тооцно.	4. Хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь Их цаазад нийцээгүй гэж Их цаазын цэц шийдвэр гаргавал зохих хууль, зарлиг, батламж, шийдвэр хүчингүй болно.	4. Хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн бусад шийдвэр, түүнчлэн Засгийн газрын шийдвэр, Монгол Улсын олон улсын гэрээ нь Үндсэн хуульд нийцээгүй гэж Үндсэн хуулийн цэц шийдвэр гаргавал зохих хууль, зарлиг, батламж, шийдвэр хүчингүй болно.
Түүнчлэн Их цаазын цэц төрийн дээд байгууллагууд, дээд албан тушаалтны үйл ажиллагаанд холбогдсон бусад асуудлыг Улсын Их хурал, Ерөнхийлөгчийн хүсэлтээр хянан үзэж дүгнэлт гаргаж болно.	5. Их цаазын цэц төрийн дээд байгууллагууд, дээд албан тушаалтны үйл ажиллагаанд холбогдсон бусад асуудлыг Улсын Их хурал, Ерөнхийлөгчийн хүсэлтээр хянан үзэж дүгнэлт гаргаж болно.			
75 дугаар зүйл Монгол улсын Их цаазын цэц нь эрх хэмжээнийхээ асуудлыг гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэх бөгөөд уул шийдвэрлэнэ. Улсын Их цаазын цэцийн шийдвэрийг зөвхөн цэц өөрөө буюу ард нийтийн санал хураалтаар хүчингүй болгож болно.	ЖАРАН ТАВДУГААР ЗҮЙЛ Монгол улсын Их цаазын цэц нь эрх хэмжээнийхээ асуудлыг гишүүдийн олонхийн саналаар шийдвэрлэх бөгөөд уул шийдвэрийг зөвхөн цэц өөрөө буюу ард нийтийн санал хураалтаар хүчингүй болгож болно.	5. Үндсэн хуулийн шүүх эрх хэмжээнийхээ асуудлыг тавас доошгүй гишүүний бүрэлдэхүүнтэй хянан хэлэлцэж, хуралдаанд оролцсон гишүүдийн дийлэнх олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ.		
		Тавин гуравдугаар зүйл 1. Үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэр, тайлбар гармалц хүчин төгөлдөр болно. Тэдгээрийг төр, нам, олон нийтийн бүх байгууллага, албан тушаалтан хүн бүр дагаж биелүүлэх үүрэгтэй.	Тавин гуравдугаар зүйл Их цаазын цэцийн шийдвэр гармалц хүчин төгөлдөр болно.	Жаран долдугаар зүйл 1. Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэр гармалцаа хүчин төгөлдөр болно.

		2. Үндсэн хуулийн шүүхээс Үндсэн хуулийн талаар гаргасан тайлбар уул хуулийнхаа нэгэн адил хүчинтэй бөгөөд хэрэв Улсын Их Хурлын болон Үндсэн хуулийн шүүхийн тайлбар хоорондоо зөрчилдвөл Үндсэн хуулийн шүүхийн тайлбарыг дагаж мөрдөнө.		
	Тавдугаар бүлэг	ТАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ	ТАВДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗАД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ	ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ
76 дугаар зүйл Монгол Улсын Их цаазад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, саналыг Улсын Их цаазын цэц Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	ДАЛАН ЕСДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Монгол Улсын Их цаазад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, саналыг Улсын Их цаазын цэц Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	Жаран наймдугаар зүйл 1. Мөнгөн-үлээн Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, саналыг Үндсэн хуулийн шүүх Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	Жаран наймдугаар зүйл 1. Их цаазад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, саналыг гаргах бөгөөд саналыг Их цаазын цэц Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.	Жаран наймдугаар зүйл 1. Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах санаачилгыг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, саналыг Их цаазын цэц Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.
Улсын Их цаазад нэмэлт өөрчлөлт оруулах асуудлаар Улсын их Хурлын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар ард нийтийн санал хураалт явуулж болно.	2. Улсын Их цаазад нэмэлт өөрчлөлт оруулах асуудлаар Улсын их Хурлын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар ард нийтийн санал хураалт явуулж болно.	2. Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлаар Улсын Их Хурлын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар ард нийтийн санал хураалт явуулж болно. Санал хураалтыг энэхүү Үндсэн хуулийн 25 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 13-т заасан үндэслэлийн дагуу явуулна.	2. Их цаазад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлаар Улсын Их Хурлын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар ард нийтийн санал хураалт явуулж болно. Санал хураалтыг энэхүү Үндсэн хуулийн 25 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 15-д заасан үндэслэлийн дагуу явуулна.	2. Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлаар Улсын Их Хурлын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүйн саналаар ард нийтийн санал хураалт явуулж болно. Санал асуултыг Үндсэн хуулийн хорин асуултыг Үндсэн хуулийн хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 16-д заасан үндэслэлийн дагуу явуулна.
77 дугаар зүйл Монгол Улсын Их цаазад нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хурлын чуулганд оролцсон нийт гишүүний наяс доошгүй хувийн саналаар батална.	НАЙДУГААР ЗҮЙЛ 1. Монгол Улсын Их цаазад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хурлын чуулганд оролцсон нийт гишүүний наяс доошгүй хувийн саналаар батална.	Жаран есдүгээр зүйл 1. Мөнгөн-үлээн Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хурлын чуулганд оролцсон нийт гишүүний наяс доошгүй хувийн саналаар батална.	Жаран есдүгээр зүйл 1. Их цаазад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хурлын чуулганд оролцсон нийт гишүүний дөрөвний гурваас доошгүйн саналаар батална.	Жаран есдүгээр зүйл 1. Үндсэн хууль түүнд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хурлын нийт гишүүний дөрөвний гурваас доошгүйн саналаар батална.
Улсын Их цаазад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хуралд хоёр удаа авч хэлэлцэхэд ийнхүү наян хувийн санал авч эс чадвал уг төслийг Улсын Их Хурлын гишүүдийг нөхөн сэлбэх ээлжит сонгууль дуустал дахин авч хэлэлцэхгүй.	2. Улсын Их цаазад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хуралд хоёр удаа авч хэлэлцэхэд ийнхүү наян хувийн санал авч эс чадвал уг төслийг Улсын Их Хурлын гишүүдийг нөхөн сэлбэх ээлжит сонгууль дуустал дахин авч хэлэлцэхгүй.	2. Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хуралд хоёр удаа авч хэлэлцэхэд ийнхүү наян хувийн санал авч эс чадвал уг төслийг ээлжит сонгуулиар сонгогдсон шинэ Улсын Их Хурлын бүрэлдэхүүн ажлаа эхэлтэл бүрэлдэхүүн ажлаа эхэлтэл	2. Их цаазад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хуралд хоёр удаа авч хэлэлцэхэд ийнхүү дөрөвний гурваас доошгүйн санал авч эс чадвал уг төслийг ээлжит сонгуулиар сонгогдсон Улсын Их Хурлын шинэ бүрэлдэхүүн ажлаа эхэлтэл	2. Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг Улсын Их Хуралд хоёр удаа авч хэлэлцэхэд ийнхүү нийт гишүүний дөрөвний гурваас доошгүйн санал авч эс чадвал уг төслийг ээлжит сонгуулиар сонгогдсон Улсын Их Хурлын шинэ бүрэлдэхүүн ажлаа эхэлтэл

		дахин авч хэлэлцэхгүй.	эхэлтэл дахин авч хэлэлцэхгүй.	шинэ бүрэлдэхүүн ажлаа эхэлтэл дахин авч хэлэлцэхгүй.
Улсын Их цаазад оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт нь Улсын Их цаазын адил хүчинтэй байна.			3. Улсын Их Хурал гишүүдийнхээ ээлжит сонгууль явуулахын өмнөх зургаан сарын дотор <u>Үндсэн Их цаазад</u> нэмэлт, өөрчлөлт оруулж үл болохгүй.	3. Улсын Их Хурал ээлжит сонгууль явуулахын өмнөх зургаан сарын дотор <u>Үндсэн хуульд</u> нэмэлт, өөрчлөлт оруулж үл болно.
Улсын Их цаазад оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт нь Улсын Их цаазын адил хүчинтэй байна.	3. Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт нь <u>Үндсэн хуулийн</u> нэгэн адил хүчинтэй байна.	3. Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт нь <u>Үндсэн хуулийн</u> нэгэн адил хүчинтэй байна.	4. <u>Их цаазад</u> оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт <u>Их цаазын</u> нэгэн адил хүчинтэй байна.	4. <u>Үндсэн хуульд</u> оруулсан нэмэлт, өөрчлөлт <u>хуулийн</u> нэгэн адил хүчинтэй байна.
78 дугаар зүйл Монгол Улсын Их цаазад хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр бүрнээ нийцсэн байвал зохино.	НАЯН НЭГДҮГЭЭР ЗҮЙЛ 1. Монгол Улсын Их цаазад хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр бүрнээ нийцсэн байвал зохино.	Далдугаар зүйл 1. Монгол Улсын <u>Үндсэн хуульд</u> хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр, нийт байгууллага, иргэдийн үйл ажиллагаа бүрнээ нийцсэн байвал зохино.	Далдугаар зүйл 1. <u>Их цаазад</u> хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр, нийт байгууллага, иргэний үйл ажиллагаа бүрнээ нийцсэн байвал зохино.	Далдугаар зүйл 1. <u>Үндсэн хуульд</u> хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр, нийт байгууллага, иргэний үйл ажиллагаа бүрнээ нийцсэн байвал зохино.
Монгол Улсын Их цаазад харшилсан аливаа хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр хүчин төгөлдөр биш байна.	2. Монгол Улсын Их цаазад харшилсан аливаа хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр хүчин төгөлдөр биш байна.	2. Мөнхөн-Улэен <u>Үндсэн хуульд</u> харшилсан аливаа хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр хүчин төгөлдөр биш байна.	2. <u>Их цаазад</u> харшилсан аливаа хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр хүчин төгөлдөр <u>бус байна</u> .	
				2. Монгол Улсын <u>Үндсэн хуулийг</u> 1992 оны хоёрдугаар сарын 12-ны өдрийн 12 цаг буюу арван долдугаар жарны усан бичин жилийн хаврын тэргүүн хар барс сарын шинийн есний идрийн барилдлагаатай өлзийт сайн шар морин өдрийн морин цагаас эхлэн улс даяар дагаж мөрдөнө.
				Мэдэгтүн, сахитун!

ХАВСРАЛТ.

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ (1992) БА
МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗЫН ТӨСЛҮҮДИЙН (1991.06.05, 10.05, 11.07) ХАРЬЦУУЛАЛТ
ЕРӨНХИЙ БҮТЭЦ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗ (ҮНДСЭН ХУУЛЬ) (Улсын Бага Хуралд өргөн барьсан хувь)	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗ (ҮНДСЭН ХУУЛЬ) (Ард түмнээр хэлэлцүүлсэн хувь)	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ (ИХ ЦААЗ) (Улсын Бага Хуралд өргөн барьсан хувь)	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ЦААЗ (Улсын Бага Хурлаас Ардын Их Хуралд өргөн барьсан хувь)	МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛЬ (Батлагдсан хувь)
1991.04.19	1991.06.05	1991.10.05	1991.11.07	1992.01.13
1-р төсөл	2-р төсөл	3-р төсөл	4-р төсөл	Үндсэн хууль
I бүлэг Монгол Улсын бүрэн эрхт байдлыг илтгэн тунхаглах нь	I бүлэг Монгол Улсын бүрэн эрхт байдлыг-ингнэн-тунханах нь	I бүлэг Монгол Улсын бүрэн эрхт байдал	I бүлэг Монгол Улсын бүрэн эрхт байдал	I бүлэг Монгол Улсын бүрэн эрхт байдал
II бүлэг Хүний эрх эрх чөлөөг илтгэн тунхаглах нь	II бүлэг Хүний эрх эрх чөлөөг илтгэн тунхаглах нь	II бүлэг Хүний эрх, эрх чөлөө	II бүлэг Хүний эрх, эрх чөлөө	II бүлэг Хүний эрх, эрх чөлөө
III бүлэг Монгол Улсын төрийн байгуулалт. Төрийн эрх мэдлийг хуваарилах нь	III бүлэг Монгол Улсын төрийн байгууллыг бататган-бэхжүүлэх нь	III бүлэг Монгол Улсын төрийн байгуулал	III бүлэг Монгол Улсын төрийн байгуулал	III бүлэг Монгол Улсын төрийн байгуулал
I. Хууль тогтоох эрх мэдэл. Монгол Улсын Их хурал	I. Монгол Улсын Их хурал	I.Монгол Улсын Их Хурал	I. Монгол Улсын Их Хурал	I. Монгол Улсын Их Хурал
II. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч	II. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч	II. Монгол Улсын ерөнхийлөгч	II. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч	II. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч
III. Гүйцэтгэх эрх мэдэл. Монгол Улсын Засгийн газар	III. Монгол Улсын Засгийн газар	III. Монгол Улсын засгийн газар	III. Монгол Улсын Засгийн газар	III. Монгол Улсын Засгийн газар
IV. Шүүх эрх мэдэл	IV. Шүүх эрх мэдэл	IV. Шүүх эрх мэдэл /Засаг/	IV. Шүүх эрх мэдэл	IV. Шүүх эрх мэдэл
IV бүлэг Монгол Улсын засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлага	IV бүлэг Монгол Улсын засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлага	IV бүлэг Монгол Улсын засаг захиргааны нэгж түүний удирдлага	V. Монгол Улсын Дээд шүүх	IV бүлэг Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлага
			1. Монгол Улсын Их цаазын цэц	V бүлэг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц
V бүлэг Монгол Улсын Их цаазыг батангаажуулах, өөрчлөх нь	V бүлэг Монгол Улсын Их цаазыг батлах, өөрчлөх нь	V бүлэг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах	V бүлэг Монгол Улсын Их цаазад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах	VI бүлэг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах